American Plays

Arthur MILLER

özelkitapgrubu

Satıcının Ölümü

&

Death of A Salesman

Türkçe - English

Türkçesi: Aytuğ İz'at - Emre İz'at

Mitos
BOYUT

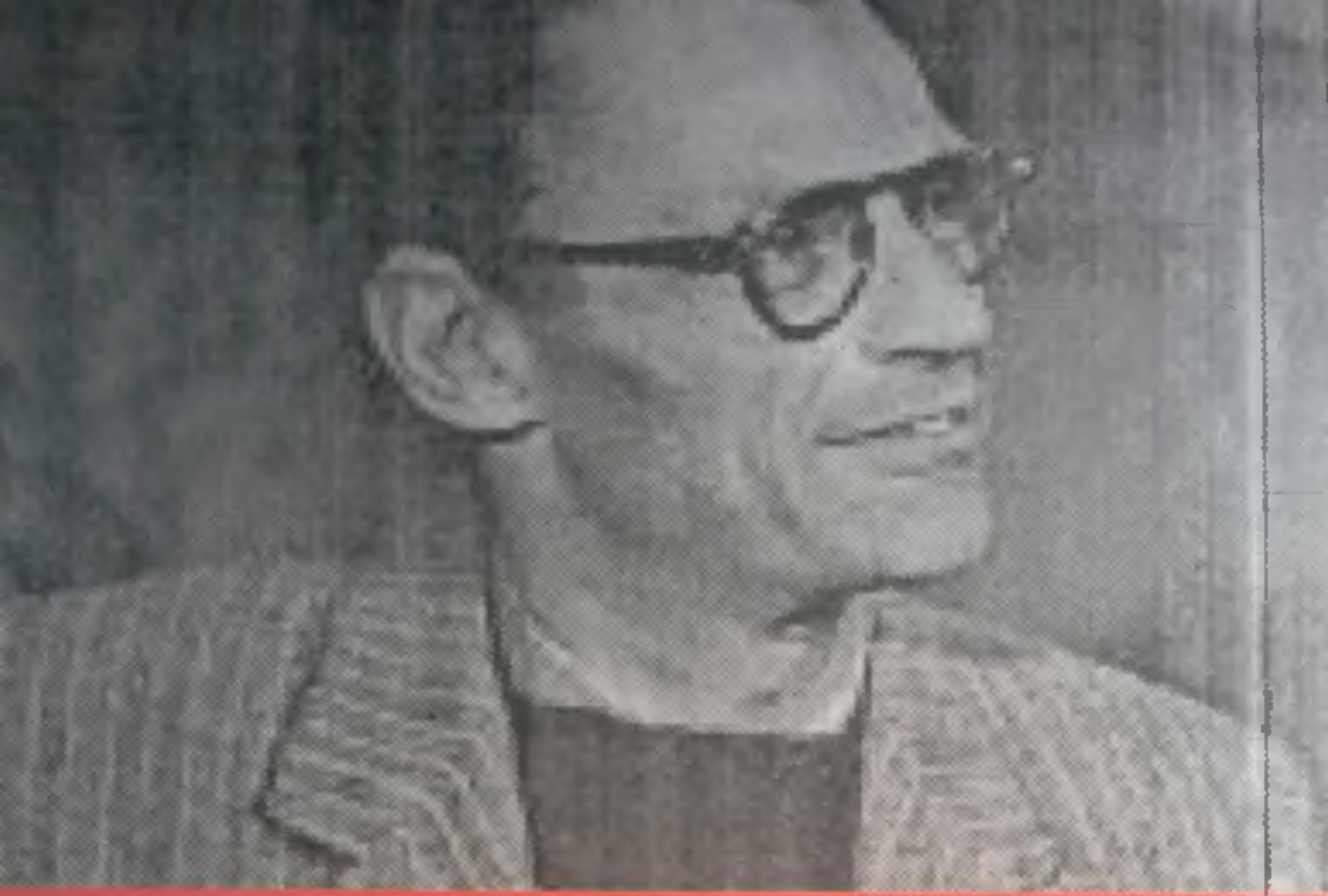

Başarılı olmadan insana yaşama hakkı tanımayan
Amerika'daki sert kapitalist yarışma düzeninde,
yarışmaya ayak uyduramayan,
yanılsamalar içinde kendini aldatan yaşlı bir satıcının,
düzenin gayri insani, kaskatı koşulları
ve toplumun sahte değerleri karşısında
ailesi için kendini kurban edişinin öyküsü.
Sıradan bir insanın bireysel boyuttaki bu ünlü trajik öyküsü,
aslında toplumsal boyutta bir düzen eleştirisidir.

9 789758 648122

7 500.TL

ARTHUR MILLER

SATICININ ÖLÜMÜ & DEATH of A SALESMAN

Bu kitap
ABD Ankara Büyükelçiliği
Kültür Ateşeliği'nin
katkılarıyla yayınlanmıştır.

NOT:
Bu çevirinin tüm hakları Aytuğ İz'at'a ait olup, yazarın veya telif ajansı olan YUNUS Tanıtım, Araştırma Org. Tic. Ltd.nin yazılı izni olmadan yayınlanamaz, çoğaltılamaz, kopya edilemez, sahnelenemez.

Türkiye Yayın Hakları:
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd., 2002.
Yayın hakları KESİM Ajans'tan, ABD Ankara Büyükelçiliği tarafından alınmış ve TEM Yapım Yay. Ltd. Şti'ne devredilmiştir.

Mitos-Boyut Yayınları
Amerikan Oyunları Dizisi 5
Arthur Miller/ Satıcının Ölümü- Death of A Salesman
1. Basım: Haziran 2002

Baskı: Yeni Güven Matb. Topkapı-İst. Tel. 212. 567 69 20
ISBN 975-8106-92-3

TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti
Ağa Çırağı Sok. 7-9/2 Gümüşsuyu-İST.
Tel: 212. 249 87 37-38 / Faks: 212. 249 02 18
E.posta: mitosboyut@hotmail.com

Amerikan Oyunları Dizisi 5

ARTHUR MILLER

SATICININ ÖLÜMÜ

İki Perdelik Bazı Özel Sohbetler

ve

Ağıt

&

DEATH of A SALESMAN

Certain Private Conversations in Two Acts

and

A Requiem

Türkçesi:

Aytuğ İz'at – Y. Emre İz'at

Mitos
BOYUT

ARTHUR MILLER (1915-)

Pek çok kişi tarafından belki de Amerika'nın en büyük drama yazar olarak gösterilen **Arthur Miller,** 1915 yılında New York'da dünyaya geldi. Michigan Üniversitesi'nde eğitim gördüğü yıllarda yazarlığa başladı. Üniversite'de pek çok ödül kazanan Miller, Federal Tiyatro Projesi'nde çalıştı.

Profesyonel olarak sahnelenen ilk oyunu, *Dünyanın En Şanslı Adamı* (The Man Who Had All the Luck) 1944 yılında sahnelendi. Sonraki oyunu, *Bütün Oğullarım* (All my Sons) 1947 yılında Harold Clurman, Elia Kazan ve Walter Fried tarafından sahneye konuldu. 1949 yılında, *Satıcının Ölümü* (Death of a Salesman) ile drama dalında Pulitzer Ödülünü, 1995 yılında ise *Kırık Cam* (Broken Glass) oyunuyla en iyi oyun dalında Oliver Ödülünü aldı. Bunların yanı sıra iki sefer de New York Eleştirmenler Grubu ödüllerine layık görüldü.

Sayısı toplam 25'i bulan tiyatro oyunlarından bazıları şunlardır: *Haddelhanc* (The Crucible-1953), *Köprüden Bir Görüntü* (A View From the Bridge-1955), *Düşüşün Ardından* (After the Fall-1964), *Vichy'deki Olay* (Incident at Vichy-1965), *Prens* (The Prince-1968) ve *Morgan Dağı'ndan Aşağıya İniş* (The Ride Down Mount Morgan-1991). Bunların yanı sıra çeşitli romanlar, senaryolar ve makaleler yazmıştır. Arthur Miller Connecticut'da oturmaktadır.

ARTHUR MILLER

SATICININ ÖLÜMÜ

İki Perdelik Bazı Özel Sohbetler ve Ardından

Tiirkçesi

Aytuğ İz'at – Y. Emre İz'at

İlk Salmeleme

Morosco Theatre, New York, 10 Şubat 1949

KARAKTERLER

WILLY LOMAN
LINDA
BIFF
HAPPY
BERNARD
KADIN
CHARLEY
BEN AMCA
HOWARD WAGNER
JENNY
STANLEY
BAYAN FORSYTHE
LETTA

Oyun WILLY LOMAN'ın evinde, evinin avlusunda ve onun dolaştığı New York ve Boston şehirlerinde geçer.

Çevirenin notu: Türkiye'deki genel uygulamanın aksine, oyunun sahne yönlendirmelerinde, sol ve sağ sözleri sahnedekilere göre tanımlanmıştır. Sahne planı aşağıdaki gibidir:

Arka Sağ	Arka Orta	Arka sol
Orta Sağ	Orta	Orta Sol
Ön sağ	Orta Ön	Ön Sol

İ Z L E Y İ C İ L E R

[Arthur Miller'in dünyaca ünlü *Satıcının Ölümü* (*Death of a Salesman*) adlı bu oyunu dilimize, ilk defa Prof. Orhan Burian tarafından aynı adla kazandırılmıştır.]

BİRİNCİ PERDE

Üvertür

Flütle çalınan bir melodi duyulur. Sesi hafif ve kalitelidir; çimenleri, ağaçları ve ufku çağrıştırmaktadır. Perde açılır. Satıcının evi önümüzdedir. Evin, yüksek ve çeşitli biçimlerde yapılmış binalarla çevrili olduğu gölgemsi görünüşlerden anlaşılmaktadır. Evin üzerine ve önüne göğün mavisi yansırken, etrafı kızgın portakal rengi bir ışık altındadır. Işık arttıkça, derme-çatma gibi görünen bu küçük evin etrafının koca apartmanlarla sarıldığını görürüz. Bu yerde hayallerin hâkimiyeti vardır, tıpkı gerçeklerden soyutlanmış bir rüya gibi. Ortadaki mutfak yeterince gerçekçi bir görünümdedir; hiç değilse bir mutfak masası ile üç sandalye, bir buzdolabı vardır. Ancak başka hiçbir eşya görünmez. Mutfağın arkasında, oturma odasına geçilen ve perdeyle ayrılan bir giriş vardır. Mutfağın sağında, yaklaşık 55-60 santim yüksekte, içinde sadece pirinç bir karyola ve bir de yüksek arkalıklı bir sandalye bulunan yatak odası bulunur. Yatağın başucuna, atletizm yarışlarında kazanılan gümüş bir kupa konulmuştur. Yanda, apartmanları gösteren bir de pencere vardır.

Mutfağın arkasında, yaklaşık iki metre kadar yükseklikte, henüz belli belirsiz gözüken, çocukların yatak odası bulunur. Zorla seçilebilen iki yatak ile odanın arkasında bir çatı katı penceresi vardır –Bu yatak odası, gözükmeyen oturma odasının üstündedir–. Solda, bu odayı mutfağa bağlayan bir döner merdiven bulunur.

Dekorun tamamı, bazı yerlerde ise bir kısmı, şeffaftır. Evin çatısı bir şerit gibidir; altından ve üstünden diğer binalar gözükür. Evin ön tarafında, ön salmeyi aşıp orkestra çukuruna kadar uzanan bir alan vardır. Bu ön alan, avlu görevinin yanı sıra, Willy'nin bütün düşlerinin ve kent yaşan-

tılarının canlandırıldığı yer olarak hizmet eder. Olaylar şimdiki zamanda canlandırıldığında, oyuncular sanki hayali duvarlar varmış gibi davranır ve eve girmek için soldaki kapıyı kullanırlar. Fakat geçmiş olaylar canlandırıldığında, bu duvarlar yok farz edilerek, hareket edilir ve ön tarafa duvarların "içinden geçilerek" girilip, çıkılır.

Sağ yandan satıcı Willy Loman girer, içlerinde satışta kullandığı numuneler bulunan iki büyük bavul taşımaktadır. Flüt müziği devam etmektedir. Willy müziği duymasına karşın, farkında değildir. Yaşı altmışı aşkın ve giyimi gösterişsizdir. Salmeden eve girişinde bile bitkin olduğu bellidir. Kapıyı anahtarıyla açar, mutfağa girer, şükrederek elindekilerden kurtulur ve avuçlarındaki ağrıyı yoklar. Ağzından mırıltı türü bazı sözler çıkar, "hey gidi günler" gibilerden. Kapıyı kapattıktan sonra, perdelerle ayrılmış mutfak kapısından geçerek, bavullarını oturma odasına taşır.

Karısı Linda, sağdaki yatağında döner. Kalkıp sabahlığını üstüne geçirir ve dinlemeye başlar. Çoğu zaman şen şakrak biridir; sadece Willy'nin davranışları karşısında, olağanüstü bir dayanıklılıkla duygularını bastırır. Sevmenin ötesinde, ona hayrandır. Kocasının değişken mizacı, huysuzlukları, bitmez tükenmez hayalleri ve ufak tefek kabalıkları Linda'ya kocasının ne kadar sıkıntılara maruz kaldığını hatırlatırken, aynı sıkıntılara kendisi de katlandığı halde, bunları hiçbir zaman sorun yapmayacak bir yaratılışa sahiptir.

LINDA: *(WILLY'nin yatak odasının dışından çıkardığı sesleri işitir. Sesi kaygılıdır)* Willy?

WILLY: Sorun yok. Geri döndüm.

LINDA: Niçin? N'oldu? *(Kısa sessizlik)* Bir şey mi oldu, Willy?

WILLY: Hiç, hiçbir şey olmadı.

LINDA: Arabayı bir yere çarpmadın, değil mi?

WILLY: *(Öylesine sinirlenir)* Hiçbir şey olmadığını söyledim ya. Beni işitmedin mi?

LINDA: Rahatsız mısın?

WILLY: Yorgunluktan ölüyorum. *(Flüt sesi azalıp, kaybolmuştur. Yatağa gelip, karısının yanı başına oturur. Biraz durgundur)* Yapamadım. Başaramadım, Linda.

LINDA: *(Oldukça temkinli ve tatlı)* Bütün gün nerelerdeydin? Bitkin görünüyorsun.

WILLY: Ta Yonkers'in öte taraflarına kadar gidebildim. Sonra bir kahve molası verdim. Belki de kahve dokunmuştur.

LINDA: Ne?

WILLY: *(Biraz sessizlik)* Birden arabayı kullanamaz oldum. Sürekli yoldan çıkmaya başladı.

LINDA: *(Teselli eder)* Ya. Belki de sorun yine direksiyondadır. Angelo'nun Studebaker'lardan anladığını pek sanmıyorum.

WILLY: Hayır, sorun benim, benden kaynaklanıyor. Birdenbire saatte altmış mil hızla gittiğimi fark ettim, üstelik son beş dakikayı da anımsamıyordum. Görünüşe göre, dikkatimi toplayamıyordum.

LINDA: Belki de sorun gözlüğündedir. Bir türlü fırsat bulup da şu yeni camları taktıramadın.

WILLY: Hayır, her şeyi görüyorum. Saatte on mil hızla geri döndüm. Yonkers'dan buraya nerdeyse dört saatte ancak gelebildim.

LINDA: *(Vazgeçer)* Öyleyse, dinlenmelisin Willy. Böylesine devam edemezsin.

WILLY: Daha Florida'dan yeni döndüm.

LINDA: Öyle ama kafanı dinlemiyorsun ki. Beynin çok meşgul; aslolan da onun yorgunluğu zaten.

WILLY: Ben de sabahleyin çıkarım yola. Belki biraz toparlarım kendimi. *(Karısı ayakkabılarını çıkarırken)* Bu Allahın belası tabanlıklar da canıma okuyor.

LINDA: Aspirin al. Bir tane getireyim mi? Ağrını dindirir.

WILLY: *(Şaşkınlık içinde)* Pek de güzel gidiyordum, biliyor musun? İyiydim. Hatta manzaraya bile bakıyordum. Düşünsene, manzaraya bakıyorum, hem de yıllar yı-

lı her hafta yollarda olmama rağmen. Hem oralar öyle güzel ki Linda. Ağaçlar öyle sık, güneş öyle ılık ki. Ön camı azıcık aralayıp, ılık havanın her yanımı sarmasını sağladım. Sonra, birdenbire yoldan kaymayayım mı! İnan ki araba kullandığımı hepten unutmuşum. Beyaz çizginin öbür yanına geçseydim, kesinlikle birinin ölümüne neden olurdum. Yeniden yola koyuldum... beş dakika geçmeden yine düşlere dalmışım, neredeyse.. *(İki parmağıyla gözlerine bastırır)* Aklıma öyle şeyler, öyle acayip şeyler geliyor ki.

LINDA: Willy, hayatım, onlarla bir kez daha konuş. New York'da çalışmaman için bir neden göremiyorum.

WILLY: Bana New York'da ihtiyaçları yok. New England taraflarının adamıyım ben. New England'da bensiz edemezler.

LINDA: Öyle ama altmışına geldin. Hâlâ, her hafta yola gitmeni isteyemezler ki.

WILLY: Portland'a bir telgraf çekmeliyim. Yarın sabah onda Brown ile Morrison'a marka örneklerini gösterecektim. Kahretsin, onları satardım da! *(Ceketini giymeye kalkar)*

LINDA: *(Ceketi elinden alır)* Neden yarın mağazaya gidip Howard'a, artık New York'da çalışmak zorundayım, demiyorsun? Onlara karşı çok uysal davranıyorsun.

WILLY: Koca Wagner sağ olaydı, şimdiye New York'un patronu ben olurdum. O, çok baba bir adamdı, işinin tam ehliydi. Ama oğlu olacak o herif, şu Howard, kadir kıymet bilmiyor. Kuzey'e ilk gidişimde, Wagner firması daha New England'ın nerede olduğunu bile bilmiyordu!

LINDA: Bütün bunları Howard'a neden anlatmıyorsun, canım?

WILLY: *(Cesaretlenir)* Anlatacağım. Kesinlikle anlatacağım. Biraz peynir var mı?

LINDA: Sana bir sandviç yapayım.

WILLY: Hayır, sen uyu. Biraz süt içerim. Sonra gelip yata-

rım hemen. Çocuklar evde mi?

LINDA: Uyuyorlar. Happy, bu akşam Biff'e bir kız ayarlamış.

WILLY: *(İlgilenir)* Ya, öyle mi?

LINDA: Banyoda arka arkaya aynı anda traş olmaları görülecek şeydi. Sonra da birlikte gidişleri. Fark ettin mi? Bütün ev traş losyonu kokuyor.

WILLY: Düşünsene. Ömür boyu çalışıp, bir evin borcunu öde. Sonunda senin olsun, ama içinde oturacak kimse bulunmasın.

LINDA: Ama, canım, yaşamın kendisi rol dağıtmaktır. Her zaman bu böyledir.

WILLY: Yok, yok, kimi insan... bir şeyler başarıyor. Sabahleyin ben çıktıktan sonra Biff sana bir şey dedi mi?

LINDA: Onu öyle eleştirmeyecektin Willy, hem de trenden iner inmez. Onunla konuşurken hemen ayranın kabarmamalı.

WILLY: Yapma Allahaşkına, ne zaman kabardı ki? Sadece para kazanıp kazanmadığını sordum. Bu bir eleştiri mi?

LINDA: İyi ama hayatım, nasıl para kazansın ki?

WILLY: *(Kaygılı ve hırslıdır)* İçin için kaynıyor o. Aksi bir adam olup çıktı. Sabahleyin ben çıktıktan sonra özür diledi mi?

LINDA: Mahzunlaştı, Willy. Sana hayrandır, bilirsin. Bir kere kendini toparlasa, sanırım ikiniz de rahatlar ve bir daha da kavga etmezsiniz.

WILLY: Bir çiftlikte çalışarak kendini nasıl toparlar ki? Öyle yaşam mı olur? Çiftlik uşaklığı? Önceleri, daha gençken, eh dedim, gençtir, biraz gezip tozmasında yarar var, farklı işlerde deneyim kazansın. Ama on yılı aştı, hâlâ haftada otuzbeş dolar kazanamadı!

LINDA: Yavaş yavaş kendini buluyor, Willy.

WILLY: Otuzdördüne kadar kendini bulamamışsa utansın!

LINDA: Şşşşş!

WILLY: Esas sorun, kahretsin, herif tembel!
LINDA: Willy, lütfen!
WILLY: Biff tembelin tekidir!
LINDA: Uyuyorlar. Git yiyecek bir şey al. Hadi in aşağıya.
WILLY: Ne diye eve geldi? Onu eve getiren şeyin ne oldu-
ğunu bilmek istiyorum.
LINDA: Bilmiyorum. Sanırım, o hâlâ kayıp, Willy. Sanırım
o gerçekten kayıp.
WILLY: Biff Loman kayıp ha? Dünyanın bu en büyük ül-
kesinde, onun gibi çekici genç bir adam, kararsız do-
laşıyor ha? Hem de o kadar çalışkanken... Bir şey var
ki, Biff tembel değildir.
LINDA: Asla.
WILLY: *(Acıma ve kararlılıkla)* Yarın sabah onu görmeli,
onunla bir güzel konuşmalıyım. Bir satıcılık işi bulu-
ruz. Kendini kısa sürede gösterir. Hey gidi günler.
Hatırlıyor musun, okuldayken nasıl da peşinden ko-
şarlardı? Birinin yüzüne azıcık gülmesin, gözleri par-
lardı hemencecik. Şöyle sokaktan aşağı bir yürüdü
mü... *(Kendini anılara kaptırmıştır)*
LINDA: *(Konuyu değiştirmeye çalışır)* Willy, hayatım, bu-
gün yeni bir Amerikan türü peynir aldım. Köpürtül-
müş.
WILLY: İsviçre peynirinden hoşlandığımı bilmene rağmen
neden Amerikan peyniri aldın?
LINDA: Hiiç, sadece değişiklikten hoşlanırsın diye düşün-
düm de...
WILLY: Değişiklik istemiyorum! İsviçre peyniri istiyo-
rum. Niçin daima zıddıma gidiliyor bu evde?
LINDA: *(Ürkek ürkek güler)* Sürpriz olur diye düşünmüş-
tüm.
WILLY: Allah aşkına, neden burada bir pencere açmazsın
ki?
LINDA: *(Sonsuz bir sabırla)* Hepsi açık, hayatım.
WILLY: Bizi buraya öylesine tıkadılar ki. Kiremitler ve
pencereler, pencereler ve kiremitler.

LINDA: Yandaki arsayı almalıymışız.

WILLY: Sokak boydan boya araba dolu. Bu civarda bir nefeslik olsun temiz hava yok. Ot, çim bitmez oldu, arka bahçede havuç bile yetişmiyor. Apartman inşaatlarına karşı yasalar çıkartılmalı. Şuradaki o canım karaağaçları hatırlıyor musun? Hani Biff ile aralarına salıncaklar kurardık?

LINDA: Elbette, kentten milyonlarca mil uzaktaymışız gibi gelirdi bizlere.

WILLY: Bina sahibini, onları kestiği için tutup hapse atmalıydılar. Semtimizi katlettiler. *(Dalar)* Giderek daha sık o günleri anımsamaya başladım, Linda. Bugünlerde leylaklar salkım saçak olurdu. Sonra şakayıklar çıkagelir, peşinden de nergisler. Nasıl da kokardı bu oda!

LINDA: Öyle, ama yine de insanlar başka yerlere taşınıyorlar.

WILLY: Hayır, nüfus şimdi daha da fazla.

LINDA: Daha çok gibi gözükmüyor, bana kalırsa...

WILLY: Şimdi nüfus daha çok! Bu ülkeyi mahveden de bu zaten! Nüfus, başını almış gidiyor! Rekabet ise çıldırtıcı! Şu apartmandan gelen leş kokuya baksana! Öbür yanda bir tane daha... Peyniri nasıl köpürtürler ki? *(WILLY'nin sözlerinin son kısmında, BIFF ile HAPPY yataklarında doğrulup onları dinlerler)*

LINDA: Aşağıya in de bir dene. Ve, sessiz ol.

WILLY: *(LINDA'ya döner, suçlu)* Seni endişelendirmedim değil mi karıcığım?

BIFF: Sorun ne?

HAPPY Dinle!

LINDA: Asıl senin endişelenecek çok yükün var.

WILLY: Sen benim en temel dayanağım, en büyük desteğimsin Linda.

LINDA: Sadece biraz gevşemelisin, canım. Pireyi deve yapıyorsun.

WILLY: Onunla bir daha kavga etmeyeceğim. Texas'a dön-

mek istiyorsa bırak dönsün.

LINDA: Başının çaresine bakabilir.

WILLY: Elbette. Kimi insan, ta ki olgunlaşıncaya dek, bir işte dikiş tutturamaz. Tıpkı Edison gibi, sanırım. Ya da B.F. Goodrich. Biri de sağırmış. *(Yatak odasının kapısına yönelir)* Biff'in başaracağına dair bahse girebilirim.

LINDA: Hem Willy... pazara, eğer hava iyi olursa, arabayla kırda gezintiye çıkalım. Ön camı da açarız, yanımızda öğlen yemeğimiz.

WILLY: Yeni arabalarda ön cam açılmıyor ki.

LINDA: Ama sen bugün açtın ya.

WILLY: Ben mi? Açmadım. *(Durur)* Ne tuhaf değil mi ! Ne şaşılacak şey... *(Yarı yerde uzaktan uzağa gelen flütün sesini duyup hem hayret, hem korkuyla durur)*

LINDA: Neymiş o, hayatım?

WILLY: Ancak bu kadar olur!

LINDA: Ne, ne o canım?

WILLY: Chevy'yi düşünüyordum. *(Biraz durur)* Bindokuz yüz yirmisekiz... şu kırmızı Chevy'min olduğu yıl... *(Konuyu keser)* Tuhaf değil mi, bugün hangi arabaydı diye soran olsaydı o Chevrolet'yi kullandığıma yemin ederdim.

LINDA: Pek de önemli değil. Onu anımsatan bir şeyler olmuştur.

WILLY: İnanılmaz. Ihh... O günleri anımsıyor musun? Hani Biff o arabayı nasıl da cilalardı? Komisyoncuya satarken adamı o arabayla seksen bin mil yaptığımıza bir türlü inandıramamıştık. *(Başını sallar)* Ya, işte öyle! *(LINDA'ya)* Kapa gözlerini, hemen dönerim. *(Odadan çıkar)*

HAPPY: *(BIFF'e)* Tanrım, yine arabayı bir yere çarpmış olabilir!

LINDA: *(WILLY'nin ardından seslenir)* Merdivene dikkat et, tatlım! Peynir orta rafta! *(Döner, yatağa gider, kocasının ceketini alır, odadan çıkar)*

(Çocukların odasında ışık yanar. Gözükmediği halde WILLY'nin kendi kendine konuştuğu işitilir, "Seksen bin mil," ayrıca kısa bir gülüş. BIFF yataktan kalkıp, öne doğru gelir, dikilip kulak kabartır. BIFF kardeşi HAPPY'den iki yaş daha büyük olup, yapılı olmasına karşın son günlerde biraz çökmüş ve kendine güvenini kaybetmiş gibidir. Daha az başarılı olmasına karşın, hayalleri HAPPY'den daha güçlü, ama daha az gerçekçidir. HAPPY uzun boylu ve güçlüdür. Seksilik sanki yüzüne vurmuştur, ya da kadınları çeken bir koku gibi devamlı üzerindedir. O da, tıpkı kardeşi gibi, pek başarılı olmayıp, kardeşinin aksine yenilgiyi hiçbir zaman kabullenmediği için daha şaşkın ve çetin cevizdir. Ancak, sanki daha mutlu görünür)

HAPPY: *(Yataktan kalkarken)* Eğer böyle devam ederse ehliyetini elinden alırlar. Onun geleceğinden çok endişeliyim, biliyor musun, Biff?

BIFF: Gözleri giderek bozuluyor.

HAPPY: Hayır, onunla yola gittim. Görmesi yerinde. Sadece dikkatini toplayamıyor. Geçen hafta onunla şehre indim. Yeşil ışıkta duruyor, kırmızı yanınca da devam ediyor. *(Güler)*

BIFF: Belki de renk körlüğü vardır.

HAPPY: Babamın mı? Kendi işinde en keskin renk ayırdedicilik onda. Bunu sen de biliyorsun.

BIFF: *(Kendi yatağına oturur)* Ben uyuyacağım.

HAPPY: Hâlâ ona kırgın değilsin ya, Biff?

BIFF: Sanırım fena biri değil.

WILLY: *(Onların altında, oturma odasından)* Evet bayım, seksen bin mil-seksen iki bin!

BIFF: Sigara mı yakıyorsun?

HAPPY: *(Elinde bir sigara paketi vardır)* Sen de ister misin?

BIFF: *(Bir tane alır)* Kokusunu alınca bir daha uyuyamam.

WILLY: Cila da ne güzel olmuş, heh!

HAPPY: *(İçten gelen bir duygusallıkla)* Çok tuhaf değil mi Biff? Tekrar bu odada birlikte uyumak? Eski yataklarda. *(Yatağını şefkatle okşar)* Bu iki yatak arasında me-

kik dokuyan bütün o konuşmalar, ha? Bütün yaşantımız.

BIFF: Öyle. Sayısız düşler ve onca planlar.

HAPPY: *(Kalın ve erkeksi bir gülüşle)* Yaklaşık beşyüz kadın bu odada kendileri hakkında neler konuşulduğunu duymak ister.
(İkisi de hafiften güilerler)

BIFF: Betsy miydi neydi... şu iri kıyım kızı hatırlıyor musun... şu Bushwick Caddesindeki?

HAPPY: *(Saçını tarar)* Şu çoban köpeği olan mı?

BIFF: Ta kendisi. Hatırlıyor musun, seni içeri ben sokmuştum?

HAPPY: Öyle, benim için ilkti... sanırım. Tanrım, orada bir domuz vardı! *(Kabaca güliişiirler)* Kadınlar hakkında bildiğim her şeyi bana sen öğrettin. Bunu unutma.

BIFF: Bahse girerim ki ne kadar utangaç olduğunu unutmuşsundur bile. Özellikle de kızların yanında.

HAPPY: Şey, hâlâ öyleyim, Biff.

BIFF: Haydi, haydi...

HAPPY: Sadece, şimdi kontrol edebiliyorum, hepsi bu. Sanırım benim utangaçlığım azalırken seninki arttı. Sana n'oldu, Biff? Nerde şu eski şakaların, nerede kendine güvenin? *(BIFF'in dizlerini sıkar. BIFF kalkar ve odanın içinde huzursuzca yürür)* Ne oldu?

BIFF: Babam niçin devamlı benimle alay ediyor?

HAPPY: Seninle alay etmiyor, o...

BIFF: Ne söylersem söyleyim onun yüzünde alaycı bir ifadeye neden oluyor. Bir türlü yanına yaklaşamıyorum.

HAPPY: Tek istediği senin başarın, hepsi bu. Uzun zamandır seninle babam hakkında konuşmak istiyordum, Biff. Bir şeyler oluyor ona. Hep kendi kendine konuşuyor.

BIFF: Bu sabah farkına vardım. Ama, her zaman mırıldanırdı zaten.

HAPPY: Bu kadar göze batmazdı. Öylesine arttı ki, onu Florida'ya göndermek zorunda kaldım. Hem, bir şey

daha var. Çoğu zamanlar seninle konuşuyor.

BIFF: Benim hakkımda neler söylüyor?

HAPPY: Tam bilmiyorum.

BIFF: Benim hakkımda neler söylüyor?

HAPPY: Sanırım henüz bir şeye karar veremedin, bir bakıma henüz havalardasın...

BIFF: Onu mutsuz eden bir iki şey daha var, Happy.

HAPPY: Ne demek istiyorsun?

BIFF: Aldırma. Sadece bütün yükü bana yükleme.

HAPPY: Düşünüyorum da, hani bir işe başlamış olsaydın... yani... oralarda senin için bir gelecek var mı?

BIFF: Sana söylüyorum Hap (HAPPY'nin kısaltılmışı!-Çev.), geleceğin ne olduğunu bilmiyorum. Ne istemem gerektiğini de bilmiyorum.

HAPPY: Ne demek istiyorsun?

BIFF: Şey. Liseden sonra altı yedi yıl harcadım, sırf kendimi hazırlamak için. Müşteri hizmetlerinde sekreterlik, satıcılık, çeşitli işler. Sefilce bir yaşam tarzı, varoluş bu. Sıcak yaz sabahlarında metroya binmek. Yaşamın tamamını depodaki malları sayarak, ya da telefonlar ederek, veya alım satım işleri yaparak geçirmek. Bütün arzun gömleğini çıkartıp, kırlarda dolaşmak olduğu halde, senede iki haftalık bir tatil için elli hafta çile çekmek. Ve daima bir başkasını geçmek için yarış. Ve daha neler... işte geleceği güvence altına almanın yolu.

HAPPY: Pekâlâ, çiftlik gerçekten hoşuna gidiyor mu? Orada mutlu musun?

BIFF: *(Artan oranda tedirginlikle)* Savaş öncesi evi terk ettiğimden beri yirmi ya da otuz iş değiştirdim, Hap, hepsi de aynı kapıya çıktı. Bunun farkına daha yeni vardım. Nebraska'da çobanlık yaptığım sırada, öncesi Dakota'da, Arizona'da, şimdi de Teksas'ta. İşte eve gelişimin nedeni, çünkü sanırım bunun farkına yeni vardım. Şu çalıştığım çiftlik, şimdi orada ilkbahar, bir düşünsene. Onbeş tane yeni tayları oldu. Yavrulamış

bir at ve yeni doğmuş bir tay: Göze bu kadar hoş gelen ve insana umut veren... bundan daha güzel bir görüntü olamaz. Hem şimdi oralar serindir de. Texas şu anda serin ve bahar başlamıştır bile. Ve ne zaman bulunduğum yere bahar gelse, içimi bir karamsarlık kaplar: Tanrım, bütün çabalarım boşuna, bir yere vardığım yok! Ne halt ettiğimi anlamıyorum, haftada yirmisekiz dolar karşılığında atlarla oyalanıyorum! Otuzdört yaşındayım ve artık geleceğe daha ciddi hazırlanmalıyım. İşte böyle zamanlarda koşarak eve dönerim. İşte, yine buradayım ve ne yapacağımı da bilmiyorum. *(Biraz duraklar)* Yaşamımı boşa geçirmemek için ne kadar çaba sarf etsem de, buraya her geri gelişimde anlıyorum ki, bütün yaptığım yaşamımı boşa geçirmekten ibaret.

HAPPY: Sen bir şairsin Biff, farkında mısın? Sen şeysin- sen bir idealistsin!

BIFF: Hayır, sadece kafam fena halde karışık. Belki de evlenmeliyim. Ya da bir şeye bağlanmalıyım. Belki de benim sorunum bu. Evlenmedim, bir işim yok, ben sadece... bir çocuk gibiyim. Sen hoşnut musun, Hap? Başarılısın, değil mi? Durumundan hoşnut musun?

HAPPY: Elbette değilim!

BIFF: Neden? Para kazanıyorsun, değil mi?

HAPPY: *(Coşkulu ve abartılı)* Şimdi bütün yaptığım alım-satım müdürünün ölmesini beklemek. Tut ki sonunda alım-satım müdürü oldum? Kendisi iyi arkadaşımdır, daha yeni Long Island'da muhteşem bir çiftlik yaptı. Orada iki ay oturduktan sonra da satıverdi. Şimdi bir yenisini inşa ediyor. Bir kez bitirdikten sonra ise ondan zevk alamıyor. Biliyorum ki ben de onun gibi olurum. Ne için çalıştığımı bir türlü anlayamıyorum. Bazan evimde oturuyorum... tek başıma. Ödediğim kirayı düşünüyorum; çok aptalca... Ama, her zaman bunu arzu etmiştim. Kendime ait daire, bir araba ve bol bol kadın... Ama, Allah kahretsin, halâ

yalnızım.

BIFF: *(Heveslenmiştir)* Dinle, neden benimle Batı'ya gelmiyorsun?

HAPPY: Sen ve ben, ha?

BIFF: Elbette, belki de bir hayvan çiftliği alabiliriz. Sığır yetiştirir, kaslarımızdan yararlanırız. Bizim gibi güçlü insanlar açık havada çalışmalıdır.

HAPPY: *(Hevesle)* Loman Kardeşler, ha?

BIFF: *(Büyük bir sevecenlikle)* Elbette, bütün kasabalarda ün salardık!

HAPPY: *(Büyülenmiş)* Hep bunları düşlüyorum, Biff. Bazan, mağazanın ortasında gömleğimi yırtıp, o kahrolası alım-satım müdürünü yumruklamak geçiyor içimden. Ben aslında, o mağazadaki herkesten daha iyi dövüşür, daha hızlı koşar, daha fazlasını kaldırabilirim; buna rağmen, şu pespaye, kişiliksiz piç kurularının emirlerini yerine getirmek zorundayım; ta ki daha fazla dayanamayacağım güne kadar.

BIFF: Sana söylüyorum çocuk, eğer orada benimle olursan daha mutlu olurum.

HAPPY: *(Heyecanla coşmuştur)* Baksana Biff, etrafımdakiler öylesine değersiz ki, devamlı olarak ideallerimi küçültmek zorunda kalıyorum...

BIFF: Hey aslanım, birlikte birbirimize arka çıkar, güvenebileceğimiz birine sahip olurduk.

HAPPY: Eğer yanında olsaydım...

BIFF: Hap, yalnız sorun şu ki, bizler para kazanmak için yetiştirilmemişiz. Nasıl kazanacağımı bilmiyorum ben.

HAPPY: Ben de bilmiyorum!

BIFF: O halde haydi gidelim!

HAPPY: Yalnız bir sorun var, orada ne yapabiliriz ki?

BIFF: Ama işteki arkadaşına baksana. Bir çiftlik sahibi oluyor da içinde yaşayacak salim bir kafaya sahip olamıyor.

HAPPY: Öyle, ama mağazaya girdiği zaman havası on-

dan önce etrafı sarar. Çünkü, o döner kapıdan içeri giren şey yılda elliiki bin dolardır; üstelik benim işaret parmağımın bildikleri onun beynindekilerden daha fazla.

BIFF: Öyle, ama sen şimdi dedin ki...

HAPPY: Şu kerameti kendinden menkul, havalı yöneticilere Hap Loman'ın nerelere kadar yükseleceğini göstermek zorundayım. Mağazaya onun gibi girmek isterim. Daha sonra da seninle gelirim, Biff. Tekrar birlikte olacağız, yemin ederim. Ama sen bu akşamkileri hatırla, muhteşem yaratıklardı, değil mi?

BIFF: Öyle, öyle, yıllardır çıktıklarımın en iyileri.

HAPPY: Ne zaman istersem, onlardan bulurum Biff. Canımın sıkıldığı her an. Sorun şu ki, zamanla sanki bowling ya da benzeri bir şey gibi oluyor. Birbiri ardı sıra beceriyorum, ama pek de önemli değil. Sen, önüne gelenle çıkmaya devam ediyor musun?

BIFF: I-ıh, bir kız arıyorum... şöyle ağırbaşlı, dayanıklı, dolu dolu biri.

HAPPY: Benim de aradığım öyle biri.

BIFF: Yapma! Hiç eve uğramazdın.

HAPPY: Uğrardım! Şöyle karakter sahibi biri, dayanıklı! Annem gibi, yani! Şimdi sana anlatacağımdan sonra bana zampara diyeceksin. Bu akşam beraber olduğum şu kız, Charlotte var ya, nişanlı ve beş hafta sonra da evlenecek. *(Yeni aldığı şapkasını başına giyip, döner)*

BIFF: Yok yahu!

HAPPY: Gerçekten, adam mağazanın müdür yardımcılığı sırasını bekliyor. Bana neler olduğunu anlayamıyorum, belki de aşırı yarışma duygusu ya da öyle bir şey, kızı baştan çıkardım, hayatını mahvettim... İşin kötüsü şimdi de başımdan savamıyorum. Hem de bu işi yaptığım üçüncü üst düzey yöneticinin nişanlısı. Çok adi bir karakter özelliği, değil mi? Üstüne üstlük, bir de düğünlerine gidiyorum! *(Öfkeli, ama gülerek)* Hani rüşvet almamam da gerekir ya. Ara sıra, doku-

macılar bana bir yüzlük toslayıp, faturalarını kendi istedikleri gibi yapmamı isterler. Ne kadar dürüst olduğumu bilirsin, ama şu kız gibi, yani. Bunu yaptığım için kendimden nefret ediyorum. Çünkü kızı da istemiyorum, ama yine de, yapıyorum ve... bundan çok hoşlanıyorum!

BIFF: Haydi uyuyalım artık.

HAPPY: Henüz hiçbir şeyi de çözmedik, değil mi?

BIFF: Aklıma bir şey geldi, sanırım bunu deneyeceğim.

HAPPY: Neymiş bakalım?

BIFF: Bill Oliver'i anımsıyor musun?

HAPPY: Elbette, Oliver şimdi çok büyük bir adam oldu. Tekrar ona mı çalışmak istiyorsun?

BIFF: Hayır, ama ayrıldığımda bana bir şey söylemişti. Kolunu omuzuma koyup, dedi ki: "Biff, eğer bir gün herhangi bir şeye ihtiyacın olursa, bana gel."

HAPPY: Anımsadım. Güzel.

BIFF: Gidip onu görsem iyi olur, sanırım. Eğer on bin hatta yedi veya sekiz bin dolar koparabilirsem güzel bir çiftlik alabilirim.

HAPPY: Bahse girerim ki seni destekler. Çünkü sana çok değer verir, Biff. Yani, herkes gibi. Sen çok seviliyorsun, Biff. İşte bu yüzden geri gelmeni istiyorum, birlikte otururuz. Üstelik, hangi pilici canın çekerse, Biff.

BIFF: Hayır, hem çiftlikte kendi bildiğim gibi işimi yapar hem de önemli biri olurum. Ama merak ediyorum. Acaba hâlâ Oliver şu bir kutu basketbol topunu benim çaldığımı mı düşünüyor?

HAPPY: Ha, büyük bir olasılıkla unutmuştur bile. Neredeyse on yıl oldu. Çok ince düşüncelisin. Her neyse, aslında o seni işten de çıkarmış sayılmaz.

BIFF: Şey, ama sanırım çıkartacaktı. Bu yüzden işten ayrılmıştım. O konuyu bilip bilmediğinden tam emin olamadım. Beni dünyaya değişmediğini de biliyorum. Mağazayı en son kilitlemeye izin verdiği tek adam bendim.

WILLY: *(Aşağıdan)* Arabayı yıkayacak mısın, Biff?

HAPPY: Şşşşş!

(BIFF aşağıya gözlerini dikmiş, dinlemekte olan HAPPY'e bakar. WILLY odasında mırıldanmaktadır)

HAPPY: Duydun mu?

(Birlikte dinlerler. WILLY keyifle güler)

BIFF: *(Sinirlenmeye başlamıştır)* Annemin onu işitebileceğini bilmiyor mu?

WILLY: Gömleğini kirletme, Biff!

(BIFF'in yüzünde acı ifadesi belirir)

HAPPY: Korkunç değil mi? Lütfen tekrar terk etme, olur mu? Burada bir iş bulabilirsin. Buralarda kalmalısın. Onunla nasıl başa çıkacağımı bilemiyorum, giderek daha da utandırıcı oluyor.

WILLY: Cila da pek güzel olmuş!

BIFF: Annem onu duyuyor!

WILLY: Deme Biff, bir kızla randevun mu var? Mükemmel!

HAPPY: Haydi şimdi uyu. Fakat, sabaha onunla konuşmalısın! Tamam mı?

BIFF: *(İstemeyerek yatağa girer)* Annem evdeyken. İnanılmaz!

HAPPY: *(Yatağa girerken)* Umarım kendisiyle güzelce konuşursun.

(Odalarındaki ışık kararmaya başlar)

BIFF: *(Yatakta kendi kendine)* Şu bencil, aptal..

HAPPY: Ihhh.. Uyu artık, Biff.

(Odalarındaki ışık, konuşmaları bitmeden önce tamamen kararır. Karanlık mutfakta WILLY'nin silüeti belirir. Buzdolabını açar, bir şeyler araştırır, sütü bulup çıkarır. Etraftaki binalar giderek gözden kaybolur ve evin etrafı ağaçlardan dökülmüş yapraklarla kaplanır. Yapraklar döküldükçe müzik de belirginleşmeye başlar)

WILLY: Şu kızlara karşı da dikkatli olmalısın Biff, hepsi bu. Sakın söz verme. Hiçbir vaatte bulunma. Kız dediğin, Biff, her dediğin şeye hemencecik inanıverir.

Sen de pek gençsin, kızlarla ciddi konuları konuşacak yaşta değilsin henüz.
(Mutfakta ışık artar. WILLY buzdolabının kapağını kapattıktan sonra, öndeki yemek masasına gelir. Bir bardağa süt doldurur. Tamamen kendi âleminde, hafif gülümsemektedir)

WILLY: Gerçekten de çok gençsin Biff. Önceliğini okul konularına vermelisin. Bitirdiğinde, senin gibi bir delikanlı için kızlar sıraya girer. *(Bir sandalyeye bakıp, ağzı kulaklarında güler)* Demek öyle ha? Kızlar senin masraflarını karşılıyor ha? *(Güler)* Demek ki her ne yapıyorsan gerçekten iyi yapıyorsun.
(WILLY giderek salone dışına, mutfağın duvarından yana hitap etmeye başlar... Sesi normal konuşma düzeyine erişmiştir)

WILLY: Arabayı neden bu kadar dikkatlice temizlediğinizi merak ediyorum. İşte! Teker kapaklarını unutmayın çocuklar. Oraları güderiyle silin. Happy, camlarda gazete kâğıdı kullan, daha kolay olur. Biff, ona nasıl olacağını göster. Gördün mü, Happy? Gazeteyi yuvarla da top yapıver. İşte öyle, işte öyle, aferin iyi oldu. Bu işi kıvırtıyorsun Hap. *(Durur, birkaç saniye beğeni ifadesiyle başını sallar, sonra yukarıya bakar)* Biff, ilk fırsatta şu dama sarkan dalı keselim. Bir fırtınada kopup dama düşmesinden korkuyorum. Diyorum ki, şöyle bir urgan alıp dala atarız, sonra üzerine tırmanır ve bir iki testereyle kolayca keseriz. Arabayı bitirir bitirmez hemen yanıma gelin çocuklar, size bir sürprizim var.

BIFF: *(Salone dışından)* Neymiş o, baba?

WILLY: Söylemem, önce işinizi tamamlayın. Aklınızda olsun, bir işi tamamlamadan asla terk etmeyin. *("Büyük ağaçlara" bakarak)* Biff, Albany civarında çok güzel bir hamak gördüm. Gelecek sefere almayı düşünüyorum, şu iki karaağacın arasına asarız. İyi olmaz mı? Şu dalların arasında bir o yana bir bu yana sallanıp

dururuz. Bir astık mı...
(Genç BIFF ile Genç HAPPY onun baktığı taraftan salıneye girerler. HAPPY'nin elinde bir kova ve bez parçaları vardır. BIFF, üzerinde büyük bir "S" harfi olan süveter giymiştir. Elinde bir Amerikan futbol topu vardır)

BIFF: *(Salıne dışındaki arabayı işaret ederek)* Nasıl ama, profesyonelce değil mi baba?

WILLY: Mükemmel. Mükemmel olmuş çocuklar. Temiz iş yapıyorsun Biff.

HAPPY: Sürprizimiz nerede, baba?

WILLY: Arabanın arka koltuğunda.

HAPPY: Yapma! *(Koşarak çıkar)*

BIFF: Neymiş baba? Söyle ne aldın?

WILLY: *(Gülerek, şakacıktan tokatlar)* Aldırma, sadece sizin de olmasını istediğim bir şey.

BIFF: *(Dönüp çıkmaya yönelir)* Neymiş o, Hap?

HAPPY: *(Dışarıdan)* Boks torbası!

BIFF: Yaşşa baba!

WILLY: Üzerinde Gene Tunney'nin imzası var!

(HAPPY elinde bir boks torbasıyla salıneye girer)

BIFF: Boks torbası istediğimizi de nereden bildin baba?

WILLY: Şey, şu anda zamanlama çalışması için en iyi şey budur da.

HAPPY: *(Yere uzanıp ayaklarıyla bisiklet hareketi yapar)* Kilo verdiğimi fark ettin mi baba?

WILLY: *(HAPPY'ye)* İp atlamak da iyi gelir.

BIFF: Yeni topumu gördün mü?

WILLY: *(Topu inceler)* Yeni ha? Nereden buldun?

BIFF: Koçumuz pas çalışmaları yapmamı söyledi.

WILLY: Ya, demek öyle! Topu sana verdi ha?

BIFF: Şey, malzeme odasından ödünç aldım. *(Sinsi sinsi güler)*

WILLY: *(Bu hırsızlık onu da güldürür)* Onu geri vereceksin.

HAPPY: Razı olmayacağını söylememiş miydim?

BIFF: *(Kızgın)* Ama geri götüreceğim!

WILLY: *(Tartışmayı keser, HAPPY'ye)* Maçlarda kullanılan

bir topla antrenman yapması gerekir, değil mi? *(BIFF'e)* Bunu düşündüğün için antrenöründen bir aferin alırsın!

BIFF: Zaten buluşlarımı her zaman beğenir.

WILLY: Senden hoşlanıyor da ondan. Eğer o topu başkası almış olsaydı kıyamet kopardı. Ee, söyleyin bakalım, haberler nasıl çocuklar, haberler nasıl?

BIFF: Bu kez nereye gittin baba? Seni gerçekten çok özledik.

WILLY: *(Sevinir, kollarını çocuklarının boynuna atar, öne doğru gelirler)* Demek özlediniz ha?

BIFF: Seni anmadığımız bir an olmadı.

WILLY: Yapmayın! Benden size bir sır, ama kimse duymamalı. Bir gün kendi işim olacak ve bir yerlere gitmeme de gerek kalmayacak.

HAPPY: Charley Amca gibi mi?

WILLY: Onunkinden daha büyük bir iş. Çünkü Charley sevilmez. Sevilir, ama... çok sevilmez.

BIFF: Bu sefer nereye kadar gittin, baba?

WILLY: Yola koyulduğumda Providence'a kadar uzandım. Belediye Başkanı ile tanıştım.

BIFF: Providence Belediye Başkanıyla ha?

WILLY: Otelin lobisinde oturuyordu.

BIFF: Ne dedi?

WILLY: "Günaydın," dedi. "Doğrusu güzel bir kentiniz var, başkan," dedim. Sonra birlikte kahve içtik. Oradan Waterbury'e gittim. Waterbury güzel bir yerdir, büyük bir saat kenti. Ünlü Waterbury saatleri orada üretilir. Epey mal sattım orada. Sonra ver elini Boston. Bilirsiniz. Boston Amerikan devriminin beşiğidir. Orası da güzeldir. Massachusetts'de bir iki yere daha uğradım. Sonrasında Portland ve Bangor'a geçtim ve sonra doğru eve!

BIFF: Amanın! Bir gün seninle ben de gelmek isterim, baba.

WILLY: Yaz gelince hemen.

HAPPY: Söz mü?

WILLY: Sen de Happy, üçümüz. Size bütün kentleri gösteririm. Amerika'da güzel kentler, dürüst ve saygın kişiler pek çoktur. Beni de tanırlar, New England'ın bir ucundan bir ucuna nereye gitsem beni tanırlar. Çok değerli insanlardır. Hele sizleri de bir eğiteyim, önümüzdeki bütün kapılar açılır. Bunun tek nedeni: Benim dostlarım var. New England'da hangi sokakta arabamı bıraksam, polisler kendi arabaları gibi ona göz kulak olurlar. Bu yaz ha?

HAPPY ve BIFF: *(Birlikte)* Elbette, kuşkun mu var?

WILLY: Mayolarımızı da alırız.

HAPPY: Çantalarını biz taşırız, baba.

WILLY: Amma da hava atarız, değil mi! Ben, iki yanımda çantalarımı taşıyan oğullarım, Boston mağazalarına giriyorum. Öff havaya bak sen, havaya!
(BIFF etrafta zıplayıp durmaktadır. Kendi kendine topla pas alıştırmaları yapmaktadır)

WILLY: Maçın yaklaştı diye sinirlerin gerildi galiba, ha, ne dersin Biff?

BIFF: Sen de orada olursan sorun olmaz baba.

WILLY: Kaptan olduktan sonra, okulda havan değişti mi bari?

HAPPY: Bir sınıftan diğerine geçerken, peşinden kız ordusu kovalıyor.

BIFF: *(WILLY'in elini tutar)* Bu cumartesi baba, bu cumartesi, sırf senin için topu tek başıma taa karşı kaleye kadar taşıyacağım.

HAPPY: Ama birine pas atman daha doğru olmaz mı?

BIFF: Bunu sırf babam için yapacağım. Gözün bende olsun baba, miğferimi çıkarırsam bil ki numarama başlıyorum. Gerisini seyret gayri. Herkesi atlatıp da sayı yapıncaya kadar topu elden bırakmayacağım.

WILLY: *(BIFF'i öper)* Boston'a gidip bu numaranı anlatmak için sabırsızlanıyorum.
(BERNARD girer. Dizlerden bağlı bir pantolon giymiştir.

BIFF'ten daha küçüktür. Ciddi, uysal, biraz da endişeli bir görünümü vardır)

BERNARD: Biff, nerdesin? Hani bugün benimle ders çalışacaktın?

WILLY: Bernard, hele bana bak sen. Nedir bu halin, panik-lemiş gibisin.

BERNARD: Çok dersi var, Willy Amca. Haftaya eyalet sınavlarına girecek.

HAPPY: *(BERNARD'ın çevresinde meydan okurcasına dolaşır)* Gel buraya Bernard, biraz boksa ne dersin?

BERNARD: Biff! *(HAPPY'den sıyrılır)* Dinle Biff, Bay Birnbaum birine anlatırken duydum, eğer oturup matematik çalışmazsan seni sınıfta bırakacaknış. Bırakırsa da mezun olamazsın, yani. Kendi kulaklarımla işittim!

WILLY: Öyleyse git de onunla ders çalış, hadi Biff, yallah!

BERNARD: Kendi kulaklarımla işittim!

BIFF: Baksana baba, sen daha spor ayakkabılarımı görmedin! *(WILLY görebilsin diye ayağını kaldırır)*

WILLY: Hey, çok da güzel yapmışsın!

BERNARD: *(Gözlüklerini silerken)* Ama ayakkabılarının üzerine Virginia Üniversitesi amblemini yazdı diye onu mezun etmezler ki, Willy Amca!

WILLY: *(Sinirlenir)* Sen de ne saçmalıyorsun öyle? Üç üniversiteden burs kazanmışken, onu mezun etmeyecekler ha?

BERNARD: Fakat Bay Birnbaum'u konuşurken duydum...

WILLY: Zevzeklik etme, Bernard! *(Oğullarına döner)* Amma da şom ağızlı!

BERNARD: Peki peki, seni evde bekliyorum, Biff.

(BERNARD çıkar. Baba oğullar güler)

WILLY: Bernard çok sevilmez, değil mi?

HAPPY: Sevilir, ama çok sevilmez baba.

WILLY: Ben de bunu demek istiyorum. Bernard'ın ders notları en yüksek olabilir, anlıyorsunuz değil mi, ger-

çek dünyaya adımını atar atmaz, yani siz, en az onun beş misli başarılı olursunuz. Bu yüzden Tanrı'ya çok teşekkür ediyorum ki ikiniz de aslanlar gibi büyüdünüz. Çünkü iş hayatında kendini gösterebilen, ilgi uyandıran kişiler daima öne geçer. Sevilince gerisi vız gelir. Beni ele alalım, örneğin, müşterilerle görüşmek içih hiç bekletilmem. "Willy Loman burada!". Bütün bilmeleri gereken de bu; dosdoğru içeri, müşterinin yanına girerim.

BIFF: Onları yere serdin mi, baba?

WILLY: Providence'da dondurup, Boston'da mahvettim.

HAPPY: *(Sırt üstü yatıp, havada pedal çevirmeye başlar)* Kilo vermeye başladım, dikkatini çekti mi baba?

(LINDA girer, eskisi gibi saçlarında kırdela, elinde çamaşır sepeti vardır)

LINDA: *(Enerji dolu)* Merhaba, canım!

WILLY: Merhaba tatlım!

LINDA: Chevvy nasıldı?

WILLY: Chevrolet, Linda, dünyada yapılan en iyi arabadır. *(Oğlanlara)* Ne zamandan beri annenizin çamaşır sepetini merdivenden yukarıya taşımasına seyirci kalıyorsunuz?

BIFF: Tut kenarından evlat.

HAPPY: Nereye gidecek, anne?

LINDA: İpe diziverin. Sen de arkadaşlarının yanına git, Biff. Bodrumda bir yığın arkadaşın toplanmış. Kendi başlarına ne yapacaklarını bilemiyorlar.

BIFF: Babam evde ya! Onlar beklesin, bir şey olmaz..

WILLY: *(Hoşlanmıştır... güler)* Aşağıya gidip onlara ne yapmaları gerektiğini söylesen iyi edersin, Biff.

BIFF: Kalorifer odasını temizlettireceğim..

WILLY: İyi olur, Biff.

BIFF: *(Mutfak duvarını geçip, aşağıya inen merdivenin başından seslenir)* Hey çocuklar! Herkes kalorifer odasını süpürmeye başlasın. Ben de birazdan geliyorum.

SESLER: Peki! Olur! Tamam Biff!

BIFF: George, Sam ve sen, Frank! Siz yukarı gelin, çamaşırları asmaya yardım edin. Hadi Hap! Marş marş!
(Sepeti birlikte taşıyarak çıkarlar)
LINDA: Nasıl da her dediğini yaparlar!
WILLY: Eee, birlikte antrenmandan, hepsi antrenman alışkanlığından. Sana söylüyorum, binlerce satıyordum. Ama, eve gelmek zorunda kaldım.
LINDA: Bütün mahalle maçta olacak. Hiçbir şey sattın mı?
WILLY: Yuvarlak hesap beş yüz Providence'da, toplam yedi yüz de Boston'da.
LINDA: Deme! Dur hele, yanımda kalem olacak. *(Önlüğünün cebinden kalem kâğıt çıkarır)* Bu durumda komisyonun... iki yüz, aman Tanrım! İki yüz on iki dolar!
WILLY: Şey, daha iyice hesaplamadım, ama...
LINDA: Ne kadar iş yaptın?
WILLY: Şeyyy...Ben, Providence'da yaklaşık yüzseksen. Yok, yok... şeyyy... yani, toplam şeye geldi... tamamı... bütün yolculuktan... yuvarlak hesap, iki yüz.
LINDA: *(Hiç duraklamadan)* Toplam iki yüz ise... bu da...
(Hesaplar)
WILLY: Aksilik bu ya, Boston'daki mağazaların üçü, yıllık bilanço çalışmaları için yarı yarıya kapalıydı. Yoksa eski satışların hepsini geride bırakırdım.
LINDA: Eh, küsüratıyla yetmiş dolar eder. Gayet iyi.
WILLY: Ne kadar borcumuz var?
LINDA: Pekâlâ, birincisi, buzdolabı için onaltı dolar...
WILLY: Neden onaltı?
LINDA: Şeyy, pervane kayışı kopmuştu, bir dolar seksen cent tuttu.
WILLY: Ama daha çok yeni.
LINDA: Nerden bileyim ben, adam bu işler böyle olur dedi. Eve sokuncaya kadar, anlarsın ya.
(Duvar bölme çizgisini aşıp, mutfağa girerler)
WILLY: İnşallah bu meret başımıza bela olmaz.
LINDA: Bütün diğer markalardan daha fazla reklam yaptılar.

WILLY: Biliyorum, iyi bir buzdolabı. Başka?

LINDA: Sonracıma, doksan altı çamaşır makinesine. Elektrik süpürgesine de ayın onbeşinde üç buçuk verilecek. Sonra da çatı, yirmibir dolar borcumuz kalmış.

WILLY: Artık akmıyor ya?

LINDA: Hayır, çok temiz iş yaptılar. Karbüratör için de Frank'a borcun var.

WILLY: O adama on para vermem. Şu Allahın belası Şevrole yok mu? O markanın imalatını yasak etmeli efendim!

LINDA: Her neyse, ona da borcun üç buçuk dolar. Ufak tefek başka şeyleri de hesaplarsak, onbeşine kadar yaklaşık yüz yirmi doları buluyor.

WILLY: Yüz yirmi dolar ha! Aman Tanrım! Eğer işler açılmazsa bilmem ki ne yaparım?

LINDA: Dur hele, haftaya daha çok kazanırsın.

WILLY: Gelecek haftaya topunun üstesinden gelirim. Hartford'a gideceğim. Orada çok sevilirim. Biliyor musun dert nerde Linda, sanki insanlar bana ısınamıyorlar. *(Ön salmeye gelirler)*

LINDA: Aaa, saçmalama.

WILLY: İçeri adımımı attığımda hissediyorum. Sanki bana gülüyorlarmış gibi geliyor.

LINDA: Neden? Sana niye gülsünler ki? Öyle konuşma, Willy.

(WILLY, salonun kenarına gelir. LINDA mutfağa gider. Çorap yamamaya başlar)

WILLY: Nedenini bilmiyorum, ama beni görmezlikten geliyorlar. Fark edilmiyorum artık.

LINDA: Ama, pek güzel kazanıyorsun, hayatım. Haftalık yetmiş ile yüz dolar arasında para yapıyorsun.

WILLY: Evet ama günde on, on iki saat çalışmak zorundayım. Başkaları... nasıl yapıyorlar bilmem... daha eziyetsiz kazanıyorlar. Neden bilmiyorum, kendimi alamıyorum, çok konuşuyorum. Oysa insan az sözle işe girişmeli. Charley'nin bir özelliği var. O az ve öz ko-

nuşur; ona saygı duyuyorlar.

LINDA: Sen çok konuşmuyorsun ki, sadece canlısın, o kadar.

WILLY: *(Gülerek)* Yani, bakıyorum da, adam sen de, yaşam çok kısa, bir iki şakadan ne çıkar. *(Kendi kendine)* Çok fazla şaka yapıyorum. *(Yüzündeki gülümseme kaybolur)*

LINDA: Niçin? Sen ki...

WILLY: Şişmanım. Ben, şey, bakanın güleceği geliyor Linda. Sana anlatmadım: Geçen Noel'de Steward'ları ziyaret ediyordum. Tanıdığım satıcılardan birinin, ben içeri girerken, bir şeyler söylediğini duydum... denizayısı gibilerden. Ben, ben de dönüp... suratının ortasına bir tane yapıştırdım. Öyle şeye gelemem. Ama bana gülüyorlar. Kesinlikle eminim.

LINDA: Hayatım...

WILLY: Bundan kurtulmam gerek. Biliyorum ki bundan kurtulmam gerek. Belki de uygun biçimde giyinmiyorumdur.

LINDA: Willy, hayatım, sen dünyanın en yakışıklı adamısın.

WILLY: Yoo, hayır, Linda.

LINDA: Benim için öylesin. *(Biraz duraklar)* En yakışıklı.

(Karanlıktan bir kadın kalıkalası duyulur. WILLY o yana dönmez, ama LINDA konuştuğu sürece kalıkalıa devam eder)

LINDA: Ya çocuklar, Willy! Çocuklarınca böylesine tapılan senin gibi baba çok azdır.

(Evin solundan, saydam perdenin arkasından müzik sesi gelir. Belli belirsiz seçilebilen bir Kadın giyinmektedir)

WILLY: *(Oldukça duygulu)* Bir tanesin sen Linda, gerçek bir dostsun, biliyor musun? Yolda, yolda bazan seni tutup ölümüne öpesim geliyor.

(Bu anda bir kalıkalıa yükselmiştir. WILLY solda aydınlık bir noktaya, Kadın'ın saydam perdenin arkasından çıkarak gelip dikildiği noktaya gelir. Kadın "ayna"ya bakarak şap-

kasını giyerken, kendini seyredip gülmektedir)

WILLY: Çünkü çok yalnızlık duyuyorum... hele işlerim iyi gitmeyip de, konuşacak kimse bulamayınca... Öyle bir duyguya kapılıyorum ki, sanki artık bir daha hiç bir şey satamayacağım, sana geçim parası kazanamayacağım, çocuklara bir iş kuramayacağım gibi geliyor. *(Kadının kalıkalası giderek hafiflerken, o konuşmaya devam eder; kadın "ayna" karşısında kendine çeki düzen vermektedir)* O kadar çok şey için kazanmak istiyorum ki...

KADIN Ben mi? Senin yüzünden değil, Willy. Seni ben seçtim.

WILLY: *(Keyiflenir)* Beni sen seçtin, ha?

KADIN *(Willy'nin yaşlarında, oldukça iyi görünümlüdür)* Evet, ben seçtim. Bütün gün masanın başında oturup, bütün satıcıların içeri girip çıktığını seyrediyorum çünkü. Sende çok iyi mizah anlayışı var, seninle iyi vakit geçiriyoruz, öyle değil mi?

WILLY: Tabii, tabii ki... *(Onu kollarına alır)* Neden şimdi gitmen gerekiyor?

KADIN Saat iki.

WILLY: Hayır içeri gir. *(Kadın'ı çeker)*

KADIN Kız kardeşim şok geçirecek; ne zaman döne-ceksin?

WILLY Hemen hemen iki hafta sonra. Buraya tekrar gelecek misin?

KADIN Tabii ki... Beni güldürüyorsun. Bu benim için harika. *(Kollarını sıkıştırıp Willy'yi öper)* Bence harika bir erkeksin.

WILLY Beni seçtin ha?

KADIN: Elbette. Çünkü çok tatlısın. Çok da çocuksu.

WILLY: Pekâlâ, Boston'a tekrar gelişimde seninle görüşürüm.

KADIN: Seni hiç bekletmeden müşterilerle görüştürürüm.

WILLY: *(Kadının kıçına bir tokat vurur)* İyi. Pekâlâ, işler alt-lı-üstlü böyle gitsin!

KADIN: *(Willy'ye hafifçe vurur ve güler)* Öldürüyorsun beni, Willy! *(Willy birden kadına sarılır, hoyratça öper)* Öldürüyorsun beni. Çoraplara da teşekkür ederim. Çorabı çok severim. Haydi, iyi geceler.

WILLY: İyi geceler. İstimin üzerinde olsun ha!!

KADIN: İlahi Willy!

(Kadın kalıkalılarla gülmeye başlar, LINDA'nın kalıkalısı da onа karışır. Kadın karanlıkta gözden kaybolur. Şimdi mutfaktaki masa ve çevresi aydınlanmıştır. LINDA masanın başında önceki yerinde oturmaktadır, ama bu kez ipek çoraplarını onarmaktadır)

LINDA: Sen, Willy. En yakışıklı adamsın. Öyle şeyler düşünmen için hiçbir gerekçen olamaz...

WILLY: *(Evvelce Kadın'ın bulunduğu yerden ayrılıp, LINDA'ya doğru gider)* Hakkını bir gün öderim elbet Linda... Ben...

LINDA: Ödenmesi gereken hiçbir hak yok, hayatım. İyi çalışıyorsun, her şey daha iyiye gidiyor.

WILLY: *(Çorap onardığını fark eder)* Nedir o?

LINDA: Hiç, çoraplarımı onarıyorum. Öyle pahalılar ki...

WILLY: *(Karısının elindekileri alıp, kızgınca)* Bu evde çorap yamamana izin veremem! Hemen çöpe at onları!

(LINDA çorapları alıp cebine koyar)

BERNARD: *(Koşarak odaya girerken)* Nerede o? Eğer çalışmazsa!

WILLY: *(Salıne önüne yönelir, pek rahatsız olmuştur)* Sen de ona cevapları verirsin!

BERNARD: Veririm, ama bu tür sınavlarda olmaz. Eyalet sınavı bu! Bu yüzden hapsedilebilirim!

WILLY: Nerde o? Onu döveceğim, onu döveceğim!

LINDA: Şu futbol topunu da geri vermesi gerek, Willy, doğru değil.

WILLY: Biff! Nerede o? Niye her şeyi aşırıyor ki?

LINDA: Kızlara karşı da çok kaba, Willy. Annelerin tümü ondan korkuyor!

WILLY: Onu döveceğim!

BERNARD: Arabayı da ehliyetsiz kullanıyor!

(Kadın'ın kalıkalası duyulur)

WILLY: Kapa çeneni!

LINDA: Bütün anneler...

WILLY: Kapa çeneni!

BERNARD: *(Usulca uzaklaşıp, çıkarken)* Bay Birnbaum onun çok kibirli olduğunu söylüyor.

WILLY: Çık dışarı!

BERNARD: Eğer kendisini toparlamazsa matematikten çakacak! *(Çıkar)*

LINDA: Çocuk haklı, Willy. Sen...

WILLY: *(Ona patlar)* Hiçbir sorunu yok onun! Bernard gibi bir sürüngen mi olmasını istiyorsun? Onun ruhu var, kişiliği var...

(O konuşurken, ağlamak üzere olan LINDA oturma odasına geçer. WILLY mutfakta yalnız kalır; giderek bitkinleşmekte, dalgın dalgın bakınmaktadır. Yerlere dökülmüş yapraklar uçup gitmiştir. Yine gecedir ve arkadaki apartmanlar sanki aralarına sıkışmış o küçük evi yukardan izlemektedir)

WILLY: Burasına kadar doldu çocuk, tıkandı. Ne çaldı ki? Geri veriyor, vermiyor mu? Neden çalıyor? Ona ben ne demiştim? Ben ona hayatım boyunca dürüst şeylerin dışında bir şey öğretmedim.

(Pijamalarıyla HAPPY aşağı inmiştir; WILLY anıden onun geldiğini fark eder)

HAPPY: Gel gidelim, haydi.

WILLY: *(Mutfak masasında oturmaktadır)* Hıh! Döşemeyi ne diye tek başına cilaladı ki? Yeri her cilalayışında yere eğiliyor. Pekâlâ biliyor!

HAPPY: Şişşt, sinirlenme. Bu gece neden geri döndün ki?

WILLY: Ödüm koptu. Yonkers'da neredeyse bir çocuğu eziyordum. Tanrım! Zamanında neden kardeşim Ben ile Alaska'ya gitmedim ki! Ben! O adam bir dehaydı, o adam başarının bir simgesiydi. Ama ne hata! Gitmem için yalvardı.

HAPPY: İyi ama şu anda hiç yararı yok...

WILLY: Hey çocuklar! Sırtında çuluyla başlayan bir adam vardı, sonunda elmas madenleri sahibi oldu!

HAPPY: Vay canına, bir gün başarısının sırrını öğrenmek isterdim.

WILLY: Sırrı ne mi? Adam ne istediğini biliyordu ve uzanıp alıverdi. Vahşi ormana bir daldı, daha yirmibir yaşındayken çıktığında zengin olmuştu bile! Dünya, içinde inci saklayan bir istiridyedir, yan gelip yatarak onun içindekine erişemezsin.

HAPPY: Baba, sana daha önce de söyledim, artık seni emekliye ayıracağım.

WILLY: Haftada yetmiş dolarcık kazanarak mı beni ömür boyu emekli edeceksin? Bunun yanı sıra kadınların ve araban ve apartmanın... ve sen beni ömür boyu emekli edeceksin! Tanrı aşkına, Yonkers'in ötesine bile geçemedim bugün. Nerdesiniz insanlar, nerelerdesiniz? Olanlar oldu! Bir araba bile kullanamıyorum!

(Kapıda CHARLEY belirir. İri bir adamdır, yavaş ve veciz konuşur, hantaldır. Bütün dediklerinde, ne derse desin, acıma ve telaş vardır. Pijamalarının üzerine ceket, ayaklarına lastik ayakkabılar giyinştir. Mutfağa girer)

CHARLEY Her şey yolunda mı?

HAPPY: Ihı, Charley, her şey...

WILLY: N'oldu?

CHARLEY Bir ses işittim. Bir şey oldu sandım. Duvarlara bir tedbir alamaz mıyız? Siz burada hapşırınca, bizim evde şapkalar uçuşuyor.

HAPPY: Kalk yatmaya gidelim, baba. Haydi.

(CHARLEY, HAPPY'ye uzaklaşması için işaret eder)

WILLY: Sen git, şimdilik benim uykum yok.

HAPPY: *(WILLY'ye)* Sakin ol, ha? *(Çıkar)*

WILLY: Sen niye ayaktasın?

CHARLEY *(Mutfak masasında WILLY'nin karşısına oturur)* Rahat uyuyamadım. Midem yanıyordu.

WILLY: Ama yemesini bilmiyorsun ki.

CHARLEY Ağzımla yiyorum ya.

WILLY: Hayır, sen cahilin tekisin. Vitaminler ve benzeri konuları öğrenmen gerekir.

CHARLEY Haydi, kozlarımızı paylaşalım. Seni biraz yorayım.

WILLY: *(Çekinıser)* Pekâlâ. Kartlar yanında mı?

CHARLEY *(Cebinden bir deste çıkarırken)* Evet, aldım onları. Ceplerimin birinde. Şu vitaminlerin ne özelliği var ki?

WILLY: *(Kartları dağıtırken)* Kemiklerini geliştirirler. Kimya işte..

CHARLEY Ama midede hiç kemik yok ki!

WILLY: Sen ne söylüyorsun? Sen bu işten ne anlarsın ki?

CHARLEY Alınma.

WILLY: Bilmediğin konularda hiç ağzını açma.

(Oynarlar. Sessizlik)

CHARLEY Bugün evde ne işin var?

WILLY: Arabada biraz sorun çıktı da.

CHARLEY Yaa. *(Sessizlik)* Kaliforniya'ya bir seyahat yapmak isterim.

WILLY: Deme yahu.

CHARLEY İş ister misin?

WILLY: Benim bir işim var. Sana söylemiştim. *(Biraz sessizlikten sonra)* Allah kahretsin, bana ne diye iş teklif ediyorsun ki?

CHARLEY Alınma.

WILLY: Alınacak bir şey söyleme sen de.

CHARLEY Ben bu işi anlayamıyorum. Böyle devam etmek zorunda değilsin.

WILLY: İyi bir işim var. *(Biraz sessizlik)* Buraya niçin bu kadar sık geliyorsun?

CHARLEY Gitmemi ister misin?

WILLY: *(Biraz sessizlikten sonra, gücü tükenircesine)* Aklım almıyor bunu. O tekrar Teksas'a dönüyor. Bu kahrolası iş de nereden çıktı?

CHARLEY Bırak gitsin.

WILLY: Ona verecek hiçbir şeyim yok, Charlie. Meteliksizim, meteliksiz...

CHARLEY: Aç kalmaz. Onların hiçbiri aç kalmaz. Unut onu.

WILLY: O zaman hatırlayacak neyim kalır ki?

CHARLEY: Sen de her şeyi çok dert ediyorsun. Canı cehenneme, olan olmuş; şişe kırılınca depozitini geri alamazsın ki.

WILLY: Senin için söylemesi kolay.

CHARLEY: Benim için söylemesi kolay değil!

WILLY: Oturma odasının tavanını yapmıştım, gördün mü?

CHARLEY: Evet, temiz iş. Benim aklım tavan işlerine hiç ermez. Nasıl beceriyorsun?

WILLY: Anlatsam ne fark eder?

CHARLEY: Olsun, anlat biraz.

WILLY: Tavan mı yapacaksın?

CHARLEY: Nasıl tavan yapabilirim ki?

WILLY: Öyleyse ne diye canımı sıkıyorsun?

CHARLEY: Bak, alındın yine.

WILLY: Alet edevat kullanmasını bilmeyen erkek, erkek sayılmaz. İşe yaramaz birisin sen.

CHARLEY: İşe yaramaz deme bana Willy.

(BEN AMCA elinde valizi ve şemsiyesiyle evin sağ kenarından salona önüne gelir. Soğuk karakterlidir. Altmışlarında, bıyıklı ve hâkim tavırlıdır. Kendi kaderinden emin ve uzak yerlerin havasını taşır. Tam WILLY konuşurken girer)

WILLY: Giderek çok yorulmaya başladım, Ben.

(BEN'in müziği duyulur. BEN her şeyi inceler)

CHARLEY: İyi, oynamaya devam et. Daha iyi uyursun. Bana Ben diye mi seslendin?

(BEN saatine bakar)

WILLY: Çok tuhaf. Bir an için bana ağabeyim Ben'i hatırlattın.

BEN: Sadece birkaç dakikam var.

(Yavaş yavaş yürürken etrafı kolaçan eder. WILLY ve CHARLEY oyuna devam ederler)

CHARLEY: Ondan bir daha haber almadın, öyle mi? O zamandan beri?

WILLY: Linda sana söylemedi mi? Bir iki hafta önce, Afrika'daki karısından bir mektup aldık. Olmüş.

CHARLEY: Demek öyle.

BEN: *(Kesik kesik güleıek)* Demek burası Brooklyn, ha?

CHARLEY: Belki de parasından bir kısmı sana kalmıştır.

WILLY: Iıh, yedi oğlu vardı. O adamla sadece tek şansım vardı....

BEN: Trene binmek zorundayım William. Alaska'da gözüme kestirdiğim birkaç arsa var.

WILLY: Elbette, elbette! Eğer onunla o zaman Alaska'ya gitmiş olsaydım, her şey tümüyle farklı olurdu.

CHARLEY: Haydi ordan, soğuktan geberirdin oralarda.

WILLY: Sen ne diyorsun?

BEN: Alaska'da müthiş fırsatlar var, William. Senin orada olmamana şaşıyorum.

WILLY: Elbette, müthiş.

CHARLEY: Ne?

WILLY: Hayatımda gördüğüm, bütün cevapları bilen tek adam oydu.

CHARLEY: Kim?

BEN: Hepiniz nasılsınız?

WILLY: *(Çanaktaki parayı alır. Gülümser)* İyi, iyi.

CHARLEY: Bu akşam iyisin.

BEN: Annem seninle mi yaşıyor?

WILLY: Hayır. Uzun zaman önce öldü.

CHARLEY: Kim?

BEN: Çok yazık. Annem, eşine ender rastlanan bir varlıktı.

WILLY: *(CHARLEY'ye)* Hı?

BEN: O yaşlı kızı görmeyi umuyordum.

CHARLEY: Ölen kim?

BEN: Babamdan bir haber aldın mı?

WILLY: *(Tedirgin)* Ölen kim demekle ne kastediyorsun?

CHARLEY: *(Çanağa uzanır)* Sen neden bahsediyorsun?
BEN: *(Saatine bakarak)* William, saat sekiz otuz!
WILLY: *(Şaşkınlıktan kurtulmak için kızgınca CHARLEY'nin elini tutarak çanağın içindekileri alınasına engel olur)* Bu parti benim!
CHARLEY: Ası ben koydum...
WILLY: Oyun oynamasını bilmiyorsan, ben paramı boşa atmam!
CHARLEY: *(Kalkarken)* O benim asımdı, Allah aşkına!
WILLY: Bıktım, bıktım!
BEN: Annem ne zaman öldü Willy?
WILLY: Çok oldu. Ta başından beridir kâğıt oynamasını beceremezsin sen.
CHARLEY: *(Kâğıtları alır ve kapıya gider)* Pekâlâ. Gelecek sefere beş aslı bir desteyle gelirim.
WILLY: Ben öyle oyun oynamam!
CHARLEY: *(Ona döner)* Kendinden utanmalısın!
WILLY: Öyle ha?
CHARLEY: Öyle! *(Çıkar)*
WILLY: *(Kapıyı çarpar)* Görgüsüz!
BEN: *(WILLY mutfak duvarı çizgisini aşıp ona yaklaşırken)* Demek sen William'sın.
WILLY: *(BEN ile tokalaşırken)* Ben! Seni ne zamandan beridir bekliyordum! Sırrı ne? Nasıl becerdin?
BEN: İyi bir hikâyesi var.
(LINDA, geçmişteki görünümüyle, salmeye elinde çamaşır sepetiyle girer)
LINDA: Bu Ben mi?
BEN: *(Gösterişli bir nezaketle)* Nasılsınız hanımefendi.
LINDA: Bunca senedir nerelerdeydin? Willy pek merak ederdi, senin nerede...
WILLY: *(BEN'i aceleyle ondan uzaklaştırır)* Babam nerde? Onu aramadın mı? Nasıl başladın?
BEN: Şeyy, seni ne kadar hatırladığından emin değilim.
WILLY: Şeyy, ben bebektim elbette, sadece üç-dört yaşlarında...

BEN: Üç yaş onbir ay.
WILLY: Bu ne biçim hafıza, Ben!
BEN: Pek çok yatırımım var benim, ama hiç defter tutmam.
WILLY: Bir at arabasının altında oturduğumu hatırlıyorum, Nebraska mıydı?
BEN: Güney Dakota idi, ben de sana yaban çiçekleri toplamıştım.
WILLY: Bomboş bir kır yolunda yürüyerek uzaklaştığını hatırlıyorum
BEN: *(Gülerek)* Alaska'ya babamı aramaya gidiyordum.
WILLY: Nerde o?
BEN O yaştayken coğrafya bilgim kötüydü, William. Birkaç gün sonra güneye doğru gittiğimi fark ettim. Onun için, Alaska yerine kendimi Afrika'da buldum.
LINDA: Afrika!
WILLY: Altın Sahili!
BEN: Özellikle elmas yatakları.
LINDA: Elmas yatakları!
BEN: Evet azizim. Ama sadece birkaç dakikam var...
WILLY: Hayır! Hey çocuklar! Çocuklar! *(Genç BIFF ve HAPPY girer)* Bunu dinleyin. Bu sizin Ben Amcanız. Amcanız, büyük bir adamdır! Anlat oğullarıma Ben!
BEN Evlatlar, onyedi yaşındayken ormana girdim ve yirmibir yaşımda ormandan çıktım. *(Güler)* Ve, aman Allah, çok zengin olmuştum!
WILLY: *(Oğlanlara)* Size anlattıklarımı şimdi anlıyor musunuz? Şaşırtıcı şeylerin olması her zaman mümkündür!
BEN: *(Saatine göz atarken)* Haftaya Salı'ya Ketchikan'da randevum var.
WILLY: Hayır, Ben! Lütfen babamı anlat. Çocuklarım duysun isterim. Hangi kökten geldiklerini bilsinler isterim. Benim bütün hatırladığım, kocaman sakallı bir adam, annemin kucağındayım ve bir ateşin etrafında oturuyoruz; bir de tiz sesli bir müzik...
BEN: Onun flütü. Flüt çalardı.

WILLY: Elbette, flüt, doğru!

(Yeniden müzik duyulur, tiz ve canlı türden)

BEN: Babamız çok büyük bir adamdı, çok delişmen biriydi. Boston'dan başlardık; bütün aileyi arabaya tıkıştırır, bütün ülkeyi baştan başa katederdi; Ohio'dan, Indiana, Michigan, Illinois ve bütün o Batı eyaletleri. Kasabalarda durur, onun yol boyunca yaptığı flütleri satardık. Büyük mucitti babamız. Elinde aletiyle bir haftada sizin gibilerin bir ömür boyu yaptığından fazlasını yapardı.

WILLY: Ben de bunları tam öyle yetiştiriyorum Ben... dayanıklı, çok sevilen ve dört dörtlük...

BEN: Öyle mi? *(BIFF'e)* Vur bakalım, evlat; olabildiğince sert. *(Göbeğini yumruklar)*

BIFF: A, hayır, efendim!

BEN: *(Gardını alır)* Haydi, vur bana! *(Güler)*

WILLY: Git üzerine, Biff! Haydi, ona göster!

BIFF: Pekâlâ! *(Yumruklarını sıkıp, girişir)*

LINDA: *(WILLY'ye)* Kuzum, niye kavga etmek zorunda ki?

BEN: *(BIFF'i sağlı sollu yoklarken)* Güzel, evlat! Güzel, evlat!

WILLY: Nasılmış, ha, Ben?

HAPPY: Ona solunu çak, Biff!

LINDA: Niye dövüşüyorsunuz?

BEN: Güzel, evlat! *(Aniden saldırır, BIFF'in ayağına çelme takıp düşürür, üzerine çıkıp şemsiyesinin ucunu BIFF'in gözüne doğru uzatır)*

LINDA: Dikkat et, Biff!

BIFF: Vay vay vay!

BEN: *(BIFF'in dizini okşarken)* Bir yabancıyla asla dürüst dövüşme, evlat. Yoksa vahşi ormanlardan hiç çıkamazsın. *(LINDA'nın elini tutup, selamlar)* Sizinle buluşmak büyük bir onur ve mutluluktu, Linda.

LINDA: *(Elini soğuk bir şekilde çeker, korkmuştur)* İyi yolculuklar.

BEN: *(WILLY'ye)* İşinde sana iyi şanslar... sen ne iş yapıyorsun?

WILLY: Satıcılık.

BEN: Evet. Pekâlâ... *(Elini herkese eyvallalı dercesine kaldırır)*

WILLY: Hayır, Ben, şöyle düşünmeni istemiyorum... *(BEN'in elini tutup göstermek ister)* Burası Brooklyn, biliyorum, fakat avlanırız da.

BEN: Gerçekten mi?

WILLY: A, elbette, yılanlar ve tavşanlar var ve... bu yüzden buraya taşındım. Bak, Biff şu ağaçlardan herhangi birini kaşla göz arasında devirebilir! Çocuklar! Şu apartman dikilen yere gidip biraz kum getirin. Şu ön taraçanın tamamını derhal yenileyeceğiz! Bak da gör bunu, Ben!

BIFF: Tamam, efendim! Haydi ikile, Hap!

HAPPY: *(BIFF ile koşarken)* Kilo verdim, baba, dikkatini çekti mi?

(Dalıa çocuklar çıkmadan CHARLEY dizlerden bağlı pantolonuyla girer)

CHARLEY: Dinle, eğer o binadan daha fazla malzeme çalarlarsa, bekçi peşlerine polis takacak!

LINDA: *(WILLY'ye)* Biff'e izin verme...

(BEN keyifle güler)

WILLY: Geçen hafta eve getirdikleri keresteleri görmeliydin. En azından altıya onluk bir düzine, çok para eder.

CHARLEY: Bak, eğer o bekçi...

WILLY: Yanlarına bırakmadım, anlıyorsun ya. Ama yine de bizimkiler çok gözü pek çocuklardır.

CHARLEY Willy, hapishaneler gözü pek insanlarla dolu.

BEN: *(WILLY'nin sırtına vurarken, CHARLEY'ye güler)* Ve de borsalar... arkadaşım!

WILLY: *(BEN'in gülmesine katılır)* Pantalonunun gerisi nerde?

CHARLEY: Bunları karım almış.

WILLY: Şimdi tek ihtiyacın golf sopası, sonra yukarı çıkarsın ve uyursun. *(BEN'e)* Büyük atlettir! Oğlu Bernard

ile bir çivi bile çakamazlar bunlar!

BERNARD: *(Hızla dalar)* Bekçi Biff'i kovalıyor!

WILLY: *(Kızgın)* Kapa çeneni! O bir şey çalmıyor ki!

LINDA: *(Telaşlanır, sol taraftan hızla çıkarken)* Nerde o? Biff, canım! *(Çıkar)*

WILLY: *(Sola doğru yönelir, BEN'den uzaklaşırken)* Yanlış bir şey yok. Senin sorunun ne?

BEN: Sinirleri sağlam oğlan. Güzel!

WILLY: *(Gülerken)* A, sinirleri çelik gibidir bizim Biff'in!

CHARLEY: Ne olduğunu bilmiyorum. New Englandlı adamım geri geldi, kanlar içerisinde; döve döve onun canını çıkarmışlar.

WILLY: Çevre bu, Charley, önemli çevrem var benim!

CHARLEY: *(Alaycı)* Duyduğuma sevindim, Willy. Sonra gelirim, biraz kumar oynarız. Senin şu Portland paralarından birazını alırım. *(WILLY'ye gülüp, çıkar)*

WILLY: *(BEN'e dönerek)* İşler kötü, kahredici. Ama benim için böyle değil kuşkusuz.

BEN: Afrika'ya geri dönerken uğrarım.

WILLY: *(Büyük bir istekle)* Birkaç gün daha kalamaz mısın? Sen tam gerek duyduğum insansın Ben, çünkü benim... benim burada iyi bir durumum var, ama bensey, babam ben daha çok küçükken terk etti ve onunla konuşma fırsatım hiç olmadı; ben hâlâ, şey, kendimi bir bakıma eğreti hissediyorum.

BEN: Trenimi kaçıracağım.

(Her biri salonun bir ucundadır)

WILLY: Ben, benim oğlanlar... konuşamaz mıyız? Benim için kendilerini cehennem ateşine atabilirler, yani, ama ben...

BEN: William, çocuklarına karşı mükemmel davranıyorsun. Olağanüstü, yiğit delikanlılar!

WILLY: *(Onun sözlerine sarılır)* Aman Ben, bunu işitmek pek güzel! Çünkü, bazan onlara doğru şeyleri öğretemediğim düşüncesine kapılıyorum... Ben, onları nasıl eğitmeliyim?

BEN: *(Her kelimenin üzerine basarak, hain bir küstahlıkla)* William, vahşi ormanlara daldığımda, onyedi yaşındaydım. Dışarı çıktığımda yirmibir. Ve, aman Allah, çok zengin olmuştum! *(Evin sağ tarafından karanlığa karışır)*

WILLY: ...zengin! İşte tam onlara aşılamak istediğim ruh da bu! Vahşi ormana dalmak! Haklıydım! Haklıydım! Haklıydım!

(BEN gitmiştir, ama WILLY hâlâ onunla konuşmaktadır, aynı anda geceliği ve sabahlığı ile LINDA mutfağa girer; etrafta WILLY'yi arar, sonra evin kapısına gider, bakınır ve onu görür. Onun soluna doğru yanaşır. WILLY onu görür)

LINDA: Willy, hayatım? Willy?

WILLY: Haklıydım!

LINDA: Biraz peynir yedin mi? *(WILLY cevap veremez)* Çok geç oldu, canım. Yatağa gel, ha?

WILLY: *(Gözlerini göğe dikmiş)* Bu bahçeden bir yıldız görebilmek için boynunu kırmak zorundasın.

LINDA: İçeri geliyor musun?

WILLY: Şu elmaslı saat kılıfına da ne oldu? Anımsıyor musun? Ben'in Afrika'dan geldiği zaman? Bana içinde bir elmas olan saat kılıfı vermemiş miydi?

LINDA: Rehin verdin onu, canım. Oniki, onüç yıl önce. Biff'in radyo kursu için.

WILLY: Vay be, çok güzel bir şeydi. Ben yürüyüşe çıkıyorum.

LINDA: Ama terliklesin.

WILLY: *(Soldan evin etrafını dolaşmaya başlar)* Haklıydım! Haklı! *(Yarı yarıya LINDA'ya dönük olarak giderken, kafasını sallayarak)* Ne adam! Konuşmaya değer bir adam vardı, haklıydım!

LINDA: *(WILLY'nin ardından seslenir)* Ama terliklesin, Willy!

(WILLY neredeyse tamamen uzaklaşmışken, pijamayla BIFF merdivenlerden aşağıya inip, mutfağa girer)

BIFF: Dışarıda ne işi var onun?
LINDA: Şşşş!
BIFF: Aman Tanrım, anne, ne kadar zamandır böyle yapıyor?
LINDA: Yapma, seni işitecek.
BIFF: Zoru ne?
LINDA: Sabaha bir şeyi kalmaz.
BIFF: Bir şeyler yapmamız gerekmez mi?
LINDA: Ah canım, yapman gereken çok şey var ama, yapacak bir şey yok. Onun için haydi sen gidip uyu.
(HAPPY aşağıya gelip, merdivenlere oturur)
HAPPY: Onu hiç bu kadar yüksek sesle konuşurken duymamıştım, anne.
LINDA: Öyleyse, daha sık gel, onu duyarsın. *(Masaya oturup WILLY'nin ceketini yamamaya başlar)*
BIFF: Neden bu konuyu daha evvel bana hiç yazmadın, anne?
LINDA: Sana nasıl yazabilirdim ki? Üç aydan fazladır adresin bile yoktu.
BIFF: Yollardaydım sürekli. Ama biliyorsun ki devamlı sizi düşünüyordum. Biliyorsun, değil mi, anne.
LINDA: Biliyorum, canım, biliyorum. Ama o mektup almayı sever. Sadece, bazı güzel şeylerin hâlâ olabileceğini duymak ister.
BIFF: Her zaman böyle değil, değil mi?
LINDA: Senin her eve gelişinde daha da kötüleşiyor.
BIFF: Eve geldiğimde mi?
LINDA: Eve geleceğini yazdığında, yüzüne gülücükler konar, hep gelecek hakkında konuşur, ve... o zaman muhteşemdir. Sonra, gelişin yaklaştıkça, tedirginleşir; sonra, sen buraya varınca, tartışmaya başlar, sana kızgın gibidir. Sanırım sana pek yaklaşamıyor... pek açılamıyor sana. Neden birbirinize karşı böylesine nefret dolusunuz? Neden?
BIFF: *(Kaçınmakla)* Ben nefret dolu değilim, anne.
LINDA: Ama içeriye adımını atar atmaz kavgaya başlıyor-

sunuz!

BIFF: Nedenini bilmiyorum. Değişmeyi istiyorum. Deniyorum, anne, anlıyor musun?

LINDA: Eve, kalmak için mi geldin?

BIFF: Bilmiyorum. Etrafa bakınmak istiyorum, neler olduğunu göreyim.

LINDA: Biff, hayatın boyunca etrafa bakınamazsın, değil mi oğlum?

BIFF: Bir şeyde sebat edemiyorum, anne. Bir hayat tarzında da sebat edemiyorum.

LINDA: İnsan kuş değil ki Biff, baharlarda gelip gitsin.

BIFF: Saçların... *(Annesinin saçlarına tekrar dokunur)* Saçlarına aklar dolmuş.

LINDA: Ah, sen liseye gittiğinden beridir saçlarım beyaz. Sadece artık boyamıyorum, hepsi bu.

BIFF: Tekrar boya, olur mu? Sevgilimin yaşlı görünmesini istemiyorum. *(Gülümser)*

LINDA: Amma da tuhaf çocuksun sen! Canın istediğinde bir yıl kadar uzaklaşıp sonra da... şunu kafana iyice koy, gün gelecek, bu kapıyı çaldığında burada yabancıları bulacaksın...

BIFF: Sen neden bahsediyorsun? Daha altmışına bile gelmedin sen anne.

LINDA: Ya baban?

BIFF: *(Daha yavaş)* Yani, onu da kastetmiştim.

HAPPY: Babaya hayrandır o.

LINDA: Biff, hayatım, eğer babana karşı yakınlık hissetmiyorsan, bana karşı da hissedemezsin.

BIFF: Elbette ederim, anne.

LINDA: Hayır. Sadece beni görmeye gelemezsin, çünkü ben onu seviyorum. *(Ağlarım lıa gibilerden bir tehdit, ama o kadar)* O, benim için dünyadaki en aziz insandır. Ben onun, hiç kimse tarafından artık istenmediği, değersiz ya da ruhsuz olduğu biçiminde bir düşünceye itilmesine razı olamam. Şimdi aklını başına toplamalısın, canım, artık daha fazla oynayamazsın. Ya ba-

ban olarak onu kabullenir ve gereken saygıyı gösterirsin, ya da buraya gelmezsin. Onunla geçinmenin çok kolay olmadığını biliyorum... bunu da kimse benden daha iyi bilemez... ama...

WILLY: *(Sol taraftan, kalıkalıa eşliğinde)* Hey, hey, Biffo!

BIFF: *(WILLY tarafına gitmeye yeltenirken Happy onu durdurur)* Onun nesi var?

LINDA: Yapma... onun yakınına gitme!

BIFF: Onu korumak için bahaneler üretmekten vazgeç anne! O her zaman, her zaman seni yerlerde süründürmüştür. Sana karşı hiç ama hiç saygısı yoktur onun.

HAPPY: O her zaman saygıh davranır...

BIFF: Sen bu konuda ne bok biliyorsun ki?

HAPPY: *(Emin)* Ona kaçık deme yeter!

BIFF: Hiç kişiliği yok... Charley böyle yapmazdı. Hele kendi evinde asla... beynindeki kusmuğu ortalara saçmak gibi.

HAPPY: Babamın baş etmesi gerekenlerle Charley asla karşılaşmadı ki.

BIFF: Willy Loman'dan daha kötü durumda olan insanlar var. İnan bana, kendi gözlerimle gördüm!

LINDA: O zaman kendine baba olarak Charley'i seç, Biff. Bunu yapamazsın, değil mi? Büyük bir adam olduğunu söyleyemem. Willy Loman hiçbir zaman fazla para kazanmadı. Gazetelere manşet olmadı. Dünyaya gelmiş en iyi karakterli insan da değil. Fakat o da bir insan; ve ona çok kötü bir şeyler oluyor. Bu yüzden dikkat edilmesi gerek. Yaşlı bir köpek gibi mezara yıkılmasına göz yumulmamalı. Böyle bir insana özen, bunca zamandan sonra özen gösterilmeli. Sen ona kaçık dedin...

BIFF: Öyle demek istemedim...

LINDA: Hayır, pek çok kimse onun şeyini... dengesini yitirdiğini sanıyor. Fakat onun derdinin ne olduğunu bilmek için çok zeki olmak gerekmez. Adam tükenmiş.

HAPPY: Kesinlikle!

LINDA: Küçük bir insan da büyük insanlar kadar yıpranır. Bu Mart ayında çalıştığı firmada otuz altı yılı doluyor. Adı duyulmamış yerlerde onların ismini duyurup piyasalar açtı, ama şimdi, yaşlı zamanında maaşını kestiler.

HAPPY: *(Öfkeyle)* Bundan haberim yoktu, anne.

LINDA: Hiç sormadın ki, canım! Şimdi gelirin başka kaynaktan ya, artık zahmet edip bunu aklına bile getirmiyorsun.

HAPPY: Ama sana para verdiydim ya, son olarak...

LINDA: Noel zamanı, elli dolar! Sıcak su tesisatının onarımı doksan yedi elli tuttu! Altı haftadır sade komisyona çalışıyor, işe yeni başlayan, bilinmeyen biri gibi!

BIFF: Nankör piç kuruları!

LINDA: Onlar kendi oğullarından daha mı fenalar? Onlara iş getirirken, gençken, onu görünce sevinirlerdi. Ama şimdi, kendisini çok seven, eline birkaç kuruş geçmesi için daima sipariş edecek bir şeyler bulan eski arkadaşları... hepsi öldüler, emekli oldular. Eskiden, Boston'da, günde altı - yedi iş görüşmesi yapabilirdi. Şimdi valizlerini arabadan indiriyor, sonra geri yüklüyor, tekrar indiriyor... ve sonunda tükeniyor. Yürüyeceğine konuşuyor artık. Yediyüz mil yol gidiyor, oraya vardığında artık kimse kendisini tanımıyor, kimse hoş geldin demiyor ona. Yediyüz mil yol katedip de bir cent kazanmadan evine dönen insanın kafasından neler geçer acaba? Eh, niçin kendi kendine konuşmasın ki? Neden? Ya, her hafta Charley'den elli dolar borç alıp da bana sanki maaşıymış gibi göstermesi? Bu daha ne kadar devam edebilir? Ne kadar? Burada oturup da niçin beklediğimi anlıyor musunuz? Siz de bana onun kişiliksiz olduğunu söylüyorsunuz, ha? Bir gün bile sizin iyiliğiniz dışında çalışmamış bu adam için... Yaptıklarının ödülünü ne zaman alacak bu adam? Bu mu onun ödülü... altmış

üç yaşına bastığında oğullarının, kendi canından daha fazla sevdiği oğullarından birinin zamparalık yapan bir aptal...

HAPPY: Anne!

LINDA: Sen bundan başka biri değilsin, evladım! *(BIFF'e)* Ya sen! Onu ne kadar çok severdin, ne oldu bu sevgine? Ne güzel arkadaştınız! Her gece onunla ne güzel telefon sohbetleri yapardın? Eve geldiğinde seninle buluşuncaya dek ne kadar yalnız hissederdi kendini!

BIFF: Peki, anne. Burada kendi odamda kalıp, bir iş bulacağım. Sadece ondan uzak duracağım, hepsi bu.

LINDA: Hayır, Biff. Burada kalıp devamlı onunla kavga edemezsin.

BIFF: Ama beni bu evden dışarı attı o, hatırlasana.

LINDA: Bunu neden yaptı? Asla nedenini bilemedim.

BIFF: Çünkü ben onun ne dolaplar çevirdiğini biliyorum, o ise etrafında bunu bilen kimse olsun istemiyor.

LINDA: Neden dolap çevirsin? Hangi yönden? Ne demek istiyorsun?

BIFF: Sen sadece bütün sorumluluğu bana yükleme. Bu sadece benimle onun arasında... bütün söyleyeceklerim bu kadar. Bundan böyle biraz katkım olacak. Gelirimin yarısına razı olur. Düzelir. Ben yatmaya gidiyorum. *(Merdivene yönelir)*

LINDA: Düzelmez.

BIFF: *(Merdivenden döner, öfkeyle)* Bu şehirden nefret ediyorum, ama yine de burada oturacağım. Şimdi benden daha ne istiyorsun?

LINDA: O ölüyor, Biff.

(HAPPY hızla ona döner, afallamıştır)

BIFF: *(Biraz durduktan sonra)* Niçin ölüyor ki?

LINDA: Kendini devamlı öldürmeye çalışıyor.

BIFF: *(Büyük bir dehşetle)* Nasıl?

LINDA: Ben bunu günden güne yaşıyorum.

BIFF: Sen neden söz ediyorsun anne?

LINDA: Sana arabayı tekrar çarptığını yazmıştım, hatırlı-

yor musun? Şubat'da?

BIFF: Eeee?

LINDA: Sigorta müfettişi geldi. Ellerinde kanıt olduğunu söyledi. Geçen yılki bütün o kazalar... kaza... değilmiş.

HAPPY: Bunu nasıl bilebilirler ki? Yalan bu.

LINDA: Anlaşılan bir kadın var... *(Nefeslenmeye çalışırken..)*

BIFF: *(Sert ama kontrollü)* Hangi kadın?

LINDA: *(Aynı anda)* ...ve bu kadın...

LINDA: Ne?

BIFF: Hiç. Devam et.

LINDA: Ne dedin?

BIFF: Hiç. Sadece hangi kadın dedim?

HAPPY: Ona n'olmuş ki?

LINDA: Şeyy, görünüşe göre yolda yürürken onun arabasını görmüş. Dediğine göre o arabayı hiç de hızlı sürmüyormuş, hatta hiç kaymamış. Diyor ki, o küçük köprüye gelmiş; ve bile bile parmaklıklara bindirmiş. Suyun derin olmaması sayesinde de kurtulabilmiş.

BIFF: Yoo, hayır, yine uyumuş olmalı.

LINDA: Uyuduğunu sanmıyorum.

BIFF: Nedenmiş?

LINDA: Geçen ay... *(Oldukça zorlanarak)* Ah çocuklar, böyle bir şeyi söylemek öylesine zor ki! O size göre bir büyük aptal, fakat size söylüyorum, ondaki iyi nitelikler çok az insanda bulunur. *(Hıçkırır, gözlerini siler)* Sigorta teli arıyordum. Işıklar sönünce, aşağıya bodruma indim. Sigorta kutusunun arkasında... aşağı düştü işte... bir plastik boru... sadece biraz kısa.

HAPPY: Şaka yapmıyorsun ya?

LINDA: Bir ucunda da bir bağlantı vidası. Hemen anladım. Gerçekten de su ısıtıcısının alt kısmında, gaz borusuna giden yeni bir bağlantı ağzı vardı.

HAPPY: *(Kızgın)* Seni... ahmak.

BIFF: Çıkarttın mı?

LINDA: Ben... utanıyorum. Ona bunu nasıl açabilirim ki?

Her sabah aşağı inip o plastik boruyu uzaklaştırıyorum. Eve geldiğinde ise, tekrar eski yerine koyuyorum. Onun onurunu nasıl kırarım ki? Ne yapacağımı bilemiyorum. Günden güne yaşıyorum çocuklar. Size söylüyorum, kafasındaki her düşünceyi biliyorum. Geri kafalı ya da aptalca gelebilir, ama size söylüyorum, o bütün hayatını size bağladı, ama siz ona sırtınızı döndünüz. *(Sandalyenin üzerine eğilip, yüzünü elleriyle silerken)* Biff, yemin ederim ki Biff, onun hayatı senin ellerinde!

HAPPY: *(BIFF'e)* Nasıl, o budalanın neler yaptığını görüyor musun!

BIFF: *(Annesini öperken)* Peki, sevgilim, peki. Her şey anlaşıldı. Savsak herifin tekiydim. Bunu biliyorum, anne. Fakat şimdi burada kalacağım; sana yemin ederim ki, çok dikkatli olacağım. *(Onun önünde diz çökip, suçunu itiraf edercesine)* Sadece... anlıyorsun ya, anne, ben bir baltaya sap olamıyorum. Denemeyecek değilim. Deneyip, başarılı olacağım.

HAPPY: Elbette denersin. İş hayatındaki sorunun şu senin, sen hiçbir zaman insanları memnun etmek için gayret etmiyorsun.

BIFF: Biliyorum, ben...

HAPPY: Harrison'un işinde çalıştığın zamanki gibi. Bob Harrison senin en iyilerden biri olduğunu söyledi, buna rağmen sen gidip aptalca şeyler yapmışsın, asansörde bütün bir şarkıyı, tıpkı bir soytarı gibi ıslıkla çalmak gibi.

BIFF: *(HAPPY'ye)* Ece n'olmuş yani? Bazan ıslık çalmak hoşuma gider.

HAPPY: Asansörde ıslık çalan adama sorumluluk gerektiren bir iş vermezler!

LINDA: Peki, bunu şimdi tartışmayın.

HAPPY: Yani, tıpkı markanın reklamını yapman gerekirken, alıp başını yüzmeye gitmek gibi...

BIFF: *(Giderek daha fazla içerler)* Sen de kaytarmıyor mu-

sun? Güzel bir yaz gününde sen de kaçamak yaparsın değil mi?

HAPPY: Evet ama ben kendimi garantiye alırım!

LINDA: Çocuklar!

HAPPY: Eğer kaytaracak olursam, patron, olmam gereken herhangi bir yeri arayabilir; onlar da benim henüz ayrıldığım üzerine yemin edebilirler. Söylemekten nefret ediyorum, Biff, ama, söylemek zorundayım ki iş dünyasından bazıları senin kaçık olduğunu düşünüyor.

BIFF: *(Kızgın)* İş dünyasının içine edeyim!

HAPPY: Peki içine et! Çok güzel, ama kendini koru!

LINDA: Happy, Happy!

BIFF: Ne düşündükleri umurumda değil! Senelerdir babamla alay ediyorlar, nedenini biliyor musun? Çünkü, bu tımarhane kentine ait değiliz biz! Arsalarda beton karmalıyız, ya da... ya da marangoz olmalıyız. Marangozun ıslık çalmasına izin verilir.

(WILLY evin soldaki giriş kapısından girer)

WILLY: Senin deden bile bir marangozdan daha seviyeliydi. *(Sessizlik. Herkes ona bakar)* Sen hiç büyümedin. Bernard hiçbir zaman asansörde ıslık çalmaz, bundan emin olabilirsin.

BIFF: *(Sanki WILLY'ye şaka yapmak istercesine)* Ama, sen çalarsın baba.

WILLY: Ben hayatım boyunca asansörde hiç ıslık çalmadım! Hem iş dünyasından benim kaçık olduğumu düşünen de kimmiş?

BIFF: Kastım o değildi, baba. İşi büyütme, olur mu?

WILLY: Batıya geri dön! Marangoz ol, ya da bir kovboy, rahatına bak!

LINDA: Willy, o sadece diyordu ki...

WILLY: Ben onun ne dediğini duydum!

HAPPY: *(WILLY'yi susturmaya çalışır)* Hadi baba, sakinleş...

WILLY: *(HAPPY'nin cümlesiyle aynı anda)* Bana gülüyorlar,

ha? Filenes'e git, Hub'a git, Slattery's e git, Boston'a git. Willy Loman'm ismini söyle de bak ne oluyor! Büyük adam!

BIFF: Tamam, baba.

WILLY: Büyük!

BIFF: Tamam!

WILLY: Neden bana sürekli hakaret ediyorsun?

BIFF: Tek bir kelime etmedim. *(LINDA'ya)* Bir kelime ettim mi anne?

LINDA: Hiçbir şey söylemedi Willy.

WILLY: *(Oturma odasının kapısına gider)* Pekâlâ, iyi geceler, iyi geceler.

LINDA: Willy hayatım, o artık kararını verdi ki...

WILLY: *(BIFF'e)* Eğer yarın boş oturmaktan sıkılırsan oturma odasına yaptığım tavanı boya.

BIFF: Yarın sabah erkenden çıkacağım.

HAPPY: Bill Oliver'i görmeye gidiyor, baba.

WILLY: *(İlgiyle)* Oliver? Ne için?

BIFF: *(Temkinli, ama elinden geleni yapmaktadır)* O her zaman bana destek vereceğini söyler, ben de iş kurmak istiyorum. Bu bakımdan kendisine bu sözünü hatırlatırım.

LINDA: Ne kadar güzel değil mi?

WILLY: Sözü kesme. Neresi çok güzelmiş? New York şehrinde ona destek verecek elli kişi bulunur. *(BIFF'e)* Spor malzemeleri?

BIFF: Sanırım öyle. Bu konuda biraz bilgim var ve...

WILLY: Bu konuda biraz bilgisi var! Tanrı bilir ki sen spor malzemelerini Spaulding Firmasından daha iyi bilirsin! Sana ne kadar veriyor?

BIFF: Bilmiyorum, daha onunla görüşmedim bile ama...

WILLY: O zaman ne konuşuyorsun?

BIFF: *(Sinirlenmeye başlar)* Evet ama tek dediğim, onunla görüşmeye gidiyorum, hepsi o kadar!

WILLY: *(Arkasını döner)* Yine dereyi görmeden paçaları sıvıyorsun.

BIFF: *(Sola merdivenlere doğru yönelir)* Allah kahretsin, ben uyumaya çıkıyorum!

WILLY: *(Peşinden seslenir)* Bu evde küfür etme!

BIFF: *(Döner)* Sen ne zamandan beridir diline sahipsin?

HAPPY: *(Onları durdurmaya çalışır)* Dur bir....

WILLY: Bana karşı böyle konuşma! Böyle şeye gelemem!

HAPPY: *(BIFF'i tutar, bağırır)* Dur bir dakika! Benim bir fikrim var. İşe yarar bir fikrim var. Buraya gel Biff, bu işi şimdi konuşalım. Biraz sadede gelelim. Son kez Florida'da iken, aklıma spor malzemeleri satma fikri geldi. Yeniden hatırladım. Sen ve ben, Biff, bizim bir markamız olacak. Loman logolu. Bir iki hafta hazırlık yapar, sonra bir iki sergiye katılırız, çaktın mı?

WILLY: İşte parlak bir fikir!

HAPPY: Bekle! İki basketbol takımı kurarız, çaktın mı? İki su topu takımı. Birbirimize karşı oynarız. Al sana milyon dolar değerinde tanıtım. İki kardeş, çaktın mı? Loman Kardeşler. Bütün büyük otellerin panolarında... Ve ringlerin ve basketbol sahalarının üzerinde pankartlar: "Loman Kardeşler." Aslanım, biz spor malzemelerini satarız!

WILLY: Milyon dolar değerinde bir fikir!

LINDA: Şahane!

BIFF: Bu konularda tam antrenmanlıyım ben!

HAPPY: Bu işin güzel tarafı şu ki Biff, tam bir iş gibi de değil. Tekrar dışarıda top da oynayabileceğiz...

BIFF: *(Coşmuştur).* Evet, öyle...

WILLY: Milyon dolar...

HAPPY: Hem bu işten sıkılmazsın, Biff. Tekrar bütün aile bir arada oluruz. Eski itibarımıza tekrar kavuşuruz; ve de sırt sırta birlikteliğimize; hatta sen yine de yüzmeye ya da başka bir şeye gitmek istersen... yani, canının çektiğini yapabilirsin! Üstelik cin fikirli bir yosma senin önüne geçmeden!

WILLY: Kaymağını yiyin dünyanın! Siz ikiniz, bu modern dünyanın kaymağını birlikte yiyebilirsiniz.

BIFF: Yarın Oliver'i göreceğim. Hap, şunun üzerinde biraz çalışabilirsek...

LINDA: Belki de işler yoluna...

WILLY: *(Çılgınca coşmuştur, LINDA'ya)* Araya girmeyi bırak! *(BIFF'e)* Oliver'i görmeye giderken spor ceketini ve bol paça pantolonlarını giyme.

BIFF: Hayır, ben...

WILLY: Takım elbise; az ve öz konuş, araya da şaka sıkıştırma.

BIFF: Beni sevmişti. Her zaman beni sevdi.

LINDA: Sana hayrandı!

WILLY: *(LINDA'ya)* Lütfen keser misin! *(BIFF'e)* Gayet ciddi yürü. Çıraklık türü bir işe müracaat etmiyorsun. İşin içinde para var. Sessiz, kibar ve ciddi ol. Şakacı birini herkes sever ama beş kuruş borç vermez...

HAPPY: Kendim için de biraz almaya çalışacağım, Biff. Alacağımdan eminim.

WILLY: Sizin için büyük bir gelecek görüyorum çocuklar, sanırım sorunlarınız artık bitti. Ama hatırlayın ki, büyük başlarsan büyük bitirirsin. Onbeş isteyin. Ne kadar isteyeceksin?

BIFF: Amanın, bilmiyorum...

WILLY: Bir de "amanın" deme. Yeni yetme birinin söyleyeceği bir söz bu. Cebinde onbeş bin dolar parayla yürüyen biri "amanın" demez!

BIFF: On, ama, sanırım zor olacak.

WILLY: Bu kadar da mütevazı olma. Her zaman çok azdan başlarsın. İçeriye yüzünde büyük bir gülücükle gir. Endişeli görünme. Havayı yumuşatmak için söze bir iki güzel fıkrayla başla. Önemli olan ne dediğin değil, nasıl söylediğindir... çünkü günü başarılı kılan daima kişiliktir.

LINDA: Oliver onu her zaman pek beğenirdi...

WILLY: Konuşmama izin verir misin?

BIFF: Anneme bağırma baba, anladın mı?

WILLY: *(Kızgın)* Konuşuyordum, değil mi?

BIFF: Ona devamlı bağırman hoşuma gitmiyor; sana söylüyorum, hepsi bu.

WILLY: Nesin sen, evin efendisi mi?

LINDA: Willy...

WILLY: *(Ona dönerek)* Her zaman onun tarafında olma, kahrolası!

BIFF: *(Çılgınca)* Kes ona bağırmayı!

WILLY: *(Birden kendi yanağını eliyle çimdiklemeye başlar; yenilmiş, suçluluk dolu)* Bill Oliver'e en iyi dileklerimi söyle... beni hatırlayabilir. *(Oturma odasına giden girişten çıkar)*

LINDA: *(Sesi düşmüştür)* Niye onu başlattın ki? *(BIFF başka tarafa bakar)* Siz umutlu konuşmaya başlayınca ne kadar tatlı bir adam oluverdi gördün mü? *(BIFF'in yanına gider)* Yukarı gel de ona iyi geceler dile. Bu halde yatağa gitmesine izin verme.

HAPPY: Haydi, Biff, gel de onu canlandıralım biraz.

LINDA: Lütfen, canım. Sadece iyi geceler deyiver. Sadece küçük bir şey bile onu mutlu etmeye yeter. Gel. *(Oturma odasının kapısına gider, oradan yukarıya seslenir)* Pijamaların banyoda asılı, Willy!

HAPPY: *(LINDA'nın gittiği yöne bakıp)* Ne kadın! Onu yaptıktan sonra kalıbını yok etmişler. Biliyorsun değil mi, Biff?

BIFF: Maaşı yok. Tanrım, komisyona çalışıyor!

HAPPY: İyi de, kabul edelim: Öyle ahım şahım bir satıcı değil. Bazı zamanlar hariç, kabul etmelisin ki, tatlı bir kişiliği var.

BIFF: *(Karar verir)* Bana on dolar borç ver, olur mu? Yeni kravatlar almak istiyorum.

HAPPY: Seni bildiğim bir yere götüreceğim. Çok güzel şeyler. Yarına benim çizgili gömleklerimden birini giy.

BIFF: Saçları ağarmış. Annem acayip ihtiyarladı. Amanın, yarın Oliver'i çarptıktan sonra...

HAPPY: Yukarı gel. Bunu babama söyle. Zevkten başını

döndürelim. Haydi.

BIFF: *(İstim üzerinde)* Biliyor musun, on bin dolarla, aman Allahım!

HAPPY: *(Oturma odasına birlikte geçerlerken)* Güzel laf, Biff, ilk defa eski güveninin geri geldiğini işitiyorum! *(Oturma odasından, giderek uzaklaşan ses)* Benimle yaşayacaksın aslanım, canının çektiği bir piliç olursa da bir kelimen yeterli...

(Son cümleler zorla işitilir. Anne babasının yatak odasına çıkmaktadırlar)

LINDA: *(Yatak odasına girerken hâlâ banyoda olan WILLY'ye hitap eder. Onun yatağını yapmaktadır)* Duşa bir el atabilir misin? Damlıyor.

WILLY: *(Banyodan)* Birden bire her şey dökülmeye başlar! Allahın belası tesisat; tazminat davası açıp mahkemeye vermeli şu adamları. Zar zor yerine takmıştım, şeyi yerine ve şey... *(Sesi gürültüde kaybolur)*

LINDA: Merak ediyorum acaba Oliver onu hatırlayacak mı diye? Sence hatırlar mı?

WILLY: *(Pijamalarıyla banyodan çıkagelir)* Onu hatırlamak mı? Senin neyin var, kaçırdın mı? Eğer Oliver'le devam etseydi, şimdiye en tepeye varırdı! Oliver'in onu görmesini bekle de gör. Artık ortalama insan kalitesinin farkında değilsin sen. Günümüzde ortalama genç insan kalitesi... *(Yatağa girmektedir)* ...kalite seviyesi sıfırdır. Dünyada onun için en yararlı şey hayatı boyunca başını devamlı bir yerlere vurması olmuştur.

(BIFF ve HAPPY yatak odasına girerler. Kısa bir sessizlik)

WILLY: *(Kısa keser, BIFF'e bakarak)* Duyduğuma sevindim, evlat.

HAPPY: Sana iyi geceler demek istiyor, baba.

WILLY: *(BIFF'e)* İşte öyle, afallat onu, evlat. Bana demek. istediğin neydi?

BIFF: Hiç aldırma baba. İyi geceler. *(Gitmeye yeltenir)*

WILLY: *(Dayanamaz)* Eğer içerde konuşurken masadan bir

şey düşerse... bir paket ya da öyle bir şey... sakın kaldırma. Onu yapması gereken başka çocuklar vardır.

LINDA: Sıkı bir kahvaltı hazırlarım...

WILLY: Bitirmeme izin verir misin? *(BIFF'e)* Ona batıdayken bu işte çalıştığını söyle. Çiftliklerden bahsetme.

BIFF: Olur, baba.

LINDA: Düşünüyorum da her şey...

WILLY: *(Onun konuşmasıyla aynı anda)* Sakın kendini ucuza satma. Onbeş binden aşağı olmasın.

BIFF: *(Daha fazla katlanamaz)* Peki. İyi geceler, anne. *(Hareket eder)*

WILLY: Sende üstün yetenekler var, oğlum, sakın unutma. Her türlü üstün yetenekten var sende... *(Geriye yaslanır, bitkindir. BIFF dışarı çıkar)*

LINDA: *(BIFF'ın arkasından seslenir)* İyi uykular, hayatım!

HAPPY: Evleneceğim, anne. Sana söylemek istedim.

LINDA: Git de uyumana bak, canım.

HAPPY: *(Giderken)* Sadece sana söylemek istedim.

WILLY: İyi şeyler yapmaya devam et. *(HAPPY çıkar)* Tanrım... Ebbets Sahası maçım hatırlıyor musun? Şehir şampiyonluk maçını?

LINDA: Sadece dinlenmene bak sen. Sana şarkı söyleyeyim mi?

WILLY: Evet, bana şarkı söyle. *(LINDA yumuşak bir nimi nımıldanır)* Şu takım sahaya çıktığında en uzunları oydu, hatırlıyor musun?

LINDA: Ah, evet. Altın sarısı kıyafetleriyle.

(BIFF karanlık mutfağa girer, bir sigara alır, evden çıkar. Ön tarafa altın sarısı ışık demetinin altına gelir. Geceye dalıp, sigarasını içer)

WILLY: Genç bir Tanrı gibi. Herkül... ya da onun gibi bir şey. Ve de güneş, her yanını saran güneş. Bana nasıl el salladığını hatırlıyor musun? Sahanın ta başından, üç kolejin temsilcileri de oradaydı? Ve getirdiğim bazı müşterilerim... ve onlar sahaya çıktığında yükselen çığlıklar... Loman, Loman, Loman! Yüce Tanrım,

daha da büyüyecek. Onun gibi yıldızlar, muhteşem, gerçekten hiç sönemezler!

(WILLY'nin üzerindeki ışık giderek kararır. Gaz ısıtıcısının ışığı mutfak duvarında yansımaya başlar, merdivene yakın, kırmızı çinilerin altından mavi alev belirir)

LINDA: *(Çekinerek)* Willy hayatım, o sana karşı ne yapıyor ki?

WILLY: Çok yorgunum. Artık daha fazla konuşma.

(BIFF yavaşça mutfağa döner. Durup, ısıtıcıya bakar)

LINDA: Howard'dan New York'da çalışmana izin vermesini rica edebilir misin?

WILLY: Sabaha ilk işim. Her şey yoluna girecek.

(BIFF ısıtıcının arkasına gidip bir plastik boru çıkartır. Delişete kapılmış bir halde WILLY'nin çok az aydınlık olan odasına doğru bakar, LINDA'nın zorlanarak mırıldandığı monoton nidasi duyulur)

WILLY: *(Camdan dışarıya, ay ışığına bakarak)* Amanın, binaların arasından süzülen aya baksana!

(BIFF plastik boruyu eline sarar ve hızla merdivenlerden yukarı tırmanır)

PERDE

İKİNCİ PERDE

(Müzik başlar, hareketli ve neşelidir. Müzik yavaşlarken perde açılır. WILLY, gömlekli, şapkası bacaklarının üstünde, mutfak masasının başında oturmuş, kalıvesini yıdırmalamaktadır. LINDA fırsat buldukça kalıvesini yenilemektedir)

WILLY: Kahve enfes olmuş. Başlı başına bir kahvaltı.
LINDA: Sana yumurta pişireyim mi?
WILLY: Hayır. Dinlen biraz.
LINDA: İyice dinlenmiş görünüyorsun, hayatım.
WILLY: Ölü gibi uyumuşum. Aylardır ilk kez. Düşünsene, salı sabahı saat ona kadar uyumayı. Çocuklar erkenden ve düzgünce gittiler demek, ha?
LINDA: Saat sekizde gitmişlerdi.
WILLY: Aferin!
LINDA: Onların birlikte çıktıklarını görmek öyle keyifli ki. Bu evdeki traş losyonunu kokusundan da içim bayılıyor!
WILLY: *(Gülümseyerek)* Hımm...
LINDA: Biff bu sabah bayağı farklıydı. Her haliyle umutlu görünüyordu. Şehre inip Oliver'i görmek için bayağı sabırsızdı.
WILLY: Artık değişmeye başladı. Şurası kesin, bazı insanlar vardır ki onlar daha uzun zamanda... kendilerini toplarlar. Nasıl giyinmişti?
LINDA: Mavi takım elbisesini. Onun içinde öyle yakışıklı duruyor ki. O elbisenin içindeyken... takım elbiseli her şey olabilir!
(WILLY masadan kalkar. LINDA ceketini tutar)
WILLY: Hiç şüphesiz, şüphenin zerresi yok. Amanın, akşam eve dönerken biraz tohum almak istiyorum.
LINDA: *(Gülerek)* Çok iyi olur. Fakat arka taraflar yeterli

güneş almıyor. Artık hiçbir şey yetişmiyor orda.

WILLY: Sen bekle tatlım, mezarı boylamadan önce şehir dışından ufak bir yer alırız. Orada sebze yetiştiririm, birkaç da tavuk...

LINDA: Elbette yaparsın, hayatım.

(WILLY ceketini giymeden yürür. LINDA onu izler)

WILLY: Sonra evlenirler; hafta sonları gelirler. Küçük bir konukevi yaparım. O kadar çok kaliteli araç ve gereçlerim var ki, bütün ihtiyacım bir miktar kereste ve kafa rahatlığı.

LINDA: *(Keyifli)* Astarı diktim...

WILLY: İki konukevi yapabilirim, böylece ikisi de gelebilir. Oliver'den ne kadar isteyeceğine karar verdi mi?

LINDA: *(Ceketini giydirir)* Bir şey söylemedi, ama sanırım on veya onbeş bin. Bugün Howard'la konuşacak mısın?

WILLY: Elbette. Apaçık söyleyeceğim. Beni artık yollardan kurtarmalı.

LINDA: Bir de Willy, biraz avans istemeyi de unutma, çünkü sigortanın ana ödemesi var. Şimdi zamlı dönem.

WILLY: Bir yüzlük...?

LINDA: Yüz... altmış sekiz. Zira biraz eksiğimiz var.

WILLY: Neden eksiğimiz var ki?

LINDA: Şey, arabanın motoru...

WILLY: Şu kahrolası Studebaker!

LINDA: Buzdolabının da son taksidi var..

WILLY: Ama yine bozuldu!

LINDA: İyi ama, artık eskidi canım.

WILLY: Sana söylemiştim, reklamı çok yapılan bir alet alalım diye. Charley, General Eletrik marka aldı, yirmi yaşında olmasına rağmen hâlâ iyi, şu orospu çocuğu...

LINDA: Ama, Willy...

WILLY: Hastings buzdolaplarını da kim duymuş ki? Hayatımda bir kez olsun aldığım şey parasını ödeyince-

ye dek bozulmasa! Devamlı hırdavatçıyla yarış halindeyim. Arabanın son taksidini yeni ödedim, ama o can çekişiyor. Buzdolabı manyak gibi pervane lastiği tüketiyor. Onların ömrünü hesaplıyorlar. Öyle hesaplıyorlar ki, sen parasını ödediğinde onlar çürüğe çıksın.

LINDA: *(WILLY ceketinin düğmelerini çözdükçe o yeniden ilikler)* Hepsi birlikte, yaklaşık iki yüz dolar işimizi görür canım. Buna, evin son taksidi de dahil. Bu ödemeden sonra Willy, artık ev bizim olacak.

WILLY: Yirmi beş yıl oldu!

LINDA: Aldığımızda Biff dokuz yaşındaydı.

WILLY: İyi, bak bu çok güzel bir şey. Yirmi beş yıllık bir borçtan kurtulmak...

LINDA: Büyük bir başarı.

WILLY: Bu eve koyduğum onca çimento, kereste ve emek! Artık evde en ufak bir çatlak bile yok.

LINDA: İyi de, amacına hizmet etti.

WILLY: Hangi amaca? Yabancının biri gelir, içine taşınır, işte hepsi bu. Eğer Biff evi alıp da, ailesini burada yetiştirirse... *(Gitmeye davranır)* Haydi eyvallah, geç kaldım.

LINDA: *(Anıdan kurtarır)* Aaa, unutmuşum! Akşam yemeğinde onlarla buluşacaksın.

WILLY: Ben mi?

LINDA: Frank'ın Biftek Salonunda, Kırksekizinci Cadde üzerinde, Altıncı Caddeye yakın.

WILLY: Öyle mi! Ya sen?

LINDA: Hayır, sadece üçünüz. Sana bir ziyafet verecekler!

WILLY: Deme! Kim akıl etti?

LINDA: Biff bu sabah bana geldi Willy, dedi ki, "Babama söyle, ona büyük bir ziyafet çekmeye karar verdik." Altıda orda ol. Sen ve iki oğlun birlikte yemek yiyeceksiniz.

WILLY: Amanın, hey! Çok güzel bir şey bu. Howard'ın da aklını başına getireceğim tatlım. Avans alıp, New

York'ta bir işim olarak eve döneceğim. Kahretsin, sonunda başaracağım!

LINDA: Ah, işte gereken şevk bu, Willy!

WILLY: Hayatının sonuna kadar bir daha direksiyonun başına geçmeyeceğim!

LINDA: Değişiyor, Willy. Değişimi hissedebiliyorum!

WILLY: Hiç şüphesiz. Hadi eyvallah, geç kaldım. *(Tekrar gitmeye davranır)*

LINDA: *(Masaya bir mendil almaya koşarken arkasından seslenir)* Gözlüklerini aldın mı?

WILLY: *(Kontrol eder, içeri geri gelir)* Evet, evet, gözlüklerim yanımda.

LINDA: *(Ona mendil verir)* Ve bir mendil.

WILLY: Ha evet, mendil.

LINDA: Sakkarinin?

WILLY: Evet, sakarinim.

LINDA: Metro merdivenlerinde dikkatli ol.

(LINDA onu öper, elinden bir ipek çorap sarkar. WILLY fark eder)

WILLY: Çorapları yamamayı bırakacak mısın? Hiç değilse ben evdeyken. Sinirime dokunuyor. Sana anlatamıyorum bir türlü. Lütfen.

(LINDA bir yandan WILLY'yi evin ön tarafından yolcu etmeye çalışırken, çorabı da elinde saklar)

LINDA: Unutma, Frank'ın Biftek Salonunda.

WILLY: *(Ön balıçeyi geçerken)* Belki burda pancar yetişir.

LINDA: *(Gülerek)* Daha önceleri çok denedin.

WILLY: Doğru. Pekâlâ, bugün çok çalışma. *(Evin sağ kenarından kaybolur)*

LINDA: Dikkatli ol!

(WILLY gözden kaybolurken, LINDA el sallar. Aniden telefon çalar. Koşarak salmeye koşup, mutfaktaki alıcıyı kaldırır)

LINDA: Alo? Ha, Biff! Aradığına öyle sevindim ki, ben de tam... Evet, elbette, biraz evvel söyledim ona. Evet, saat altıda orada yemekte olacak, unutmadım. Dinle,

sana anlatmak için sabırsızlanıyordum. Şu sana anlattığım plastik boruyu hatırlıyor musun? Hani şu gaz sobasına iliştirdiği? Nihayet bu sabah aşağıya inip onu yok etmeye karar verdim. Ama yerinde yeller esiyordu! Düşünebiliyor musun? Kendisi uzaklaştırmış onu, artık yok! *(Dinler)* Ne zaman? Haa, demek sen aldın onu. Ah... yok bir şey, sadece kendiliğinden onu aldığını umuyordum da. Ah, hayır endişelenmiyorum hayatım, çünkü bu sabah öylesine güzel bir havada evden ayrıldı ki, tıpkı eski günlerdeki gibi! Artık korkmuyorum. Bay Oliver'le görüşebildin mi? ...Peki, orada bekle o zaman. Ve üzerinde iyi bir intiba bırak hayatım. Sade onu görmeden evvel çok terlememeye dikkat et. Babanla da hoşca vakit geçir. Onun da size vereceği önemli bir haber olabilir!... Doğru, New York işi. Ona karşı bu akşam tatlı ol canım. Sevecen ol. Çünkü o liman arayan küçük bir teknedir. *(Kederle sevinç arasında bocalamaktadır)* Ah, şahane, Biff, onun hayatını kurtarmış olursun. Sağ ol hayatım. Lokantaya geldiğinde kolunu omuzuna koy. Gülümse ona. İşte benim oğlum.. Güle güle, canım... Tarağın yanında mı?... Peki peki. Güle güle, Biff, canım.

(Konuşmasının ortalarında, HOWARD WAGNER, otuz altı yaşındadır, üzerinde teyp kayıt aleti olan küçük bir daktilo masasını iter, fişi prize takar. Bütün bunlar solda ön salonda olmaktadır. LINDA'nın üzerindeki ışık kararırken, HOWARD'ın üzerinde ışık artar. HOWARD aleti kurmayı denerken yaklaşan WILLY'ye omuz ucundan şöyle bir bakıverir)

WILLY: Şişt! Şişt!

HOWARD Merhaba, Willy, gir bakalım.

WILLY: Howard, seninle biraz konuşmak istiyorum.

HOWARD Beklettiğim için kusura bakma. Birazdan seninle olacağım.

WILLY: Nedir o, Howard?

HOWARD Bunlardan daha önce hiç görmedin mi? Tele ses alma aleti.

WILLY: Yaaa, bir dakika konuşabilir miyiz?

HOWARD Şeyleri kaydediyor. Daha dün geldi. Çılgına döndürdü beni; hayatımda gördüğüm en muhteşem alet. Bütün gece onunla uğraştım.

WILLY: Ne işe yarıyor?

HOWARD Talimatlarımı dikte ettirmek için aldım, ama istediğin her şeyi yapabilirsin. Bunu dinle. Dün gece eve götürdüm. Dinle bak ne yakaladım. İlki benim kızım. Bak şuna. *(Düğmeyi çevirir, ıslıkla çalınan "Roll out the Barrell" duyulur)* Şu çocuğun nasıl ıslık çaldığına baksana.

WILLY: Tıpkı canlı gibi, değil mi?

HOWARD Yedi yaşında. Tonuna baksana.

WILLY: Eee... Senden küçük bir ricada bulunacaktım, eğer sen...

(Islık kesilir, HOWARD'ın kızının sesi duyulur)

KIZI "Şimdi sen, baba..."

HOWARD Delicesine sever beni! *(Aynı şarkı tekrar ıslıkla çalınır)* Bu ben! Hı! *(Göz kırpar)*

WILLY: Çok iyisin!

(Islık tekrar kesilir. Alet biraz sessiz çalışır)

HOWARD Şşşş! Şimdi buna bak, bu da oğlum.

OĞLU "Alabama'nın başkenti Montgomery'dir; Arizona'nın başkenti Phoenix; Arkansas'ın başkenti Little Rock'dır; Kaliforniya'nın başkenti Sakramento...."

(Devam edip gider...)

HOWARD *(Beş parmağını gösterir)* Beş yaşında, Willy!

WILLY: Günün birinde iyi bir spiker olur!

OĞLU *(Devam eder)* "...başkenti..."

HOWARD Dikkat et... alfabe sırasıyla! *(Aniden alet durur)* Bir dakika. Hizmetçi kordona takılıp fişten çıkardı.

WILLY: Gerçekten de...

HOWARD Şşş, Tanrı aşkına!

OĞLU "Saat dokuz, Bulova ayarıyla. Bu bakımdan yatmam gerek."

WILLY: Gerçekten de...

HOWARD Bekle bir dakika! Sonraki karım.

(Beklerler)

HOWARD'IN SESİ "Haydi, bir şey söyle" *(Sessizlik)* "İyi ama, konuşman gerek"

KARISI "Aklıma bir şey gelmiyor."

HOWARD'IN SESİ "Pekâlâ, konuş... dönüyor."

KARISI *(Utangaç, zorlanmış)* "Merhaba." *(Sessizlik)* "Ah, Howard, ben bunun içine konuşamam."

HOWARD *(Aleti durdurur)* Karımdı.

WILLY: Muhteşem bir alet. Acaba...

HOWARD Sana söylüyorum Willy, fotoğraf makinem, zincirli testerem ve bütün hobilerim... hepsi çöpe. Hayatımda bulduğum en rahatlatıcı şey bu.

WILLY: Sanırım bir tane de ben alırım.

HOWARD Elbette, sadece yüz elli. Onsuz yapamazsın. Jack Benny'i canın çektiğini düşün, ha? Ama o saatte evde olamayacaksın. Hizmetçine Jack Benny başladığında radyoyu açmasını söyle, bu alet de onunla birlikte çalışmaya başlar...

WILLY: Ve sen de eve geldiğinde...

HOWARD Eve saat onikide, saat birde, canımn çektiği saatte gelince, bir kutu koka kola al ve yayılıp düğmeyi çevir; gecenin yarısında Jack Benny'nin programı!

WILLY: Kesinlikle bir tane alacağım. Çünkü zamanımın çoğu yollarda geçiyor, ben de düşünüyorum, radyoda neleri kaçırıyorum diye!

HOWARD Arabanda radyon yok mu?

WILLY: Şey, evet, kim açmayı akıl ediyor ki?

HOWARD Baksana, Boston'da olman gerekmiyor muydu?

WILLY: Ben de seninle bunu konuşmaya geldim, Howard. Bir dakikan var mı? *(Uzaktan bir sandalye çeker)*

HOWARD N'oldu? Burda işin ne?
WILLY: Şeyy...
HOWARD Yine bir yere çarpmadın, çarptın mı yoksa?
WILLY: Yo, yo, hayır...
HOWARD Oh yahu, bir an için beni korkuttun. Sorun ne?
WILLY: Şey, gerçeği söylemem gerek, Howard. Geldiğim nokta şu ki, bundan böyle daha fazla seyahat etmesem iyi olacak.
HOWARD Seyahat etmeyeceksin! Peki, ne yapacaksın?
WILLY: Hatırlıyor musun, Noel zamanı, burada parti verdiğinde? Bana burada bir yer bulmaya çalışacağını söylemiştin.
HOWARD Bizimle mi?
WILLY: Şey, elbette.
HOWARD Ah, evet, evet. Hatırlıyorum. Ama, senin için bir yer düşünemedim Willy.
WILLY: Sana anlatayım Howard. Çocuklar iyice büyüdüler, anlarsın ya. Artık fazla paraya ihtiyacım yok. Eğer eve... şey, haftada altmış beş dolar götürebilirsem, idare edebilirim.
HOWARD Ya, ama Willy, ben...
WILLY: Nedenini anlatayım, Howard. Aramızda kalsın ama, hani... biraz yoruldum da.
HOWARD Ah, bunu anlıyorum Willy. Fakat sen yol adamısın, Willy, biz de yol işi yapıyoruz. Burada sadece yarım düzine satıcı çalıştırıyoruz.
WILLY: Tanrı bilir Howard, hayatımda kimseden bir yardım istemiş değilim. Ama ben, sen daha babanın kucağında bebekken bu firmada çalışıyordum.
HOWARD Biliyorum, Willy, ama...
WILLY: Dünyaya geldiğin gün baban bana gelip Howard adını nasıl bulduğumu sormuştu, toprağı bol olsun.
HOWARD Saygıyla karşılıyorum bunu Willy, ama burada senin için hiç yer yok. Eğer bir yerim olsaydı seni hemen oraya yerleştirirdim, ama tek bir boş yerim

yok.

(Çakmağına bakınır, WILLY onu alıp verir. Sessizlik)

WILLY: *(Giderek sinirlenmektedir)* Howard, geçimimi sağlamak için bütün ihtiyacım haftada elli dolar.

HOWARD Ama seni nereye koyacağım, babalık?

WILLY: Bak, malı satıp satamayacağım hususunda bir sorun yok, değil mi?

HOWARD Hayır, ama iş iştir babalık, herkes de kendi ağırlığınca kazanır.

WILLY: *(Çaresizlikle)* Bırak da sana bir hikâye anlatayım, Howard...

HOWARD Anlaman gereken şey, iş iştir.

WILLY: *(Sinirli)* Kesinlikle iş iştir, ama yine de bir dakika dinle. Bunu anlayamazsın. Ben gençken... onsekiz, ondokuz... yollara düşmüştüm bile. Kafamda da satıcılığın bir geleceği var mı diye düşünüp dururdum. Çünkü o günlerde Alaska'ya gitmek için can atıyordum. Anlıyorsun ya, bir ay içerisinde Alaska'da üç tane altın grevi oldu, ben de gitmeyi düşündüm. Sırf denemek için de denebilir.

HOWARD *(Zoraki ilgilenir)* Deme.

WILLY: Oo tabii... Benim babam Alaska'da yıllarca yaşadı. Maceraperest bir insandı. Bizim ailede bayağı tek başına dünyayla başa çıkabilme yeteneği vardır. Ağabeyimle gidip onu bulmayı düşlüyordum. Ve belki de kuzeyde onunla yaşardım. Tam gitmeye karar vermiştim ki Parker House'da bir satıcıyla karşılaştım. Adı Dave Singelman'dı. Seksen dört yaşında ve 31 eyalette mal satardı. Ve yaşlı Dave odasına çıkardı, yani... yeşil kadife terliklerini giyerdi, hiç unutmam... ve telefonun ahizesini kaldırıp alıcıları arardı... ve odasından hiç ayrılmadan, seksendört yaşında geçimini sağlardı. Ve ben onu gördüğümde anladım ki satıcılık bir adamın isteyeceği en yüce meslektir. Dünyada seksendört yaşında ahizeyi kaldırıp bunca değişik insan tarafından hatırlanıp, sevilmek

ve yardım edilmekten daha fazla tatmin edici ne olabilir ki? Biliyor musun, o öldüğünde... yolculukta bir satıcının nasıl öleceğini gösterdi; yeşil kadife terlikleriyle New York New Haven ve Hartford treni Boston'a giderken... o öldüğünde yüzlerce satıcı ve alıcı onun cenazesine geldi. Birçok trende herkes o kasveti yaşadı. *(Kalkar, HOWARD ona bakmamıştır bile)* O günlerde kişilik vardı Howard. Saygı vardı, dostluk ve arkadaşlık vardı, ayrıca minnettarlık vardı. Bugünlerde her şey ruhsuz kurallara dayandı, işin içine arkadaşlık ya da... kişilik katma şansı yok oldu. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Artık beni tanımıyorlar.

HOWARD: *(Sağa doğru uzaklaşır)* İşte sorun da bu Willy.

WILLY: Eğer haftada kırk dolarım olsa... bana gereken sadece bu. Kırk dolar Howard.

HOWARD: Ama babalık, ben yoktan var edemem ki...

WILLY: *(İyice çaresizleşmiştir)* Howard, Al Smith'in aday olduğu yıl, baban bana gelip...

HOWARD: *(Çıkmaya davranır)* Birkaç kişiyi görmem gerek, babalık.

WILLY: *(Onu durdurarak)* Ben senin babandan bahsediyorum! Bu masanın başında verilen sözler vardı! Bana bazılarını görmen gerektiğini söylememelisin... ben bu firmaya otuz dört yılımı verdim Howard, ama şimdi sigortamı ödeyemiyorum! Sen portakalı yiyip de kabuğunu atamazsın. İnsan bir meyve değildir! *(Biraz sessizlikten sonra)* Şimdi dikkat et. Senin baban... 1928'de, büyük bir yıl geçirmiştim. Haftada ortalama 170 dolar komisyon yapıyordum.

HOWARD: *(Sabırsızlıkla)* Şimdi Willy sen hiç ortalama...

WILLY: *(Eliyle masayı yumruklar)* Ben 1928'de ortalama 170 dolar yaptım! Ve senin baban bana geldi... daha doğrusu ben bu ofisteydim... tam bu masanın başında... ve elini benim omuzuma atıp...

HOWARD: *(Kalkarak)* Bana izin vermelisin, Willy. Birkaç

kişi görmem gerek. Kendine hâkim ol. *(Çıkarak)* Birazdan dönerim.

(HOWARD'ın çıkışında sandalyede olan ışık tuhaf bir şekilde daha iyi aydınlanır)

WILLY: Kendime hâkim olacakmışım! Ben ona ne dedim ki? Aman Allahım ben ona bağırıyordum! Bunu nasıl yapabilirim! *(Düşüncesi kesilir. Sandalyeye canlılık veren ışığa bakar. Sandalyeye yaklaşır, masanın öbür tarafında durur)* Frank, bana o zaman ne dediğini hatırlamıyor musun? Nasıl da elini omuzuma koymuş ve Frank... *(Masanın üzerine eğilir ve ölü adamın ismini söylerken yanlışlıkla teyp aletinin düğmesine basar ve anında)*

HOWARD'IN OĞLU: "...başkenti Albany'dir. Ohio'nun başkenti Cincinnati'dir, Rhode Island'ın başkenti..."

(Konuşma devam eder)

WILLY: *(Korkuyla fırlayıp uzaklaşır, bağırarak)* Aaaaa! Howard! Howard! Howard!

HOWARD: *(Acele girer)* N'oldu?

WILLY: *(Çocukça ve mırıldanarak devam eden aleti işaret eder)* Kapat onu! Kapat onu!

HOWARD *(Fişi çekerken)* Bak Willy...

WILLY: *(Elleriyle gözlerini ovalar)* Biraz kahve içmem gerek... Biraz kahve alacağım...

(WILLY çıkmaya başlar, HOWARD onu durdurur)

HOWARD: *(Kabloyu sararken)* Willy, bak...

WILLY: Boston'a giderim.

HOWARD: Willy, Boston'a gidemezsin.

WILLY: Niçin gidemem?

HOWARD: Bizi temsil etmeni istemiyorum artık. Bunu sana uzun zamandır söylemek istiyordum.

WILLY: Howard, beni işten mi atıyorsun?

HOWARD: Uzunca bir zaman dinlenmen gerektiğini düşünüyorum, Willy.

WILLY: Howard...

HOWARD: Kendini daha iyi hissettiğinde geri dön, ba-

kalım bir şey yapabilecek miyiz?

WILLY: Ama para kazanmam lazım, Howard. Durumum şeye müsait... değil...

HOWARD Oğulların nerde? Niye oğulların sana yardım etmiyor?

WILLY: Büyük bir iş üzerindeler.

HOWARD Beyhude onur sorunu yapma, zamanı değil Willy. Sen oğullarına git ve yorulduğunu söyle. Çok iyi iki oğlun var, değil mi?

WILLY: Ah, şüphesiz, şüphesiz, ama şimdilik...

HOWARD O zaman öyleyse öyle, hı?

WILLY: Tamam yarın Boston'a giderim.

HOWARD Hayır, hayır.

WILLY: Oğullarımın eline bakamam. Sakat filan değilim ki ben!

HOWARD Bak babalık, bu sabah çok işim var.

WILLY: *(HOWARD'ın kolunu tutar)* Howard, Boston'a gitmeme izin vermelisin!

HOWARD *(Sert, ama kendini kontrol ederek)* Bu sabah görmem gereken tonla insan var. Otur, beş dakika dinlen ve kendine hâkim ol, ondan sonra da eve git, tamam mı? Bu ofise ihtiyacım var, Willy. *(Çıkmaya başlar. Kayıt aletini hatırlayıp döner, masayı iterek çıkartmaya başlar)* Ha evet. Bu hafta ne zaman fırsat bulursan buraya uğrayıp, sendeki örnekleri bırak. Kendini daha iyi hissedersin Willy. Sonra geri dön, konuşuruz. Kendine hâkim ol babalık, dışarıda insanlar var.

(HOWARD masayı iterek soldan çıkar. WILLY boşluğa dalar, tükenmiştir. Bu anda müzik duyulur... Ben'in müziği... önce uzaktan, sonra daha yakın, daha yakın. WILLY konuşurken BEN sağ taraftan girer. Bir valiz ve şemsiye taşımaktadır)

WILLY: Oo, Ben, nasıl geçti? Sonuç ne? Alaska işini bir sonuca bağladın mı?

BEN: Ne yapacağını bilirsen fazla zaman gerekmez. Sadece kısa bir iş yolculuğu. Bir saate gemiye binmem ge-

rek. Allahaısmarladık demeye geldim.

WILLY: Ben, seninle konuşmam gerek.

BEN: *(Saatine göz atarak)* Zamanım yok, William.

WILLY: *(Ön salmeden geçip BEN'e yaklaşır)* Ben, hiçbir işim rast gitmiyor. Ne yapacağımı bilmiyorum.

BEN: Şimdi, buna bak William. Alaska'dan kerestelik bir orman satın aldım. Oraya göz kulak olacak bir adama ihtiyacım var.

WILLY: Tanrım, kereste ormanı ha! O muhteşem yerler tam da bana ve oğullarıma göredir!

BEN: Ayaklarının altında yeni bir kıta var, William. Bu kentlerden uzaklaş, buraları laf cambazlığı, saat başına ücretler ve yasalara boğulmuş. Orada yumrukları sıkıp servet için dövüşebilirsin.

WILLY: Evet, evet! Linda, Linda!

(LINDA eskisi gibi, elinde çamaşır sepetiyle gelir)

LINDA: Ah, geri döndün demek?

BEN: Fazla vaktim yok.

WILLY: Dur, bekle! Linda, o bana Alaska'da bir iş öneriyor.

LINDA: Ama senin... *(BEN'e)* Onun burada çok güzel bir işi var.

WILLY: Ama Alaska'da tatlım, ben ve çocuklar...

LINDA: Yeterince kazanıyorsun ya, Willy!

BEN: *(LINDA'ya)* Neye yetecek kadar, kuzum?

LINDA: *(BEN'den korkmuştur, kızgınca)* Ona öyle şeyler söyleme! Şu anda burada mutlu olmasına yetecek kadar. *(BEN gülerken WILLY'e)* Herkesin dünyayı fethetmesi neden gerekli ki? Oldukça seviliyorsun, oğlanlar da seni seviyor; belki bir gün... *(BEN'e)* daha yeni, bizim ihtiyar Wagner ona eğer böyle devam ederse bir gün firmaya ortak olabileceğini söyledi, öyle demedi mi, Willy?

WILLY: Elbette, elbette. Bu firmada kendime göre bir yer ediniyorum Ben; eğer bir insan bir yer edinmişse doğru yolda demektir, değil mi?

BEN: Ne yeri ediniyorsun? Elini üzerine koy bakalım. O

şey nerede?

WILLY: *(İsteksizce)* Bu da doğru, Linda, elde bir şey yok.

LINDA: Nedenmiş? *(BEN'e)* Seksen dört yaşında bir adam var...

WILLY: O haklı Ben, o haklı. O adama baktığım zaman endişelenecek ne var diyorum?

BEN: Haydi ordan!

WILLY: Gerçekten, Ben. Bütün yaptığı herhangi bir kente gitmek ve eline telefonu almak... Yaptığı bu iş geçimini sağlıyor; nedenini biliyor musun?

BEN: *(Valizini alır)* Gitmek zorundayım.

WILLY: *(BEN'i durdurur)* Şu delikanlıya bak!

(Üzerinde lise hırkası, elinde iş çantasıyla BIFF girer. HAPPY de BIFF'in omuzluklarını, altın renkli başlığını ve spor pantolonlarını taşımaktadır)

WILLY: Cebinde üç kuruşu olmamasına rağmen üç büyük üniversite kendilerine gelmesi için ona yalvarıyor, bundan sonrası ise hayal ötesi, çünkü, Ben, ne yaptığın önemli değildir. Kimi tanıdığın ve yüzündeki gülücüktür önemli olan! Önemli olan ilişkilerdir Ben, ilişkiler! Alaska'nın toplam serveti burada Commodore Otelinde bir öğlen yemeği sırasında el değiştirir. Bu da bir mucizedir, bu ülkenin mucizelerinden biridir ki, insan bir kere sevildi mi mücevherlerle donatılabilir! *(BIFF'e döner)* İşte bu yüzden bugün sahadan çıkışın büyük bir önem taşıyor. Çünkü binlerce insan sana çılgınca tezahürat yapıp, seni sevecek. *(Tekrar gitmeye yeltenen BEN'e)* Ve Ben! O, bir işyerine girdiğinde, onu hemen hatırlayacaklar, bütün kapıları ardına kadar ona açılacaktır! Daha önce yaşadım bunu Ben, binlerce kez yaşadım! Elinin altındaki kereste gibi dokunamayabilirsin, ama o orada!

BEN: Hadi eyvallah, William.

WILLY: Ben, haklı mıyım? Haklı olduğumu düşünmüyor musun? Senin görüşüne saygı duyarım.

BEN: Ayaklarının ucunda yeni bir kıta var William. Orada

çok zengin olabilirsin. Zengin! *(Gitmiştir)*

WILLY: Biz onu burada becereceğiz, Ben! Beni işitiyor musun? Biz burada bu işi becereceğiz!

(Genç BERNARD koşarak girer. Çocukların neşeli müziği duyulur)

BERNARD: Ah, amanın, çıktınız diye korkmuştum!

WILLY: Neden? Saat kaç?

BERNARD: Bir buçuk!

WILLY: Pekâlâ, haydi millet! Durağımız Ebbetts Sahası! Flamalar nerede? *(Mutfak duvarından oturma odasına geçer)*

LINDA: *(BIFF'e)* Yanına temiz şortlarını aldın mı?

BIFF: *(Isınma hareketleri yapmaktadır)* Tutmayın beni!

BERNARD: Biff, başlığını ben taşıyorum, değil mi?

HAPPY: Hayır, onu ben taşıyorum.

BERNARD: Ama Biff, sen bana söz vermiştin.

HAPPY: Başlığı ben taşıyorum.

BERNARD: Peki ama soyunma odasına nasıl girerim ki?

LINDA: Omuzlukları taşımasına izin verin. *(Mutfakta paltosunu giyip, şapkasını takar)*

BERNARD: Olur mu, Biff? Çünkü herkese soyunma odasında olacağımı söyledim.

HAPPY: Ebbetts Sahasında ona kulüpevi deniyor.

BERNARD: Ben de kulüpevi demek istemiştim! Biff!

HAPPY: Biff!

BIFF: *(Kabararak, biraz durduktan sonra)* Bırak da omuzlukları o taşısın.

HAPPY: *(BERNARD'a omuzlukları verirken)* Bize yakın dur ama.

(WILLY elinde flamalarla koşarak girer)

WILLY: *(Herkese flama dağıtırken)* Biff sahaya çıktığında herkes sallasın bunları. *(HAPPY ve BERNARD koşarak çıkarlar)* Hazır mısın, evlat?

(Müzik kesilir)

BIFF: Gitmeye hazırım, baba, her adelem hazır.

WILLY: *(Salonun ön kenarında)* Bunun ne demek olduğu-

nun farkında mısın?

BIFF: Elbette, baba.

WILLY: *(BIFF'in kaslarını yoklar)* Bu akşam eve New York şehrinin şampiyon takımının kaptanı olarak döneceksin.

BIFF: Anladım, babacığım. Sakın unutma baba, ne zaman başlığımı çıkarırsam bil ki o sayı senin şerefinedir.

WILLY: Haydi gidelim! *(Kolu BIFF'in omuzlarında çıkmaya hazırlanırken CHARLEY tıpkı eskisi gibi, ayağında lastik papuçlarıyla girer)* Sana yerim yok, Charley.

CHARLEY: Yer mi? Ne için?

WILLY: Arabada.

CHARLEY: Gezmeye mi gidiyorsunuz? Ben de kumarhaneye gelmiştim.

WILLY: *(Öfkeli)* Kumarhane! *(İnanmaz)* Bugünün ne olduğunu bilmiyor musun?

LINDA: Aaa, elbette biliyor, Willy. Sadece sana şaka yapıyor.

WILLY: Bu konunun şakaya gelir yanı yok!

CHARLEY: Hayır, Linda, neler oluyor?

LINDA: Ebbets Sahasında maçı var.

CHARLEY: Bu havada beyzbol mu?

WILLY: Onunla konuşma. Haydi, haydi. *(Herkesi dışarıya itmektedir)*

CHARLEY: Bekle bir dakika, haberleri dinlemediniz mi?

WILLY: Ne?

CHARLEY: Radyo dinlemez misiniz? Ebbets Sahası uçurulmuş.

WILLY: Canın cehenneme! *(CHARLEY güler, herkesi dışarı itmektedir)* Haydi, haydi! Geç kaldık.

CHARLEY: *(Onlar çıkarken)* Topu yuvasına gönder Biff, yuvasına gönder!

WILLY: *(En son o çıkmaktadır. CHARLEY'e döner)* Komik olduğunu sanmıyorum, Charlie. Bugün onun en önemli günü.

CHARLEY: Willy, ne zaman büyüyeceksin sen?

WILLY: Demek öyle, ha? Oyun bittiğinde, Charley, başka yerinle güleceksin. Onu yeni Red Grange diye anacaklar. Yılda yirmibeş bin.

CHARLEY: *(Şakacı)* Ya, öyle mi?

WILLY: Evet, öyle.

CHARLEY: Peki, öyleyse özür dilerim Willy. Ama bana bir şeyi anlatsana.

WILLY: Neyi?

CHARLEY: Red Grange kim?

WILLY: Kaldır ellerini. Allahın cezası, kaldır ellerini!

(CHARLEY kısık kısık güIerken, başını sallayıp salonun sol köşesinden çıkar. WILLY onu izler. Müzik giderek alaycı bir havaya girer)

WILLY: Sen de kendini ne sanıyorsun ki, sanki herkesten üstünmüş gibi? Her şeyi bildiğini sanma, seni domuz, cahil, aptal... Kaldır ellerini!

(Ön salonun sağında, CHARLEY'nin bürosunun bekleme odasındaki bir küçük masanın üzeri aydınlanır. Trafik gürültüsü duyulur. BERNARD, artık büyümüştür; oturmuş ıslık çalmaktadır. Bir çift tenis raketiyle bir seyahat çantası yerde, yanı başındadır)

WILLY: *(Salonc dışından)* Niye kaçıyorsun ki? Kaçma! Eğer bir şey söyleyeceksen yüzüme söyle! Arkamdan güldüğünü biliyorum. Bu maçtan sonra ise şu kahrolası yüzünün diğer tarafıyla gülersin. Goool! Goool! Seksen bin insan! Goool! Tam da iki kale direklerinin arasından.

(BERNARD sessiz, açık sözlü ve kendinden emin genç bir adamdır. Şimdi WILLY'nin sesi sağ arka taraftan gelir. BERNARD ayaklarını masadan indirip dinler. Babasının sekreteri JENNY girer)

JENNY: *(Sıkıntılı)* Şey, Bernard, koridora çıkar mısın?

BERNARD: O ses de ne? Kim o?

JENNY: Bay Loman. Şimdi asansörden indi.

BERNARD: *(Kalkarak)* Kiminle tartışıyor?

JENNY: Kimseyle. Yanında kimse yok. Artık onunla baş

edemiyorum, her gelişinde baban çok rahatsız oluyor. Yazacak çok şeyim var, baban imzalamak için bekliyor. Lütfen onunla sen meşgul olur musun?

WILLY: *(Girerken)* Goool! Goo... *(JENNY'yi görür)* Jenny, Jenny, seni görmek ne güzel. Nas'sın? İş tutuyor musun? Yoksa dürüstlüğe devam mı?

JENNY: İyiyim. Siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

WILLY: Artık pek fazla değil, Jenny. Ha! ha! *(Raketleri görünce şaşırır)*

BERNARD: Merhaba Willy Amca.

WILLY: *(Nerdeyse dilini yutacaktır)* Bernard! Bak hele kim varmış! *(Çabucak girer, suçlu gibi BERNARD'ın elini hararetle sıkar)*

BERNARD: Nasılsınız? Sizi görmek ne güzel.

WILLY: Ne arıyorsun burada?

BERNARD: Ooo, sadece babamı görmek için uğradım. Trenim kalkana kadar biraz dinleniyorum. Birkaç dakika sonra Washington'a gidiyorum.

WILLY: Baban burda mı?

BERNARD: Evet, odasında, muhasebeciyle. Oturun.

WILLY: *(Otururken)* Washington'da ne yapacaksın?

BERNARD: Ah, orada bir davam var, Willy.

WILLY: Ya, öyle mi? *(Raketleri işaret eder)* Orda tenis mi oynayacaksın?

BERNARD: Tenis kortu olan bir arkadaşımda kalacağım.

WILLY: Deme. Kendi tenis kortu. Bahse girerim ki zarif ve kibar kimselerdir.

BERNARD: Evet öyle. İyi insanlar. Babam, Biff'in kentte olduğunu söyledi.

WILLY: *(Büyük bir gülümsemeyle)* Evet, Biff burada. Çok büyük bir iş üzerinde çalışıyor, Bernard.

BERNARD: Biff ne yapıyor?

WILLY: Şey, Batı'da çok büyük işler yapıyordu. Ama buraya yerleşmeye karar verdi. Çok büyük. Akşam yemekte beraberiz. Karın bir oğlan doğurmuş ha?

BERNARD: Doğru. İkinci oğlan.

WILLY: İki oğlan! Bak hele!
BERNARD: Biff ne tür bir işe girişti?
WILLY: Şey, Bill Oliver... spor malzemeleri satan çok büyük bir adam... Biff'i mutlaka yanına istiyor. Onu Batı'dan getirtti. Uzun mesafe, açık çek, özel ulak! Arkadaşlarının kendi özel tenis kortları var, ha?
BERNARD: Hâlâ eski firmanda mı çalışıyorsun, Willy?
WILLY: *(Bir sessizlikten sonra)* Ben... ben senin nasıl yükseldiğini görünce çok keyiflendim Bernard, çok keyiflendim. Çok umutlandırıcı bir şey, genç bir adamın, gerçekten... gerçekten... Biff'in durumu iyi görünüyor... çok... *(Sesi kısılır. Sonra)* Bernard... *(O kadar heyecanlanmıştır ki sesi tekrar kısılır)*
BERNARD: Neyin var, Willy?
WILLY: *(Ufalmış ve yapayalnız)* Ne... sırrı ne?
BERNARD: Ne sırrı?
WILLY: Nasıl... sen nasıl? O neden asla kavrayamadı?
BERNARD: Onu ben bilemem, Willy.
WILLY: *(Sır söyler gibi, çaresizce)* Sen onun arkadaşıydın, çocukluk arkadaşıydın. Anlayamadığım şey de bu. Ebbitts Sahası maçından sonra hayatı bitti. On yedi yaşından beridir hiçbir şeyi rast gitmedi.
BERNARD: O, asla kendini bir konuda yetiştirmedi.
WILLY: Ama, yetiştirdi, yetiştirdi. Liseden sonra o kadar çok iletişim kursu aldı ki. Radyo tamirciliği, televizyon; Allah bilir ya, hiçbirinde dikiş tutturamadı.
BERNARD: *(Gözlüklerini çıkararak)* Willy, açık seçik konuşmak ister misin?
WILLY: *(Kalkıp, BERNARD'a döner)* Senin ne kadar üstün zekâlı biri olduğunu bilirim. Senin tavsiyene değer veririm.
BERNARD: Tavsiyeyi boş ver Willy. Ben sana akıl veremem ki. Sadece sormak istediğim bir şey var. Mezun olacakken, Matematik hocası onu sınıfta bırakınca...
WILLY: O Allahın belası, onun hayatını mahvetti.
BERNARD: Evet, ama Willy, tek yapması gereken şey, yaz

okuluna gidip o dersi bitirmekti.

WILLY: Doğru, doğru.

BERNARD: Yaz okuluna gitmemesini sen mi söyledin?

WILLY: Ben? Gitmesi için yalvardım. Gitmesini emrettim ben!

BERNARD: Peki neden gitmedi?

WILLY: Neden? Neden! Bernard, o soru beni senelerdir bir hayalet gibi takip ediyor. O dersten kaldı, sonra sanki kafasına tokmak yemiş gibi yatıp öldü!

BERNARD: Dert etme.

WILLY: Dur da seninle konuşayım... konuşacak kimsem yok. Bernard, suç benim miydi? Anlıyor musun? Bu düşünce beynimde dönüp duruyor hep; belki de ona *bir* şey yapmışımdır. Ona verecek hiçbir şeyim yoktu.

BERNARD: Bu kadar da üzerine alma.

WILLY: Neden okulu serdi? Bu nasıl açıklanır? Sen onun arkadaşıydın!

BERNARD: Willy, hatırlıyorum, Haziran'dı, karnemiz gelmişti. O matematikten kalmıştı.

WILLY: O Allah'ın belası!

BERNARD: Yok, tam o zaman değildi. Biff çok sinirlenmişti, hatırlıyorum; yaz okuluna yazılmaya da hazırdı.

WILLY: *(Şaşkın)* Öyle mi?

BERNARD: Hiç de koyvermemişti. Ama o zaman, Willy, nerdeyse bir ay ortadan kayboldu. Ben onun New England'a seni görmeye gittiğini sanıyordum. Seninle o zamanlar hiç konuştu mu?

(WILLY sessizce gözlerini dikip bakar)

BERNARD: Willy?

WILLY: *(Sesi kin dolu)* Evet, Boston'a geldi. Bunda ne var?

BERNARD: Şey, sadece geri döndüğünde... bunu hiç unutamam. Bu olay beni, her düşündüğümde hayrete düşürmüştür. Beni sürekli istismar etmesine rağmen, Biff hakkında çok iyi şeyler düşünüyordum. Onu seviyordum Willy, biliyor musun? Bir ay sonra geri

döndü ve spor ayakkabılarını aldı... hani hatırlıyor musun, üzerinde Virginia Üniversitesi yazılı olanları... Onlarla o kadar gurur duyardı ki, her gün giyerdi o ayakkabıları. Ama sonra onları bodruma götürdü ve kalorifer kazanında yaktı. Bunun üzerine birbirimizi yumrukladık. Bu, en azından yarım saat sürdü. Sadece ikimizdik... Öylece dolaştık ve birbirimize bağırıp çağırdık. Ben sık sık bunun ne kadar tuhaf olduğunu düşünüyor, onun yaşama heyacanını yitirdiğini görüyordum. Boston'da ne olmuştu Willy?
(Willy ona, başkalarının işine burnunu sokan insanlara bakıyormış gibi bakar)

BERNARD: Ben, sadece sen sordun diye konuyu açtım.

WILLY *(Kızgınca)* Hiçbir şey... Ne demek istiyorsun?

BERNARD: Lütfen alınma Willy.

WILLY Ne yapmaya çalışıyorsun, beni çıldırtmaya mı? Eğer oğlum okulu serdiyse bu benim suçum mu?

BERNARD Tamam Willy, unut gitsin.

WILLY: İyi, konuşma artık... Benimle bu şekilde konuşma. Ne demek "Ne oldu"? Ne olmuş yani?
(CHARLEY girer. Yelekledir. Elinde bir viski şişesi vardır)

CHARLEY: Hey, treni kaçıracaksın. *(Şişeyi sallar)*

BERNARD: Hı, gidiyorum. *(Şişeyi alır)* Sağ ol baba. *(Raketlerini ve çantasını alır)* Allahaısmarladık Willy, takma kafana. Bilirsin, "ilkinde başaramazsan..."

WILLY: Evet ben ona inanırım.

BERNARD: Fakat bazı zamanlar, Willy, çekip gitmek bir insan için daha hayırlıdır.

WILLY: Çekip gitmek?

BERNARD: Evet, doğru.

WILLY: Ya çekip gidemezsen?

BERNARD: *(Çok kısa bir sessizlikten sonra)* Sanırım, işte o zaman işler zorlaşır. *(Elini uzatır)* Elveda Willy.

WILLY: *(BERNARD'ın elini sıkarak)* Elveda evlat.

CHARLEY: *(Bir kolu BERNARD'ın omuzunda)* Bu oğlana ne dersin? Yüksek Mahkeme'de bir dava savunacak.

BERNARD: *(Karşı çıkar)* Baba!

WILLY: *(Gerçekten şaşmış, incinmiş; ve mutludur)* Yapma! Yüksek Mahkeme!

BERNARD: Koşmam lazım. Hadi eyvallah baba!

CHARLEY: Haklarından gel onların, Bernard!

(BERNARD çıkar)

WILLY: *(CHARLEY cüzdanını çıkartırken)* Yüksek Mahkeme! Sözünü bile etmedi!

CHARLEY: *(Masanın üzerinde para sayar)* Zorunda değil... zaten savunacak.

WILLY: Ona ne yapması gerektiğini hiç söylemedin, değil mi? Onunla hiç ilgilenmedin.

CHARLEY: Beni koruyan şey, hiçbir zaman hiçbir şeyle ilgilenmememdir. İşte biraz para... elli dolar. Muhasebecim içerde.

WILLY: Charlie bak... *(Zorlukla)* Sigortamı ödemem gerek. Eğer gücün yetiyorsa... yüz on dolara ihtiyacım var.

(CHARLEY bir an cevap vermez ve hareketsiz kalır)

WILLY: Bankadan çekerdim ama o zaman Linda bilir ve ben...

CHARLEY: Otur Willy.

WILLY: *(Sandalyeye doğru yönelir)* Her şeyin hesabını tutuyorum, biliyorsun. Her kuruşunu geri öderim. *(Oturur)*

CHARLEY: Şimdi beni dinle Willy.

WILLY: Bilmeni isterim, ne kadar minettarım...

CHARLEY: *(Masanın başında oturur)* Ne yapıyorsun? Canına yandığımın kafanda ne var senin?

WILLY: Niçin? Ben sıradan...

CHARLEY: Sana iş önerdim. Haftada elli dolar kazanabilirsin. Ve seni yola göndermem.

WILLY: Benim işim var.

CHARLEY: Parasız?... Parasız bir iş nasıl bir iş oluyor? *(Kalkar)* Bak şimdi arkadaş, yetti artık. Ben bir deha değilim, ama aşağılandığımı biliyorum.

WILLY: Aşağılanmak!

CHARLEY: Neden bana çalışmak istemiyorsun?
WILLY: Senin sorunun ne? Benim işim var.
CHARLEY: O zaman niye her hafta buraya geliyorsun peki?
WILLY: *(Kalkarak)* Eğer benim buraya gelmemi istemiyorsan...
CHARLEY: Sana iş teklif ediyorum.
WILLY: Senin kahrolası işini istemiyorum!
CHARLEY: Ne zaman büyüyeceksin sen?
WILLY: *(Öfkeyle)* Seni koca geri zekâlı, bir daha bana böyle dersen çakarım bir tane! Senin ne kadar büyük olduğun umurumda değil! *(Kavgaya hazırdır)*
(Sessizlik)
CHARLEY: *(Şefkatle, ona gider)* Ne kadara ihtiyacın var, Willy?
WILLY: Charley elim mahkûm. Elim mahkûm. Ne yapacağımı bilmiyorum. İşten atıldım.
CHARLEY: Howard seni işten mi attı?
WILLY: Sümüklü pezevenk. Düşünsene? Onun adını ben koydum. Ben onun adını Howard koydum.
CHARLEY: Willy, o tür şeylerin anlamsızlığını ne zaman öğreneceksin? Adını Howard koydun, tamam, ama onu satamazsın ki? Bu dünyada elindeki tek varlık satabildiğindir. Komik olan şey de, satıcısın ama bunu bilmiyorsun.
WILLY: Sanırım hep tersini düşünmeye çalıştım. Bir kimse eğer her zaman etkiliyse, çok da seviliyorsa hiçbir şey...
CHARLEY: Herkesin seni sevmesine ne gerek var? J. P. Morgan'ı kim sevdi ki? Etkileyici miydi? Türk hamamına soksan insanlar onu kasap sanır. Fakat cepleri dolu olduğu için pek seviliyordu. Şimdi dinle Willy, beni sevmediğini biliyorum, benim de seni sevdiğimi kimse söyleyemez, yine de sana bir iş veriyorum, çünkü... şeyy, yani işte öylesine diyelim. Buna ne dersin?

WILLY: Ben... ben sana çalışamam, Charley.
CHARLEY: Nesin sen, beni kıskanıyor musun?
WILLY: Sana çalışamam, hepsi bu, bana nedenini sorma.
CHARLEY: *(Sinirlenip, daha fazla para çıkartır)* Hayatın boyunca beni kıskandın, seni sersem kafalı! İşte al, sigortanı öde. *(Parayı WILLY'nin eline tutuşturur)*
WILLY: Kuruşu kuruşuna hesap tutuyorum.
CHARLEY: Yapacak işlerim var. Kendine iyi bak. Sigorta borcunu da öde.
WILLY: *(Sağa yönelir)* Tuhaf, biliyor musun? Bütün o yollar, trenler, görüşmeler... ve de yıllarca; sonuçta ölün dirinden daha değerli.
CHARLEY: Willy, kimsenin ölüsü beş para etmez. *(Kısa sessizlikten sonra)* Ne dediğimi duydun mu?
(WILLY dikilmiş, hayal âlemindedir)
CHARLEY: Willy!
WILLY: Bernard'ı gördüğünde kendisinden benim için özür dile. Onunla tartışmak istememiştim. Kaliteli bir çocuk. Hepsi de kaliteli çocuklar, çok da başarılı olacaklar... hepsi. Bir gün birlikte tenis oynayacaklar. Bana şans dile, Charley. Biff bugün Oliver'le görüşecek.
CHARLEY: İyi şanslar.
WILLY: *(Nerdeyse ağlayacaktır)* Charley, hayattaki tek arkadaşım sensin. Ne kadar ilginç değil mi? *(Çıkar)*
CHARLEY: Tanrım!
(CHARLEY bir süre peşinden bakar, sonra çıkar.
Bütün ışıklar söner. Anıden boğuk bir müzik duyulur. Sağ tarafta, perdenin arkasında kırmızı bir ışık huzmesi yayılmaya başlar. Genç bir garson olan STANLEY bir masa tamaktadır. Arkasında ise HAPPY iki sandalyeyle onu takip etmektedir)
STANLEY: *(Masayı yere koyarken)* Sağ olun Bay Loman, gerisini ben halledebilirim. *(Dönüp HAPPY'den sandalyeleri alır, yerleştirir)*
HAPPY: *(Etrafa bakınır)* Ihı, burası daha iyi.

STANLEY: Elbette, ön tarafta kendinizi onca gürültünün tam ortasında bulursunuz. Ne zaman bir ziyafet verecek olursanız Bay Loman, sadece bana söyleyin, ben sizi derhal buraya oturttururum. Yani, pek çok insan böyle sakin yerlerden hoşlanmaz. Çünkü devamlı evde yalnız oturmaktan bıkmışlardır. Onlara hareket gerek. Fakat ben sizi tanıyorum, siz Hackensack'lı değilsiniz. Beni anlıyorsunuz değil mi?

HAPPY: *(Otururken)* İşler nasıl, Stanley?

STANLEY: Şey, bizimkisi it hayatı. Orduya alıp beni de savaşa gönderselerdi de orada ölseydim diye çok düşünürüm.

HAPPY: Ağabeyim geri geldi, Stanley.

STANLEY: Ya? Demek geri geldi ha? Taa uzak Batı'dan.

HAPPY: Öyle. Kardeşimin sığır sürüleri var, ona göre davran kendisine. Ayrıca babam da geliyor.

STANLEY: Ya, babanız da geliyor demek!

HAPPY: İyisinden birkaç tane istakozun var mı?

STANLEY: Yüzde yüz, iri.

HAPPY: Çengelleri üzerinde istiyorum.

STANLEY: Endişelenmeyin, size fare verecek değilim. *(HAPPY güler)* Ya şarap? Yemeğin tadına varmaya yardımcı olur.

HAPPY: İstemez. Yabancı ülkelerden getirdiğim bir tarife vardı ya Stanley, sana vermiştim, hatırında mı? Hani içine şampanya da katılan.

STANLEY: Ha, evet, elbette. Hâlâ mutfak duvarında asılı. Fakat servis başına bir dolara malolur.

HAPPY: Sorun değil.

STANLEY: Ne yaptınız, size piyango mu vurdu yoksa?

HAPPY: Hayır, bir ufak kutlama. Kardeşimin... sanırım bugün iyi bir anlaşma imzaladı. Sanırım birlikte bir işe girişiyoruz.

STANLEY: Ne iyi! Sizin için en iyisi bu. Çünkü aile işi, ne demek istediğimi anlıyorsunuz... iyi iştir.

HAPPY: Benim de düşüncem öyle.

STANLEY: Yani, ne fark eder ki? Birisi çalsa? Ailede kalır. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz? *(Sesini alçaltır)* Burdaki barmen gibi. Patron onun kasadan nasıl aşırdığını bir türlü keşfedemedi diye kafayı yiyecek. İçine koyuyorsun ama dışarı çıkmıyor.

HAPPY: *(Kafasını kaldırıp)* Şşşş!

STANLEY: Ne?

HAPPY: Sağa sola bakmadığıma dikkat ettin mi, bakıyor muydum?

STANLEY: Hayır.

HAPPY: Gözlerim de kapalı.

STANLEY: Yani ne demek...?

HAPPY: Fıstık geliyor.

STANLEY: *(Anlar, etrafa bakınır)* Ha, hayır, yok...

(Konuşmayı keser. Zira kürklü ve gösterişli giyimli bir kız gelip yan masaya oturur. İkisi de gözleriyle kızı izler)

STANLEY: Amanın, nasıl bildiniz?

HAPPY: Radar gibi bir şeyim var. *(Kızı profilden dikizlemektedir)* Ooooo... Stanley.

STANLEY: Sanırım tam size göre Bay Loman.

HAPPY: Şu ağza bak. Aman Tanrım. Ve şu dürbünler.

STANLEY: Amanın, yaşadınız Bay Loman.

HAPPY: Ona servis yap.

STANLEY: *(Kızın masasına gider)* Menu ister miydiniz, hanfendi?

KIZ Birini bekliyorum, ama şey alabilirim...

HAPPY: Neden ona şey getirmiyorsun... affedersiniz bayan, izin verir misiniz? Şampanya satarım da, sizin benim markamdan tatmanızı arzu ettim. Ona bir şampanya getir, Stanley.

KIZ Ne kadar naziksiniz.

HAPPY: Aman efendim. Nasıl olsa firmadan. *(Güler)*

KIZ Satışı keyifli olmalı, değil mi?

HAPPY: Ah, zamanla diğer şeylerden pek farkı kalmıyor. Satış satıştır, yani.

KIZ Sanırım.

HAPPY: Siz de satıcı mısınız, yoksa?
KIZ Hayır, ben satmam.
HAPPY: Bir yabancıdan iltifat duymaya itirazınız olur mu? Magazinlerin başsayfasında olmalısınız.
KIZ *(Biraz tepeden bakarak)* Oldum bile.
(STANLEY bir bardak şampanyayla gelir)
HAPPY: Sana daha önce ne demiştim Stanley? Görüyor musun? O bir kapak kızı.
STANLEY: Oh, görüyorum, görüyorum.
HAPPY: *(KIZ'a)* Hangi dergi?
KIZ Ah, pek çoğunda. *(İçkiyi alır)* Teşekkür ederim.
HAPPY: Fransa'da ne derler bilirsiniz, değil mi? "Şampanya cilt güzelliğine iyi gelir"... Hey, Biff!
(BIFF gelip HAPPY'nin yanına oturur)
BIFF: Merhaba, aslanım. Özür dilerim geç kaldım.
HAPPY: Ben de yeni gelmiştim. Ha, Bayan...?
KIZ Forsythe.
HAPPY: Bayan Forsythe, bu ağabeyim.
BIFF: Babam burda mı?
HAPPY: Adı Biff. Duymuş olmalısın. Büyük futbol oyuncusu.
KIZ Gerçekten mi? Hangi takım?
HAPPY: Amerikan futbolundan anlar mısınız?
KIZ Hayır, üzgünüm.
HAPPY: Biff, New York Devleri'nin oyun kurucusudur.
KIZ Yaa, çok iyi, değil mi? *(İçer)*
HAPPY: Sağlığınıza.
KIZ Sizi tanıdığıma mutlu oldum.
HAPPY: Bu benim adım, yani Happy demek mutlu demek. Gerçekte Harold, ama West Point'de bana Happy derler.
KIZ *(Gerçekten etkilenmiştir)* Yaa, anlıyorum. Nasılsınız?
(Poz verircesine yana döner)
BIFF: Babam gelmiyor mu?
HAPPY: Kızı istiyor musun?
BIFF: Bu işi asla beceremem.

HAPPY: Böyle bir düşüncenin senin kafana hiç uğramadığı zamanları hatırlarım. O eski güvenine n'oldu, Biff?

BIFF: Hiç, Oliver'i gördüm de...

HAPPY: Dur hele. Şu eski özgüvenini tekrar görmek istiyorum. Onu istiyor musun? Telekız o.

BIFF: Ya, olamaz. *(KIZ'a bakmak için döner)*

HAPPY: Sana söylüyorum. Bak şimdi. *(Kıza dönüp)* Tatlım? *(KIZ ona döner)* Meşgul musun?

KIZ Şeyy, ben... ama bir telefon edebilirim.

HAPPY: Et öyleyse, olur mu, tatlım? Bir arkadaşını daha getirmeye bak. Biz bir süre daha buradayız. Biff bu ülkedeki en büyük futbol oyuncularından biridir.

KIZ *(Kalkar)* Çok güzel, sizinle tanıştığıma gerçekten çok mutlu oldum.

HAPPY: Hemen dön.

KIZ Deneyeceğim.

HAPPY: Deneme, tatlım, bütün gücünü kullan.

(KIZ çıkar. STANLEY de hayran hayran başını sallayıp arkasından gider)

HAPPY: Utanç verici değil mi, yani? Böylesine güzel bir kız? İşte bu yüzden evlenemiyorum. Binlercesinin içinde bir tane bile iyi kadın yok. New York bunlarla dolu aslanım!

BIFF: Bak, Hap...

HAPPY: Sana söyledim telekız diye!

BIFF: *(Tuhaf bir şekilde rahatsızdır)* Kes şunu, olur mu? Sana bir şey anlatmak istiyorum.

HAPPY: Oliver'i gördün mü?

BIFF: Görmeye gördüm. Şimdi bak, babama bir şeyler söylemek istiyorum, senin de bana yardımcı olmanı istiyorum.

HAPPY: Ne? Seni destekleyecek mi?

BIFF: Kaçırdın mı sen? Kafayı yemiş olmalısın, farkında sm değil mi?

HAPPY: Neden? N'oldu?

BIFF: *(Nefes nefese)* Bugün çok kötü bir şey yaptım, Hap. Yaşadığım en tuhaf gün oldu. Sersemlemiş durumdayım, yemin ederim.

HAPPY: Yani seni görmek istemediğini mi demek istiyorsun?

BIFF: Şeyy, onu görmek için altı saat bekledim, anlıyor musun? Bütün gün. Devamlı ismimi içeri gönderip durdum. Hatta sekreterini baştan çıkartmaya kalktım ki bana bir randevu ayarlasın, ama işe yaramadı.

HAPPY: Çünkü eski özgüvenin yok da ondan. Seni anımsadı ama, değil mi?

BIFF: *(Eliyle HAPPY'yi susturur)* Nihayet, saat beş sularında dışarı çıktı. Kim olduğumu ne anımsadı, ne de bir şey. Kendimi bir budala gibi hissettim, Hap.

HAPPY: Ona benim Florida fikrimden bahsettin mi?

BIFF: Yürüyüp uzaklaştı. Onu sadece bir dakika görebildim. Öyle sinirlendim ki, bütün duvarları parçalayıp yere indirebilirdim! Orda bir satıcı olduğum fikrini nerden çıkardım ki? Sonra o bana şöyle bir bakış baktı ve... bütün yaşamımın ne kadar büyük bir yalan olduğunu o an anladım! Onbeş yıldır bir hayal içinde yüzüyoruz biz. Ben bir ambar memuruydum orda.

HAPPY: Ne yaptın sen?

BIFF: *(Çok gergin ve şaşkındır)* Şeyy, o gitti, yani. Sonra da sekreteri dışarı çıktı. Bekleme odasında yapayalnızdım. Bana n'oldu anlayamıyorum, Hap. Bir de baktım adamın odasındayım... kaplama duvarlar, yani her şey. İzah edemiyorum, ben... Hap, onun dolmakalemini aldım.

HAPPY: Amanın, seni yakaladı mı?

BIFF: Koşarak çıktım. Onbir katı uçarcasına koşarak indim. Koştum, koştum, koştum.

HAPPY: Korkunç bir aptallık bu... neden yaptın ki?

BIFF: *(Acıyla kıvranmaktadır)* Bilmiyorum, ben sadece... bir şey almak istedim, bilmiyorum. Bana yardım etmelisin, Hap. Babama anlatacağım.

HAPPY: Deli misin sen? Niye ki?

BIFF: Hap, anlaması gerek ki ben o kadar paranın ödünç verilebileceği bir kimse değilim. Bunca yıldır ona nisbet yaptığımı sanıp kendi kendisini yiyor.

HAPPY: İşin özü de bu. Ona iyi bir şey anlat.

BIFF: Yapamam.

HAPPY: Yarına Oliver'le öğlen yemeği için randevulaştığını söyle.

BIFF: Peki yarın ne yapacağım?

HAPPY: Yarın evden çık ve gece dönünce Oliver'in konuyu düşüneceğini söyle. Birkaç haftalığına konuyu düşünür; giderek hepsi önemini kaybeder ve kimse de bundan üzülmez.

BIFF: Fakat bu hep böyle sürüp gider!

HAPPY: Babam gelecek beklentisi olduğu anlardaki kadar mutluluğu başka hiçbir zaman yaşamaz!

(WILLY girer)

HAPPY: Merhaba komutan!

WILLY: Amanın, buraya gelmeyeli yıllar olmuş!

(STANLEY, WILLY'yi izleyip onun için de bir sandalye koyar. STANLEY ayrılacakken HAPPY onu durdurur)

HAPPY: Stanley!

(STANLEY durup, sipariş bekler)

BIFF: *(WILLY'ye sanki bir hastaya gidiyormuşçasına, suçlu suçlu yaklaşır)* Otur, baba. Bir içki ister misin?

WILLY: Elbette, fena olmaz.

BIFF: Haydi birer tane yuvarlayalım.

WILLY: Endişeli görünüyorsun.

BIFF: Ha... hayır. *(STANLEY'e)* Herkese viski. Duble olsun.

STANLEY: Duble, olur. *(Gider)*

WILLY: Birer tane içmişsiniz bile, ha?

BIFF: Ihı. Sadece bir iki kadeh.

WILLY: Pekâlâ, evlat, neler oldu? *(Başını olumlu anlamına sallar, gülümsemektedir)* Her şey yolunda gitti ya?

BIFF: *(Nefeslenir, sonra uzanıp WILLY'nin elini tutar)* Baba...

(Cesaretle gülmektedir, WILLY de gülmektedir) Bugün bir olay yaşadım.

HAPPY: Müthiş, baba.

WILLY: Öyle mi? N'oldu?

BIFF: *(Havasındadır, hafif sarhoş, ayakları yerden kesilmiştir sanki)* Sana her şeyi başından sonuna kadar anlatacağım. Çok tuhaf bir gün oldu. *(Sessizlik. Etrafa bakınır, olabildiğince kendini toparlar, ama soluklanması sesinin ahengini bozmaktadır)* Onu epey bir süre beklemek zorunda kaldım, ve...

WILLY: Oliver'i?

BIFF: Evet, Oliver'i. Tüm gün, acı gerçeği söylemek gerekirse. Ve pek çok... olaylar... gerçekler, baba, yaşamının pek çok gerçekleri gözümün önüne geldi. Kimdim ben, baba? Oliver'in bir satıcısı olduğumu ne zaman, kim söyledi ki?

WILLY: Şey, ama sen...

BIFF: Hayır, baba, ben bir ambar memuruydum orda.

WILLY: Ama nerdeyse...

BIFF: *(Azimle)* Baba, bunu kimin ilk defa söylediğini bilmiyorum, fakat ben Bill Oliver'in hiçbir zaman satıcısı olmadım.

WILLY: Sen neden bahsediyorsun?

BIFF: Gel de bu akşam gerçeklerden ayrılmayalım baba. Oyun oynamakla bir yere varamayız. Orada ben bir ambar memuruydum.

WILLY: *(Kızgınca)* Pekâlâ, şimdi beni dinle...

BIFF: Neden bitirmeme izin vermiyorsun?

WILLY: Geçmiş masallarla ya da o türden boş şeylerle ilgilenmiyorum, çünkü ateş bacayı sarmış çocuklar, anlıyor musunuz? Büyük bir alev her tarafı sarmış durumda. Bugün işten atıldım.

BIFF: *(Afallamış)* Nasıl olur?

WILLY: İşten atıldım. Annenize anlatacak küçük ve güzel bir haber arıyorum, çünkü kadın çok bekledi, çok da cefa çekti. Bugünün hediyesi şu ki, kafamda annene

anlatabileceğim bir masalım da kalmadı Biff. Bu yüzden bana gerçekler ve olaylar deyip konferans vermeye kalkma. İlgilenmiyorum. Şimdi bana söyleyecek neyin var?

(STANLEY elinde üç içkiyle gelir. Onun ayrılmasını beklerler)

WILLY: Oliver'i gördün mü?

BIFF: Allahaşkına, baba!

WILLY: Oraya gitmediğini mi söylemek istiyorsun?

HAPPY: Elbette gitti.

BIFF: Gittim. Ben... onu gördüm. Seni nasıl işten çıkarırlar ki?

WILLY: *(Sandalyesinin ucunda)* Seni nasıl karşıladı?

BIFF: Komisyon üzerinden bile çalışmana izin vermedi mi?

WILLY: Kovuldum! *(Israrlı)* Şimdi söyle bakalım, seni samimi karşıladı değil mi?

HAPPY: Elbette, baba, elbette!

BIFF: *(Yenilmiş)* Yani, şey gibi hani...

WILLY: Seni anımsayacak mı diye meraklanıyordum. *(HAPPY'ye)* Düşünsene, adam bizimkini on, oniki sene görmediği halde yine de öyle bir karşılamada bulunuyor ki!

HAPPY: Çok doğru!

BIFF: *(Saldırıya geçmeye çalışır)* Baba, bak...

WILLY: Seni neden anımsadığını biliyorsun, değil mi? Çünkü geçmişte onu çok etkiledin de ondan.

BIFF: Haydi daha sakin konuşup, gerçeklere bir bakalım, ha?

WILLY: *(Sanki BIFF sözünü kesiyormuş gibi)* Peki, n'oldu? Büyük bir haber bu, Biff. O seni odasına mı buyur etti, yoksa bekleme odasında mı görüştün?

BIFF: Şeyy, o içeri gelip, yani...

WILLY: *(Yüzünde büyük bir gülümsemeyle)* Ne dedi? Bahse girerim ki kolunu omuzuna attı.

BIFF: Yani, şey gibi...

WILLY: Kaliteli bir insan. *(HAPPY'ye)* Onu görmek çok zordur, bilirsin.

HAPPY: *(Onaylar)* Ah, biliyorum.

WILLY: *(BIFF'e)* Orda mı içki içtiniz?

BIFF: Evet, o bana birkaç... hayır, hayır!

HAPPY: *(Araya girer)* Ona benim Florida fikrimden bahsetmiş.

WILLY: Araya girme. *(BIFF'e)* Florida fikrini nasıl karşıladı?

BIFF: Baba, bana açıklamam için bir dakika verebilir misin?

WILLY: Buraya oturduğumdan beri açıklaman için bekliyorum! N'oldu? Seni bürosuna aldı, sonra?

BIFF: Şeyy... konuştum. Ve... o dinledi, yani.

WILLY: Dinleme tarzıyla ünlüdür, hani. Cevabı neydi?

BIFF: Cevabı şuydu... *(Keser, birden sinirlenir)* Baba, sana anlatmak istediğimi anlatmama izin vermiyorsun!

WILLY: *(Suçlayıcı, sinirlenmiş)* Onu görmedin, değil mi?

BIFF: Onu gördüm!

WILLY: Ne, ona hakaret makaret mi ettin yoksa? Ona hakaret ettin, değil mi?

BIFF: Dinle, bu konuyu bitirmeme izin verecek misin, sadece bitirmeme izin verecek misin?

HAPPY: Ne kadar da önemli!

WILLY: Anlat bana n'oldu!

BIFF: *(HAPPY'ye)* Ona söz anlatamıyorum!

(Tek bir trompet sesi kulağı tırmalar. Yeşil yaprakların ışığı evin üzerine düşer, geceyle bir diş havasını vermektedir. Genç BERNARD gelip, evin kapısını çalar)

GENÇ BERNARD: *(Çılgın gibi)* Bayan Loman, Bayan Loman!

HAPPY: Ona ne olduğunu anlat!

BIFF: *(HAPPY'ye)* Çeneni kapa ve beni yalnız bırak!

WILLY: Hayır, hayır! Gittin ve matematikten çaktın!

BIFF: Ne matematiği? Sen neden bahsediyorsun?

GENÇ BERNARD: Bayan Loman, Bayan Loman!

(LINDA eskisi gibi, evde belirir)

WILLY: *(Çılgınca)* Matematik, matematik, matematik!

BIFF: Sakin ol, baba!

GENÇ BERNARD: Bayan Loman!

WILLY: *(İyice öfkeli)* Eğer çakmasaydın şimdi her şeyin yolunda olurdu!

BIFF: Şimdi bak, sana ne olduğunu anlatacağım, sen de beni dinleyeceksin.

GENÇ BERNARD: Bayan Loman!

BIFF: Altı saat bekledim...

HAPPY: Sen neden bahsediyorsun?

BIFF: Sürekli içeriye ismimi göndermeme rağmen beni görmek istemedi. Sonunda o... *(Konuşmayı sürdürür ama işitilmez, bu arada lokantanın ışıkları kısılır)*

GENÇ BERNARD: Biff matematikten kaldı!

LINDA: Hayır!

GENÇ BERNARD: Birnbaum onu bıraktı! Mezun etmeyecekler onu!

LINDA: Ama etmek zorundalar. Üniversiteye gitmek zorunda. Nerde o? Biff! Biff!

GENÇ BERNARD: Yok, ayrıldı. Büyük İstasyona gitti.

LINDA: Büyük... Boston'a gitti mi demek istiyorsun?

GENÇ BERNARD: Willy Amca Boston'da mı?

LINDA: Ah, belki Willy öğretmenle konuşur. Ah, zavallı, zavallı oğlum!

(Ev civarındaki ışık aniden söner)

BIFF: *(Masada, şimdi sesi duyulabilmektedir. Altın bir dolmakalem tutmaktadır)* ...Onun için ben de Oliver'le yollarımı ayırdım, anlıyorsun değil mi? Beni dinliyor musun?

WILLY: *(Uzaklarda)* Ihı, elbette. Eğer çakmasaydın...

BIFF: Neden çakmasaydım? Sen neden bahsediyorsun?

WILLY: Her şeyden de beni suçlama! Ben matematikten çakmadım... sen çaktın! Ne kalemi?

HAPPY: Bu çok kötü bir salaklık Biff, böyle bir kalemin değeri...

WILLY: *(Kalemi ilk defa görmektedir)* Oliver'in kalemini aldın ha?

BIFF: *(Direnci düşmektedir)* Baba, sana şimdi açıkladım.

WILLY: Bill, Oliver'in dolmakalemini çaldın!

BIFF: Tam da çalmadım! Sana da anlatmaya çalıştığım buydu!

HAPPY: Kalem elindeyken Oliver girmiş, o da heyecanlanıp cebine sokuşturuvermiş!

WILLY: Aman Allahım, Biff!

BIFF: Hiç yapmak istememiştim, baba!

SANTRALCININ SESİ: Standish Arms, iyi akşamlar!

WILLY: *(Bağırır)* Odamda değilim!

BIFF: *(Korkmuş)* Baba, neyin var? *(HAPPY ile birlikte kalkarlar)*

SANTRAL MEMURU Bay Loman sizi arıyorlar!

WILLY: Burada değilim, kesin artık!

BIFF: *(Delişet içinde, WILLY'nin önünde tek dizi üzerinde çöker)* Baba, başaracağım, başaracağım. *(WILLY ayağa kalkmak ister, BIFF ona mani olur)* Otur hele.

WILLY: Hayır, sen bir işe yaramazsın, sen hiçbir işe yaramazsın.

BIFF: Yararım, baba, başka bir şey bulurum, anlıyor musun? Endişelenmeyi bırak şimdi. *(WILLY'nin yüzünü tutar)* Benimle konuş, baba.

SANTRALCI: Bay Loman cevap vermiyor, bir adam göndereyim mi?

WILLY: *(Kalkmaya çabalar, sanki koşup santralcıyı susturmak ister gibi)* Hayır, hayır, hayır!

HAPPY: Bir şeyi yakalar, baba...

WILLY: Hayır, hayır...

BIFF: *(Çaresizlikle, WILLY'nin başına dikilir)* Baba, dinle! Dinle beni! Sana iyi bir şey anlatıyorum. Oliver, ortağına Florida fikrini açtı. Dinliyor musun? O... ortağına anlattı, sonra da bana gelip... İşlerimi yoluna koyacağım, işitiyor musun? Baba, dinle beni, dedi ki sorun sadece miktarda!

WILLY: Öyleyse... aldın mı?
HAPPY: Çok iyi olacak, baba!
WILLY: *(Dikilmeye çabalar)* Öyleyse aldın; almadın mı? Aldın onu! Aldın onu!
BIFF: *(Acı içinde, WILLY'yi yerinde tutar)* Hayır, hayır. Bak, baba. Yarın onlarla öğlen yemeğinde bulunmam gerek. Bunu sana anlatıyorum ki, baba, benim hâlâ insanları etkileyebildiğimi göresin. Başka bir yerde başaracağım, çünkü yarın gidemem, anladın mı?
WILLY: Nedenmiş? Sen sadece...
BIFF: Ama kalem, baba!
WILLY: Ona geri verir ve bir yanlışlık olduğunu söylersin!
HAPPY: Elbette, yarın öğle yemeğinde!
BIFF: Öyle diyemem...
WILLY: Bilmece çözüyordun ve onun kalemini yanlışlıkla aldın!
BIFF: Bak, o topları yıllar önce aşırmıştım, şimdi de dolmakalemiyle içeri giriyorum! Bu, bağlantıya neden olur, anlamıyor musun? Adamın yüzüne öyle bakamam! Başka yerde denerim.
OTEL ÇALIŞANI Bay Loman aranıyor!
WILLY: Hiçbir baltaya sap olmak istemiyor musun?
BIFF: Baba, nasıl geri gidebilirim ki?
WILLY: Hiçbir baltaya sap olmak istemiyorsun, işin aslı bu, değil mi?
BIFF: *(Kendisine anlayış göstermediği için bu sefer WILLY'e kızmıştır)* Konuya böyle bakma! Ona yaptıklarımdan sonra odasına girmenin kolay olacağını mı sanıyorsun? Bir at sürüsü bile beni Bill Oliver'in odasına sürükleyip götüremezdi!
WILLY: Öyleyse neden gittin?
BIFF: Neden mi gittim? Neden gittim! Kendine baksana sen! Kendine bak da neye benzediğini gör!
(Sol tarafta KADIN güler)
WILLY: Biff, yarınki öğlen yemeğine gideceksin, yoksa...
BIFF: Gidemem. Randevum yok!

HAPPY: Biff, şey için....!
WILLY: Benimle inatlaşıyor musun?
BIFF: Öyle anlamasan! Kahretsin!
WILLY: *(BIFF'e vurup, sendeleyerek masadan uzaklaşır)* Seni kokuşmuş piç kurusu! Benimle inatlaşıyor musun?
KADIN: Kapıda biri var, Willy!
BIFF: İşe yaramazın tekiyim ben, ne olduğumu göremiyor musun?
HAPPY: *(Onları ayırır)* Hey, lokantadasınız! Haydi kesin ikiniz de! *(Kızlar girer)* Merhaba, kızlar, oturun.
(Sol taraftan KADIN güler)
MISS FORSYTHE: Sanırım iyi olur. Bu Letta.
KADIN: Willy, uyanacak mısın?
BIFF: *(WILLY'ye aldırmadan)* Nasılsınız hanımefendi, oturun. Ne içersiniz?
FORSYTHE: Letta fazla kalamayabilir.
LETTA: Yarın sabah erkenden kalkmak zorundayım. Jüri görevim var. Öyle heyecanlıyım ki! Sizler hiç jüri görevinde bulundunuz mu?
BIFF: Hayır, ama önlerinde bulundum! *(Kızlar güler)* Bu babam.
LETTA: Ne kadar hoş biri? Bizimle otur, beybaba.
HAPPY: Onu oturt, Biff!
BIFF: *(Ona gider)* Haydi gel uykucu, bizimle masanın altından içiver. Boşver! Haydi gel, otur baba.
(BIFF'in son ısrarlarına dayanamayan WILLY oturmak üzeredir)
KADIN: *(Şimdi sabırsız)* Willy, kapıyı açar mısın!
(KADIN'ın çağrısı WILLY'yi geri götürür. Sağa yönelir, sarhoş gibidir)
BIFF: Hey, nereye gidiyorsun?
WILLY: Kapıyı aç.
BIFF: Kapı?
WILLY: Tuvaletin... kapı işte... kapı nerede?
BIFF: *(WILLY'yi sola yönlendirir)* Tam karşıya git.
(WILLY sola gider)

KADIN: Willy, Willy, uyanıyor musun, uyan, uyan, uyan?
(WILLY soldan çıkar)

LETTA: Düşünüyorum da, babanızı yanınızda getirmeniz ne hoş!

FORSYTHE: Ah, o sizin gerçekten babanız değil!

BIFF: *(Solda, içerlemiş bir tavırla ona döner)* Bayan Forsythe, siz biraz evvel yanınızdan geçen bir prens gördünüz. Dört dörtlük, sıkıntılı bir prens. Dur durak bilmeden çalışan, ama kadri bilinmeyen bir prens. Bir dost, anlıyor musun? Bir yoldaş. Daima oğulları için çırpınan biri.

LETTA: Ne kadar tatlı.

HAPPY: Pekâlâ, kızlar, program nedir? Vaktimiz boşa gidiyor. Hadi kalk, Biff. Hadi, toparlanın. Nereye gitmek istersiniz?

BIFF: Niçin ona yardımcı olacak bir şeyler yapmıyorsun?

HAPPY: Ben!

BIFF: Sen ona hiç aldırış etmez misin, Hap?

HAPPY: Sen ne söylüyorsun? Asıl ben ona...

BIFF: Hissediyorum, ona aldırdığın falan yok. *(Cebine soktuğu plastik boruyu çıkartıp, HAPPY'nin önünde masaya koyar)* Bodrumda bulduğum şeye bak Tanrı aşkına. Bunun böyle sürüp gitmesini nasıl içine sindirebiliyorsun?

HAPPY: Ben mi? Kim uzağa gidiyor ki? Kim kaçıp gidi...

BIFF: Evet ama, onun senin için bir anlamı yok ki. Ona yardım edebilirdin... ben yapamam! Anlamıyor musun ne demek istediğimi? Kendisini öldürecek, bunu bilmiyor musun?

HAPPY: Bilmiyorum ha! Ben ha!

BIFF: Hap, yardım et ona, Tanrım... ona yardım et... Bana yardım et, bana yardım et, yüzüne bakmaya dayanamıyorum! *(Nerdeyse ağlayacaktır, sağdan hızla uzaklaşır)*

HAPPY: *(Peşinden kalkar)* Nereye gidiyorsun?

FORSYTHE: Niye bu kadar kızgın ki?

HAPPY: Hadi kızlar, onu yakalayabiliriz.

FORSYTHE: *(HAPPY onu iterken)* Şey, onun bu hırsını pek beğenmedim!

HAPPY: Biraz fazla dolmuş, ama düzelir!

WILLY: *(Sol salıne dışında, KADIN güilerken)* Cevap verme! Cevap verme!

LETTA: Babana haber vermeden mi...

HAPPY: Hayır, babam değil o benim. Öyle tanıdık biri işte. Haydi kalk, Biff'i yakalamamız gerek; hey tatlım, bu şehir bu gece bizim! Stanley, hesap nerde! Hey, Stanley?

(Çıkarlar. STANLEY sola bakar)

STANLEY: *(HAPPY'ye öfkeyle bağırır)* Bay Loman! Bay Loman!

(STANLEY bir sandalyeyi aldığı gibi peşlerinden koşar. Solda kapının çalındığı duyulur. KADIN güilerek girer. WILLY onu izler. Kadının iizerinde siyalı bir kombinezon vardır. WILLY gömleğini iliklemektedir. Duygulu, iç dokunaklı bir müzik konuşmalarına eşlik eder)

WILLY: Keser misin gülmeyi? Susar mısın?

KADIN: Kapıyı açmayacak mısın? Adam bütün oteli uyandıracak.

WILLY: Beklediğim biri yok.

KADIN: Bir kadeh daha alır mısın, tatlım, ayrıca bencil olmayı da bir yana bırak?

WILLY: Öyle yalnızım ki.

KADIN: Hayatımı mahvettiğini biliyor musun, Willy? Bundan böyle ne zaman büroya gelirsen, doğrudan müşterilerine gitmen için gerekeni yapacağım. Daha fazla masamda beklemek yok, Willy. Beni mahvettin.

WILLY: Bunu söylemen ne güzel.

KADIN: Vay canına, ne kadar da bencilsin! Niçin bu kadar kederlisin? Dünyada gördüğüm en kederli, en bencil insansın sen. *(Güler. WILLY onu öper)* İçeri gel, davulcu. Gece yarısında giyinmek pek aptalca. *(Kapı çalınırken)* Kapıya cevap vermeyecek misin?

WILLY: Yanlış kapıyı çalıyorlar.

KADIN: Ama ben duydum. O da bizim konuşmalarımızı duymuştur. Belki de otel tutuşmuştur!

WILLY: *(Endişelenmeye başlar)* Bir yanlışlık olmalı.

KADIN: O zaman defolup gitmesini söyle!

WILLY: Orda kimse yok ki.

KADIN: Sinirlerime dokunmaya başladı Willy. Orda dikilip duran biri var ve bu benim sinirlerime dokunuyor!

WILLY: *(Kadını kendinden uzaklaştırmak için iter)* Pekâlâ, sen banyoda bekle ve de çıkma dışarı. Sanırım Massachusette'de bu konuda bir yasa olmalı, bu yüzden çıkma dışarı. Belki de şu yeni oda hizmetlisidir. Çok ters birine benziyordu. Bir yanlışlık olmalı, yangın mangın da yok.

(Kapı tekrar çalınır. Kadın'dan birkaç adım uzaklaşır, Kadın köşeden kaybolur. Işık WILLY'nin üzerindedir, birden elinde valizi olan BIFF'le yüz yüze gelmiştir. BIFF ona doğru yönelir. Müzik kesilir)

BIFF: Neden kapıyı açmadın baba?

WILLY: Biff! Boston'da ne arıyorsun?

BIFF: Neden açmadın? Beş dakikadır çalıyorum, telefon da ettim...

WILLY: Şimdi işittim. Banyodaydım, kapı da kapalıydı. Evde bir şey mi oldu?

BIFF: Baba... yüzünü kara çıkarttım.

WILLY: Ne demek istiyorsun?

BIFF: Baba...

WILLY: Biffo, bu da ne demek? *(Kollarıyla onu sarar)* Haydi, seninle aşağıya inip, gevşeyelim.

BIFF: Baba, matematikten çaktım.

WILLY: Bir dönem kaybetmiyorsun ya?

BIFF: Dönem. Mezun olmak için yeterince kredi kazanamadım.

WILLY: Demek istiyorsun ki Bernard sana cevapları vermedi ha?

BIFF: Verdi, denedi, ama sadece 61 puan alabildim.

WILLY: Onlar da sana dört puan vermediler ha?

BIFF: Birnbaum kesinlikle reddetti. Ona yalvardım baba, ama yine de bana o puanları vermedi. Okul kapanmadan onunla konuşmalısın. Senin nasıl bir insan olduğunu görünce... ve sen de onunla kendi tarzında konuşursan, eminim ki bana yardım edecektir. Onunla konuşur musun? Seni sever baba. Nasıl konuşulduğunu çok iyi bilirsin sen.

WILLY: Tamam. Derhal geri döneriz.

BIFF: Ah, baba, ne iyi olur! Eminim senin için kararını değiştirir!

WILLY: Aşağı in ve sekretere otelden çıkmak istediğimi söyle. Hadi, doğru aşağı in.

BIFF: Başüstüne efendim! Bak, benden nefret etmesinin nedeni, baba... bir gün derse geç kaldı, ben de masanın başına geçip onun taklidini yaptım. Gözlerimi şaşılayıp, peltek peltek konuştum.

WILLY: *(Güleıek)* Yaptın ha? Çocuklar beğendi mi?

BIFF: Nerdeyse gülmekten öleceklerdi!

WILLY: Ya? Neler yaptın?

BIFF: Atmıs ikiyin kaye kökü... *(WILLY gülmekten kırılır; BIFF de ona katılır)* Ve tam ortasında sınıfa giriverdi! *(WILLY güler, KADIN da dışardan ona katılır)*

WILLY: *(Aniden)* Hemen aşağıya in ve...

BIFF: Orda biri mi var?

WILLY: Hayır, bitişik odadandı.

(KADIN salıne dışından güler)

BIFF: Senin banyonda biri var!

WILLY: Yok, bitişik odadan, parti var da...

KADIN: *(Girer, gülmektedir. Dilini sürterek)* Geyebiliy miyim? Banyoda bişey vay, Willy, hayeket ediyo!

(WILLY, delişetle ve ağzı açık bir şekilde KADIN'ı seyreden BIFF'e bakar)

WILLY: Ah... sen odana gitsen iyi olacak. Şimdiye boyamayı bitirmişlerdir. Odasını boyuyorlar da burada duş almasına izin verdim. Hadi ona git, dön odana...

(Kadını iter)

KADIN: *(Direnerek)* Ama giyinmek zorundayım Willy, böyle gidemem ki...

WILLY: Çık buradan dışarıya! Dön geri, geri dön... *(Birden, olağan tavrına dönmeye çalışır)* Bu Bayan Francis, Biff, bir alıcı. Odasını boyuyorlar. Dön geri, Bayan Francis, dön odana...

KADIN: Ama kıyafetlerim, salona çıplak çıkamam ki!

WILLY: *(Onu salone dışına iterken)* Çık buradan! Dön geri, dön odana!

(Salone dışında tartışma sürerken BIFF sessizce bavulunun üzerine oturur)

KADIN: Çoraplarım nerede? Bana çorap sözü vermiştin, Willy!

WILLY: Burada çorap morap yok!

KADIN: Benim için getirdiğin iki kutu dokuz numara vardı ya, onları istiyorum!

WILLY: İşte... Tanrı aşkına, şimdi burdan çıkar mısın!

KADIN: *(Elinde kutu dolusu çorapla girer)* Umarım koridorda kimse yoktur. Tek isteğim bu. *(BIFF'e döner)* Futbol mu, beyzbol mu?

BIFF: Futbol.

KADIN: *(Kızgın, incinmiş)* Ben de öyle. İyi geceler.

(WILLY'den elbiselerini çekip aldıktan sonra, dışarı çıkar)

WILLY: *(Biraz sessizlikten sonra)* Pekâlâ, yola koyulsak iyi olacak. Sabah ilk iş olarak okula gitmek istiyorum. Elbiselerimi dolaptan alıver. Ben de valizimi getireyim. *(BIFF yerinden kımıldamaz)* Sorun ne? *(BIFF hareketsizliğini korur, gözlerinden yaş boşanmaktadır)* O bir alıcı. J. H. Simmons Firması için mal alır. Koridorun sonunda kalıyor... odasını boyuyorlar. Sakın düşünme ki... *(Keser. Biraz sessizlikten sonra)* Şimdi dinle oğlum, o sadece bir alıcı. Aslında markayı kendi odasında inceler ve de devamlı bakmak zorundadır ki... *(Sessizlik. Dalıa emredici bir tavır takınır)* Pekâlâ. Elbiselerimi getir. *(BIFF kımıldamaz)* Şimdi ağlamayı kes de

dediğimi yap. Sana bir emir verdim. Biff, sana emir verdim! Ben sana emir verince sen böyle mi yaparsın? Ağlamaya nasıl cesaret edebilirsin ki! *(Kolunu BIFF'in boynuna dolar)* Şimdi kalk bakalım Biff, büyüdüğünde bu konuları daha iyi anlarsın. Sakın ha... sakın ha böyle şeyleri gereğinden fazla büyütmeyesin. Sabah ilk iş Birnbaum'u görmek olacak.

BIFF: Boş ver.

WILLY: *(BIFF'in yanına çömelir)* Boş ver! Sana o puanları verecek. Bunu yapmasını sağlayacağım.

BIFF: Seni dinlemez ki.

WILLY: Kesinlikle dinleyecek beni. Virginia Üniversitesi'ne girmek için o puanlara ihtiyacın var senin.

BIFF: Oraya gitmiyorum.

WILLY: Ha? Eğer puanları değiştirmesini sağlayamazsam, yaz okuluna gidip tamamlarsın. Önünde bütün bir yaz var...

BIFF: *(Gözyaşları boşanmaktadır)* Baba...

WILLY: *(Onda duygusallık bulaşmıştır)* Ah, benim oğlum...

BIFF: Baba...

WILLY: Benim için bir değeri yok onun Biff. Yalnızdım, korkunç yalnızdım.

BIFF: Sen... sen ona annemin çoraplarını verdin! *(Gözyaşları boşanır ve gitmek için kalkar)*

WILLY: *(BIFF'i durdurmak için tutar)* Sana bir emir verdim!

BIFF: Bana dokunma, seni gidi... yalancı!

WILLY: Bunun için özür dile!

BIFF: Seni düzenbaz! Seni sahtekâr küçük düzenbaz! Seni düzenbaz! *(Kendini tutar, hızla döner, gözlerinden yaşlar boşanırken, valizini alıp çıkar. WILLY yerde dizleri üzerinde kalakalmıştır)*

WILLY: Sana bir emir verdim! Biff buraya geri gel yoksa kamçılarım seni! Geri gel buraya! Kamçılarım seni! *(Sağdan hızla STANLEY gelir ve WILLY'nin önünde durur)*

WILLY: *(STANLEY'e bağırır)* Sana bir emir verdim...

STANLEY: Hey, haydi toparlanalım, toparlanalım, Bay Loman. *(WILLY'nin ayağa kalkmasına yardım eder)* Senin oğlanlar piliçlerle gitti. Seninle evde görüşeceklerini söylediler.

(İkinci bir garson uzaktan onları izlemektedir)

WILLY: Ama birlikte yemek yiyecektik.

(Müzik başlar. WILLY'nin teması)

STANLEY: Başarabilir misiniz?

WILLY: Ben... elbette, başarabilirim. *(Birden görünümüyle ilgilenir)* Ben şey... ben iyi görünüyor muyum?

STANLEY: Elbette, iyi görünüyorsunuz. *(WILLY'nin yakasından bir toz silkeler)*

WILLY: İşte... işte bir dolar.

STANLEY: Ah, oğlunuz ödemişti. Her şey tamam.

WILLY: *(STANLEY'in eline tutuşturur)* Hayır, al. Sen iyi bir çocuksun.

STANLEY: Ah, hayır, vermeniz gerekmiyordu...

WILLY: İşte... işte biraz daha, artık ihtiyacım kalmadı onlara. *(Biraz durduktan sonra)* Söyle bakalım... bu civarda tohum satan bir yer var mı?

STANLEY: Tohum? Yani bahçeye ekmek için mi?

(WILLY döner dönmez, STANLEY çaktırmadan parayı onun ceketinin cebine koyar)

WILLY: Evet. Havuç, bezelye...

STANLEY Altıncı Caddede hırdavatçı dükkânları var, ama belki de çok geç olmuştur şimdi.

WILLY: *(Telaşlanır)* Ah, acele etmeliyim. Biraz tohum almam şart. *(Sağa doğru yönelir)* Biraz tohum almam şart, hemen şimdi. Hiçbir şey ekilmedi. Bahçede ekili hiçbir şeyim yok.

(Işık kararırken WILLY hızla uzaklaşır. STANLEY sağa gelip onun gidişini izler. Diğer garson gözlerini dikmiş WILLY'ye bakmaktadır)

STANLEY: *(Garson'a)* Öyle dikilmiş neye bakıyorsun?

(Garson sandalyeleri alıp sağdan çıkar. STANLEY masayı kaldırıp arkasından gider. Işık bu alanda kararmıştır.

Uzun bir sessizlik olur, peşinden flüt sesi işitilir. Işık boş olan mutfak tarafından giderek artmaktadır. Evin kapısının önünde HAPPY belirir, arkasında BIFF vardır. HAPPY'nin elinde uzun saplı güller vardır. Mutfağa girip, LINDA'ya bakınır. Onu göremeyince tam kapının dışında olan BIFF'e döner, eliyle, "Sanırım burada yok," gibilerden bir takım işaretler yapar. Oturma odasına girip onu aramaya başlar ve donakalır. İçerde, dizinin üzerinde WILLY'nin paltosu, LINDA görünmeden oturmaktadır. Hırsla kalkar ve sessizce, korkup geri geri mutfağa gitmekte olan HAPPY'ye doğru ilerler)

HAPPY: Hey, burada ne yapıyorsun? *(LINDA cevap vermez, ama onun üzerine bütün gazabıyla yürümeye devam eder)* Babam nerde? *(HAPPY sağa doğru durmadan ilerler. şimdi LINDA oturma odasının kapısında bütünüyle görünmektedir)* Uyuyor mu?

LINDA: Neredeydiniz?

HAPPY: *(Güldürmeye çalışır)* İki kızla buluştuk anne, iyi cinsten. İşte, sana biraz çiçek getirdik. *(Çiçekleri ona sunar)* Bunları odana koy, anne.

(LINDA çiçekleri bir vuruşta BIFF'in ayaklarının üzerine döker. O şimdi içeri gelmiş ve kapıyı arkasından kapatmıştır. LINDA sessizce BIFF'e dik dik bakar)

HAPPY: Şimdi niye böyle yaptın ki? Anne, biraz çiçeklerin olsun istedimdi...

LINDA: *(HAPPY'nin sözünü keser, şiddetlice BIFF'e)* O yaşamış, ya da ölmüş umurunuzda değil mi?

HAPPY: *(Merdivenlere gider)* Yukarı gel, Biff.

BIFF: *(Biraz tiksintiyle, HAPPY'ye)* Git yanımdan! *(LINDA'ya)* Ne demek istiyorsun, yaşamış ya da ölmüş? Burda ölen mölen yok, anne.

LINDA: Gözümün önünden çekil! Git buradan!

BIFF: Reisi görmek istiyorum.

LINDA: Onun yanına yaklaşamazsm!

BIFF: Nerede o? *(Oturma odasına geçer, LINDA onu izler)*

LINDA: *(BIFF'in arkasından bağırmaktadır)* Onu yemeğe da-

vet et. Bütün gün akşamı iple çeksin... *(BIFF anne ve babasının odasında belirir, etrafa bakınıp, çıkar)* ...ve sen onu oracıkta ortada bıraktın. Elin yabancısına bunu reva görmezdin!

HAPPY: Nedenmiş? Pek de güzel bir akşam geçirdi. Dinle, ben... *(LINDA mutfağa geri döner)* ...onu bir yerde terk ettiğim günün akşamını görmeyeyim!

LINDA: Defol buradan!

HAPPY: Bak şimdi, anne...

LINDA: Bu gece kadınlarla birlikte olmak zorunda mıydın? Sen ve şu senin kokuşmuş fahişelerin!

(BIFF de mutfağa yeniden girer)

HAPPY: Anne, bütün yaptığımız Biff'in yanında bulunup onu biraz mutlu etmeye çalışmaktı! *(BIFF'e)* Bak senin yüzünden ne biçim bir akşam geçiriyorum!

LINDA: Defol buradan! İkiniz de, bir daha da geri gelmeyin! Bundan böyle ona daha fazla işkence etmenizi istemiyorum. Haydi, şimdi, pılınızı pırtınızı toplayın! *(BIFF'e)* Onun dairesinde kalabilirsin. *(Çiçekleri toplamaya başlar, sonra vazgeçer)* Toplayın şunları, artık sizin hizmetçiniz değilim. Toplayın, sizi gidi salaklar, sizi!

(HAPPY annesine itiraz edercesine sırtını çevirir. BIFF yavaşça oraya gelip diz çöker ve toplamaya başlar)

LINDA: Bir çift hayvansınız siz! Hiç kimse, hiçbir Allahın kulu, o adamcağızı lokantada yüzüstü bırakıp gidecek kadar zalim olamaz!

BIFF: *(Ona bakmadan)* Aynen öyle mi dedi?

LINDA: Onun bir şey söylemesi gerekmez. O kadar aşağılanmış ki, geldiğinde nerdeyse topallıyordu.

HAPPY: Ama, anne, bizimle çok keyifli vakit geçiriyordu...

BIFF: *(Haşince sözünü keser)* Kapa çeneni!

(Başka bir söz etmeden HAPPY yukarı çıkar)

LINDA: Sen! Sen daha gidip de iyi mi diye ona bakmadın bile!

BIFF: *(Hâlâ LINDA'nın önünde yerdedir; elinde çiçekler vardır; kendinden iğrenircesine)* Hayır. Gitmedim. Hiçbir şey yapmadım. Nasıl hoşuna gitti mi, ha? Tuvalette mırıldanır halde bıraktım.

LINDA: Seni aşağılık. Sen...

BIFF: İşte şimdi tam hedefi tutturdun! *(Ayağa kalkar, çiçekleri çöp sepetine atar)* Dünyanın en pislik adamı, işte karşında duruyor!

LINDA: Defol buradan!

BIFF: Reis'le konuşmam lazım, anne. Nerde o?

LINDA: Yanına yaklaşamazsın. Defol bu evden!

BIFF: *(Kesin, güven verici ve kararlı)* Hayır. Kısa ve öz bir konuşma yapacağız, Ben ve o.

LINDA: Onunla konuşamazsın!

(Dışardan, sağdan çapa sesleri gelir. BIFF sesin geldiği yöne döner)

LINDA: *(Birden yalvarırcasına)* Lütfen onu yalnız bırakır mısın?

BIFF: Ne yapıyor orada?

LINDA: Bahçeye tohum ekiyor!

BIFF: *(Sessizce)* Şimdi mi? Aman Tanrım!

(BIFF, peşinde LINDA, dışarı çıkar. Onların üzerindeki ışık sönüp salonun ön tarafına, ortaya gelen WILLY'nin üzerinde yoğunlaşır. Onun elinde bir el feneri, bir çapa ve avuç dolusu tohum paketi vardır. Çapanın tepesine vurup, sıkılaştırır. Sonra ayaklarıyla ölçümler yaparak sola gider. El fenerini tohum torbalarına tutup tarifleri okur. Gecenin maviliği üzerindedir)

WILLY: Havuç... çeyrek inç aralıkla. Sıralar... bir ayak mesafeyle. *(Ölçer)* Bir ayak. *(Bir paketi yere koyup diğerini alır tekrar ölçer)* Pancar *(Bir paketi yere koyup, diğerini alır, ölçüme devam eder)* Marul *(Paketi okuyup, yere koyar)* Bir ayak... *(Sağ taraftan BEN girip de kendisine doğru yavaş yavaş yaklaşınca durur)* Hem de ne çözüm, tss, tss, müthiş, müthiş. Çünkü kadın çok çile çekti, Ben, kadın çok çile çekti. Beni anlıyor musun? Bir erkek

geldiği gibi sürdüremez yaşamını Ben; erkek adam bir şeyler eklemeli. Devam edemez, devam edemez... *(BEN ona doğru ilerler, sıstıracak gibidir)* Dikkate almalısın şimdi. Cevabını hemen verme. Hatırlasana, yirmibin dolarlık garantisi olan bir öneri bu. Bak şimdi, Ben, bu konuyu enine boyuna benim için irdelemeni istiyorum. Konuşacak kimsem yok Ben; ve kadın da çok çile çekti, anlıyor musun?

BEN: *(Ayakta durmuş, düşünmektedir)* Önerin ne?

WILLY: Sigortadan tamı tamına yirmi bin dolar. Garantili, kenarı yaldızlı, anlıyor musun?

BEN: Kendini aptal yerine koymak istemezsin herhalde. Sigorta poliçesinin şartlarını yerine getirmeyebilirler.

WILLY: Hangi cesaretle reddebilirler ki? Her ödemeyi tam zamanında yapmak için hamal gibi çalışmadım mı? Ve şimdi onlar ödemeyecekler ha? Mümkün değil bu!

BEN: Buna korkakça bir iş derler, William.

WILLY: Nedenmiş? Burada başarısız biri olarak dolaşmak daha zor bir iş değil mi?

BEN: *(Kabul eder gibi)* Bu da bir düşünce, William. *(Hareket eder, düşünmektedir, döner)* Hem yirmi bin... bu da bir kimsenin eliyle dokunarak hissedebileceği bir şey, gerçek.

WILLY: *(Desteklendiği için daha güvenle konuşur)* Ya, Ben, işin bütün güzelliği de bu! Onu bir elmas gibi görüyorum, karanlıkta ışıldayan, sert ve dayanıklı, eline alıp hissedebileceğim şey gibi değil... bir randevu gibi! Bu, boşa çıkan aptalca randevulardan biri olmayacak, Ben, hem her şeyi de değiştirecek. Çünkü, o benim bir hiç olduğumu sanıyor, anlıyorsun ya, bu yüzden de benimle zıtlaşıyor. Ama cenaze töreni... *(Toparlar)* Ben, cenaze törenim muhteşem olacak! Maine'den, Massachusettes'den, Vermont'dan, New Hampshire'dan akın edecek insanlar! Bütün eski tanıdıklar, farklı farklı araba plakalarıyla... o çocuk yıldırım çarpmışa dönecek Ben, çünkü hiçbir zaman

farkına varmadı ki... ben tanınıyorum! Rhode Island, New York, New Jersey... ben tanınıyorum Ben, o da bunu bir görüp pir görecek. Benim kim olduğumu anlayacak, Ben! Şoka uğrayacak, o velet!

BEN: *(Balıçenin kenarına gelir)* Sana korkak diyecek.

WILLY: *(Birden korkar)* Hayır, böyle bir şey çok kötü olur.

BEN: Öyle. Hem de sersem... salağın teki.

WILLY: Hayır, yok, dememeli, böyle bir şeyi kabullenemem! *(Cesareti kırılmış, umutsuzlaşmıştır)*

BEN: Senden nefret edecek, William.

(Çocukların neşeli müziği duyulur)

WILLY: Ah Ben, o muhteşem günlere tekrar nasıl geri dönebiliriz ki? Pırıl pırıldı o dostluklar, kışın kızak kaymalar; ve de al al olmuş yanakları. Ve sürekli alınan güzel haberler, daima gözlenen güzel şeyler. Ve asla evde çantamı taşımama izin vermezdi, devamlı cilalamalar, cilalamalar o küçük kırmızı arabayı! Neden, neden bir şeyler verip de benden nefret etmesini engelleyemiyorum?

BEN: Dur bunu bir düşüneyim. *(Saatine göz atar)* Biraz daha vaktim var. Müthiş bir çözüm, ama kendini aptal durumuna düşürmeyeceğinden emin olmalısın.

(BEN arka salıneye doğru ilerleyip gözden kaybolur. BIFF soldan çıkıp gelir)

WILLY: *(Birden BIFF'i fark eder, dönüp ona bakar, sonra afallamış bir şekilde tolum paketlerini toplamaya başlar)* Şu tohum da hangi cehennemde? *(Öfkeyle)* Burada da hiç bir şeyi göremezsin ki! Kahrolası mahallenin tamamını dürüp paketlediler sanki!

BIFF: Etrafta insanlar var. Farkında değil misin?

WILLY: Meşgulüm. Beni rahatsız etme.

BIFF: *(WILLY'nin elinden çapayı alır)* Sana elveda diyorum, baba. *(WILLY ona bakar, sessiz, kımıldayacak mecali yoktur)* Bir daha geri gelmeyeceğim.

WILLY: Yarın Oliver'i görmeyecek misin?

BIFF: Randevum yok ki, baba.

WILLY: Kolunu omuzuna koydu, ama randevun yok ha?

BIFF: Baba, anla artık, olur mu? Burayı her terk edişimin öncesinde beni dışarı iten bir kavga var. Bugün kendi hakkımda bir şeyin farkına vardım, bunu da sana açıklamaya çalıştım ve ben... ben galiba meramımı sana anlatacak kadar zeki değilim. Kimin kabahati olup olmadığı, ya da onun gibi şeyler de önemli değil. *(WILLY'nin kolunu tutar)* Gel de şu işi bitirelim, ha? İçeri gel de anneme anlatalım. *(WILLY'yi sol tarafa doğru nazikçe çeker)*

WILLY: *(Donmuş, hareketsiz, sesinde suçluluk hissi)* Yok, onu görmek istemiyorum.

BIFF: Haydi! *(Tekrar çeker, ama WILLY direnir)*

WILLY: *(Oldukça gergin)* Hayır, hayır, onu görmek istemiyorum.

BIFF: *(WILLY'nin yüzüne bakmaya çalışır, sanki aradığı cevabı orada bulacaktır)* Onu neden görmek istemiyorsun?

WILLY: *(Şimdi daha haşince)* Beni rahatsız etme, olur mu?

BIFF: Ne demek istiyorsun, onu görmek istemiyorum demekle? Sana korkak demelerini istemiyorsun, değil mi? Bu senin hatan değil ki. Benim hatam, ben aylağın tekiyim. Şimdi içeri gel bakalım! *(WILLY uzaklaşmak için gayret eder)* Sana ne dediğimi duydun mu?

(WILLY kendisini kurtarıp hızla eve girer. BIFF izler)

LINDA: *(WILLY'ye)* Ektin mi, canım?

BIFF: *(Kapıdan, LINDA'ya)* Tastamam, işimizi bitirdik. Gidiyorum ve bir daha da mektup falan yazmayacağım.

LINDA: *(Mutfağa WILLY'nin yanına giderken)* Sanırım en iyisi de bu, canım. Çünkü bu işi daha fazla kurcalamanın hiçbir yararı yok, hiç... asla geçinemiyorsunuz.

(WILLY cevap vermez)

BIFF: Nerde olduğumu, ne yaptığımı soranlara bilmediğinizi ve de umurunuzda olmadığını söylersiniz. Bu şekilde kafanızdan tamamen silinmiş olur ve yeniden

neşenize kavuşursunuz. Tamam mı? Her şey temizlendi, değil mi? *(WILLY sessiz, BIFF ona gider)* Bana bol şans dileyecek misin, reis? *(Elini uzatır)* Ne dersin?

LINDA: Elini sık Willy.

WILLY: *(Ona döner, acıyla kıvranmaktadır)* Dolmakalemden bahsetmenin hiç gereği yok.

BIFF: *(Nazikce)* Randevum falan yok, baba.

WILLY: *(Şiddetli patlar)* Kolunu omuzuna koydu....?

BIFF: Baba, sen asla benim kim olduğumu görmek istemiyorsun, bu durumda tartışmaya ne gerek var ki? Eğer petrol bulursam size çek gönderirim. O zamana kadar yaşadığımı unutun.

WILLY: *(LINDA'ya)* İnat, görüyorsun ya?

BIFF: El sıkışalım, baba.

WILLY: Benim elimi değil.

BIFF: Böyle ayrılmayacağımızı umuyordum.

WILLY: Ee işte, böyle ayrılıyorsun. Güle güle.

(BIFF bir an ona bakar, sonra sertçe dönüp merdivenlere gider)

WILLY: *(Onu, konuşmasıyla durdurur)* Bu evi terk edersen eğer, cehennemde çürüyesin!

BIFF: *(Dönerek)* Benden tam istediğin ne?

WILLY: Trende, dağlarda, ovalarda, gittiğin her yerde, bilmeni isterim ki, seni mahveden şey inadındır.

BIFF: Hayır, hayır.

WILLY: İnat, inat, başarısızlığın kilit kelimesi! Mecalsiz kaldığında, neyin neden olduğunu düşün. Demiryolları boyunca çürüdüğünde, bunu hatırla, ama sakın ha beni suçlama!

BIFF: Seni suçladığım yok!

WILLY: Böyle bir suçu yüklenemem, duydun mu?

(HAPPY aşağı gelir, alt basamakta durup, seyreder)

BIFF: Ben de sana tam bunu söylüyorum ya!

WILLY: *(Masanın yanındaki bir sandalyeye çöker, bütünüyle suçlayıcıdır)* Beni hançerlemek istiyorsun... ne yaptı-

ğını bilmediğimi sanma!

BIFF: Pekâlâ, sahtekâr! O zaman haydi yüzleşelim. *(Cebinden plastik bornyu çıkartıp masaya koyar)*

HAPPY: Seni çılgın...

LINDA: Biff! *(Bornyu almak ister ama BIFF elleriyle tutup izin vermez)*

BIFF: Sakın alma! Oynatma yerinden!

WILLY: *(Bakmadan)* O da ne?

BIFF: Onun ne olduğunu pekâlâ biliyorsun.

WILLY: *(Sıkışmış, kaçmak ister)* Asla görmedim onu.

BIFF: Elbette gördün. Onu bodruma fareler getirmedi! Ne işe yarar ki bu, seni bir kahraman mı yapar? Yoksa sana acımamı mı sağlayacak?

WILLY: Ne de duydum.

BIFF: Kimse sana acımaz, duyuyor musun? Acımak yok!

WILLY: *(LINDA'ya)* İnadı duyuyorsun ya!

BIFF: Hayır, gerçeği kendi kulaklarınla duyacaksın... senin ve benim kimler olduğumuzu!

LINDA: Kes!

WILLY: İnat!

HAPPY: *(BIFF'e doğru gelerek)* Şimdi kes artık!

BIFF: *(HAPPY'ye)* Adam kim olduğumuzu bile bilmiyor! Ama öğrenecek! *(WILLY'ye)* Bu evde gerçeği on dakika olsun konuşmadık!

HAPPY: Her zaman gerçeği söyledik!

BIFF: *(Ona döner)* Seni üfürükcü, alıcının yardımcısı mısın? Sen yardımcının yardımcılarından birisin, yoksa değil misin?

HAPPY: Şey, ben pratikte...

BIFF: Pratikte sen de aynı boksun! Hepimiz aynıyız! Ama ben bıktım. *(WILLY'ye)* Şimdi dinle bunu, Willy, işte bu benim.

WILLY: Seni tanıyorum!

BIFF: Üç ay boyunca adresimin olmamasının nedenini biliyor musun? Kansas şehrinde bir takım elbise çaldım, bu yüzden hapisteydim. *(Hıçkırmakta olan LIN-*

DA'ya) Kes ağlamayı. Bıktım artık.
(LINDA onlardan başka yöne döner, yüzünü elleriyle kapamıştır)

WILLY: Sanırım bütün bunlar benim suçum ha!

BIFF: Lise yıllarından beri bütün güzel işlerden hırsızlık yaptığım için atıldım!

WILLY: Peki suç kimin?

BIFF: Bir yerlere gelemedim, çünkü sen devamlı olarak beni öyle şişirdin ki kimseden asla emir kabul edemez hale geldim! Bu kimin suçu?

WILLY: Anlıyorum!

LINDA: Yapma, Biff!

BIFF: Bilmenin tam zamanı! İki hafta içinde büyük bir patron olmamı bekliyorsunuz, bıktım artık bütün bunlardan!

WILLY: O zaman as kendini! İnat için as kendini!

BIFF: Hayır! Kimse kendini asmıyor, Willy! Bugün elimde bir kalemle onbir katı uçarak indim. Sonra birden durdum, duyuyor musun? Ve o binanın ortasında durdum, duyuyor musun? O binanın ortasında durdum ve... göğü gördüm. Bu dünyada hoşlandığım şeyleri gördüm. İş, yiyecek ve oturup sigara içmek için zaman. Sonra kaleme bakıp kendi kendime, bunu niye elimde tutuyorum ki diye söylendim. Niye olmak istemediğim şeyi olmak için çabalıyorum? O büroda ne işim var ki, kendimi küçültüp, aptal bir dilenci durumuna düşüreyim, oysa bütün yapmak istediğim dışarı çıkıp bir an evvel kim olduğumu dünyaya haykırmaktı! Bunu neden söyleyemem, Willy?
(WILLY'nin yüzüne bakması için çabalar, ama WILLY uzaklaşıp sola gider)

WILLY: *(Nefretle, telıditkâr)* Hayatının kapısı ardına kadar açık!

BIFF: Baba! Benim gibileri sürüyle, senin gibileri de!

WILLY: *(Kontrol edilemeyen bir öfkeyle şimdi ona döner)* Ben sürünün bir parçası değilim! Ben Willy Loman'ım,

sen de Biff Loman!

(BIFF WILLY'ye doğru yönelir, araya HAPPY girer. Bu kargaşada sanki BIFF babasına saldıracak gibidir)

BIFF: Ben insanların lideri değilim, Willy, sen de değilsin. Sen canını dişine takıp çalışan ve sonunda diğerleri gibi çöp tenekesine atılan bir davulcudan başka biri değildin! Benim değerim saatte bir dolar, Willy! Yedi eyalette denedim ama ücretimi yükseltemedim. Saatte bir papel! Mesajımı kavrayabiliyor musun? Eve artık ödüller getirmiyorum, sen de benden bunları getirmemi bekleme!

WILLY: *(Doğrudan BIFF'e)* Seni gidi intikam dolu, inatçı pislik!

(BIFF, HAPPY'den kurtulur. WILLY korkudan merdivenlere tırmanırken, BIFF onu yakalar)

BIFF: *(Hezeyanının zirvesindedir)* Baba, ben bir hiçim! Ben bir hiçim, baba. Bunu anlayamaz mısın? İnat falan kalmadı artık. Neysem oyum, hepsi bu.

(BIFF'in hezeyanı geçmiştir, şimdi kendini koyverir, WILLY'ye tutunarak hıçkırmaya başlar. WILLY şaşkın ve acemi hareketlerle BIFF'in yüzünü elleriyle yoklamaya başlar)

WILLY: *(Hayretten sersemlemiş)* Ne yapıyorsun? Ne yapıyorsun? *(LINDA'ya)* Niye ağlıyor bu?

BIFF: *(Ağlar, bitkindir)* Tanrı aşkına, gitmeme izin verir misin? Bir olay çıkmadan şu sahte rüyanı alıp yakar mısın? *(Kendini kontrol etmeye çaba harcarken, uzaklaşıp merdivenlere gider)* Sabahleyin giderim. Onu koy... onu koy yatağına. *(Bitkin bir vaziyette BIFF odasına gitmek üzre merdiveni tırmanır)*

WILLY: *(Uzun bir sessizlikten sonra, şaşkın, morali yükselmiş)* Ne... ne müthiş değil mi? Biff... o benden hoşlanıyor!

LINDA: Seni seviyor, Willy!

HAPPY: *(Oldukça etkilenmiş)* Her zaman sevdi, baba.

WILLY: Ah, Biff ah! *(Deli gibi gözlerini dikip)* Ağladı! Bana ağladı. *(Onun sevgisiyle tıkanmıştır. Şimdi umudunu

haykırır) O çocuk... o çocuk muhteşem biri olacak!
(BEN, mutfağın hemen dışında, ışığın altında belirir)

BEN: Evet, olağanüstü, elinde de yirmi bin.

LINDA: *(Onun kafasındaki düşünceleri hissederek, korku ve tenkinle)* Haydi yatağa gel, Willy. Her şey yolunda artık.

WILLY: *(Evden bir an evvel çıkmamak için kendini güçlükle zapteder)* Olur, uyuyalım. Haydi. Git de uyu, Hap.

BEN: Hem, vahşi ormanlardan ancak büyük insanlar başarıyla çıkar.
(BEN'in kır müziği başlar, giderek korkunçlaşmaktadır)

HAPPY: *(Kolları LINDA'nın belinde)* Evleniyorum baba, sakın unutma. Her şeyi değiştiriyorum. Yıl sonuna varmadan o mağazanın müdürü olacağım. Göreceksin, anne. *(Annesini öper)*

BEN: Orman karanlık ama elmasla dolu, Willy.
(WILLY dönüp, hareket eder. BEN'i dinlemektedir)

LINDA: İyi olun. İkiniz de iyi çocuklarsınız, ona göre de davranın, hepsi bu.

HAPPY: İyi geceler, baba. *(Yukarı çıkar)*

LINDA: *(WILLY'ye)* Gel, canım.

BEN: *(Dalıa güçlü bir tarzda)* Elması bulmak isteyen ormana dalmalıdır.

WILLY: *(Mutfağın kenarına, kapıya doğru yaklaşırken, LINDA'ya)* Biraz kendime gelmek istiyorum, Linda. Bırak da bir parça dinleneyim.

LINDA: *(Nerdeyse korkusunu dışa vuracakmış gibi)* Seni yukarı istiyorum.

WILLY: *(Onu kollarına alır)* Birkaç dakika sonra, Linda. Şu anda uyuyamam. Sen git, çok yorgun görünüyorsun. *(Onu öper)*

BEN: Herhangi bir randevuya hiç benzemez. Bir elmas taşı serttir ve dokunması güçtür.

WILLY: Haydi git. Hemen gelirim.

LINDA: Sanırım tek yolu bu, Willy.

WILLY: Elbette, hem de en iyisi.

BEN: En iyisi!

WILLY: Tek yol. Her şey yoluna... haydi git, tatlım, yatağa gir. Çok yorgun görünüyorsun.

LINDA: Hemen yukarı gel.

WILLY: İki dakika.

(LINDA oturma odasına geçip, sonra da yatak odasında belirir. WILLY mutfak kapısından çıkar)

WILLY: Beni seviyor. *(Merakla)* Her zaman sevdi beni. Ne müthiş bir şey, değil mi? Ben, o bundan dolayı bana tapacak!

BEN: *(Umut verircesine)* Orası karanlık, ama elmasla dolu.

WILLY: Cebinde yirmi bin dolarla ne kadar muhteşem olacağını hayal edebiliyor musun?

LINDA: *(Odadan seslenir)* Willy! Yukarı gel!

WILLY: *(Mutfaktan seslenir)* Evet! Evet. Geliyorum! Bunu fark edecek kadar zekisin sen, değil mi, tatlım? Bunu, Ben bile görüyor. Gitmek zorundayım, bebek. Eyvallah, eyvallah! *(BEN'e gider, dans edercesine)* Düşünebiliyor musun? Sigortadan yazı geldiğinde yine Bernard'ın önüne geçmiş olacak!

BEN: Her bakımdan mükemmel bir çözüm.

WILLY: Bana nasıl ağladığını gördün mü? Ah, keşke onu öpebilseydim, Ben!

BEN: Vakit tamam, William, vakit tamam!

WILLY: Ah, Ben, her zaman bir yolunu bulup başaracağımıza inanıyordum, Biff ve kendim!

BEN: *(Saatine bakarak)* Gemi. Geç kalacağız. *(Yavaşça karanlığa dalar)*

WILLY: *(Eve bakıp, mersiye yazar gibi)* Topa vurduğunda oğlum, yetmiş yardlık bir mesafe istiyorum, sonra olanca hızınla topun düşeceği yere koş, sonra kimi iteceksen eğil ve sert vur, çünkü bu çok önemlidir, evlat. *(Dans edercesine dönüp salone önüne gelir)* Tribünlerde her türden önemli kişiler vardır; bir de bakacaksın ki... *(Birden yalnız olduğunu fark eder)* Ben! Ben, Ben nerede...? *(Ani hareketlerle aramaya başlar)* Ben, şimdi

ben nasıl...?

LINDA: *(Seslenir)* Willy, geliyor musun?

WILLY: *(Bir korkuyla irkilip, sanki onu susturacakmış gibi döner)* Şşşşt! *(Sanki yolunu arıyormuşcasına dönüp dolaşır; sesler, yüzler, gürültüler, sanki her tarafını sarmış gibidir, onlardan elleriyle kurtulmaya çalışırken ağlamaktadır)* Şişşt! şşşşt! *(Birden tiz ve hafif bir müzik onu durdurur. Sonra giderek dayanılmaz bir çığlık halini alıncaya kadar yükselir. Parmaklarının ucunda ileri geri dolaşır, evin etrafında koşuşturur)* Şşşt!

LINDA: Willy?

(Cevap alamaz. Bekler. BIFF yatağında doğrulur, hâlâ elbiseleriyledir. HAPPY oturur. BIFF dinlemeye çalışır)

LINDA: *(Gerçek bir korkuyla)* Willy, cevap ver! Willy!

(Çalıştırılan ve hızla uzaklaşan bir araba sesi duyulur)

LINDA: Hayır!

BIFF: *(Merdivenlerden aşağıya koşar)* Baba!

(Araba hızlandıkça müzik anıden yavaşlar ve sonunda tek bir Çello vuruşuna dönüşür. BIFF yavaşça yatak odasına döner. O ve HAPPY üzgün bir şekilde ceketlerini giyerler. LINDA yavaş adımlarla odasından çıkar.

Müzik yavaş yavaş cenaze marşına dönüşür.

O gün dökülmüş olan ağaç yapraklarının her şeyin üstünü kapladığı görülür.

CHARLEY ve BERNARD, koyu renk giyimli, gelip mutfak kapısını çalarlar. Onlar mutfak kapısından girerken BIFF ve HAPPY de aşağıya iner. LINDA, matem elbiseleri içinde, elinde bir demet güller perdeden içeri geçerken hepsi durur. CHARLEY'nin yanına gidip koluna girer. Hep birlikte mutfağı ayıran perdeden geçerek seyircilere doğru yürürler.

Sahnenin ucunda, LINDA dizlerinin üzerine çökün, topukları üzerinde otururak çiçekleri yere koyar. Hepsi mezara bakmaktadır)

AĞIT (Requiem)

CHARLEY: Hava kararmaya başladı, Linda.

(LINDA tepki vermez. Dikkatle mezara bakmaktadır)

BIFF: Ne dersin ha, anne? Biraz dinlensen iyi olacak, ha? Birazdan kapıyı kapatacaklar.

(LINDA kımıldamaz. Sessizlik)

HAPPY: *(Çok üzgün)* Bunu yapmaya hiç hakkı yoktu. Hiç de gereği yoktu. Ona yardımcı olabilirdik.

CHARLEY: *(Dişlerini gıcırdatarak)* Hımmm.

BIFF: Gel bakalım, anne.

LINDA: Niye kimse gelmedi?

CHARLEY: İyi bir cenaze töreniydi.

LINDA: Ama bütün o tanıdığı insanlar nerede? Belki de onu suçluyorlardır.

CHARLEY: Ih. Yaşam zor, Linda. Onu suçlayamazlar.

LINDA: Bir türlü anlayamıyorum. Özellikle şu sıralar. Otuz beş yıldır ilk kez özgürüz ve borcumuz yok. Sadece biraz maaşa ihtiyacı vardı. Dişçiye olan borçlarını bile ödemişti.

CHARLEY: Hiç kimsenin tek ihtiyacı yalnızca küçük bir maaş değildir.

LINDA: Anlayamıyorum.

BIFF: Çok güzel günlerimiz oldu. Bir seyahatten döndüğünde; ya da pazarları, sundurmayı yapıp bodrumu bitirdiğinde; avluyu yenilediğinde; ilave bir banyo yaptığında; araba garajını inşa ettiğinde. Bir şeyi biliyor musun Charlie, o sundurmanın önemi onun için bütün satışlarından daha fazladır.

CHARLEY: Öyle. Bir mala dolusu harç elinde olunca çok mutlu olurdu.

LINDA: Elleriyle öyle muhteşemdi ki.

BIFF: Yanlış düşleri vardı. Hepsi, hepsi yanlış.

HAPPY: *(Nerdeyse BIFF'le kavga edecektir)* Öyle konuşma!

BIFF: Asla kim olduğunu bilemedi.

CHARLEY: *(HAPPY'yi dürdürüp, BIFF'e)* Kimse bu adamı suçlayamaz. Anlamıyorsunuz: Willy bir satıcıydı. Bir satıcı için de elle tutulur bir yaşam tarzı yoktur. Bir vidayı yerine yerleştirmez, size yasaları anlatmaz, ya da ilaç vermez. O sisler içinde, bir gülümseme ve ayakkabı boyasına güvenmektedir. Ne zaman ki kendisine gülücükle cevap verilmez... işte o zaman deprem olur. Sonra şapkanda iki delik açar ve sonunu getirirsin. Kimse bu adamı suçlayamaz. Bir satıcı düş görmek zorundadır, ahbap. İşin gereği budur.

BIFF: Charley, adam kendi kimliğinin farkında değildi.

HAPPY: *(Çıldırır)* Öyle konuşma!

BIFF: Niye benimle gelmiyorsun, Happy?

HAPPY: Ben öyle kolay lokma değilim. Bu şehirde oturup, sorunların üstesinden geleceğim. *(BIFF'e bakar, kafasını diker)* Loman Kardeşler!

BIFF: Ben kim olduğumu biliyorum aslanım.

HAPPY: Pekâlâ, çocuk. Sana ve herkese göstereceğim ki Willy Loman boşuna ölmedi. Güzel bir rüyası vardı. İnsanın sahip olabileceği tek rüya... sonunda bir numara olmak. O bunun için savaştı ve ben de bunu onun için başaracağım.

BIFF: *(Umutsuzca HAPPY'ye bakar, sonra annesine eğilip)* Haydi gidelim, anne.

LINDA: Biraz sonra size katılırım. Haydi git, Charlie. *(CHARLEY kararsızdır)* Ben istiyorum, sadece bir dakikalığına. Ona güle güle demeye hiç şansım olmadı.

(CHARLEY uzaklaşır, peşinden de HAPPY. BIFF, LINDA'nın solunda ve gerisinde durur. LINDA yere oturup kendini toparlar. Flüt başlar, çok uzakta değildir, konuşmaya eşlik eder)

LINDA: Bağışla beni, canım. Ağlayamıyorum. Neden olduğunu bilmiyorum, ama ağlayamıyorum. Anlayamıyorum. Neden bunu yaparsın ki? Yardım et bana, Willy, ağlayamıyorum. Sanki sen sadece yeni bir se-

yahate çıktın. Seni her an bekliyorum. Willy, canım, ağlayamıyorum. Neden yaptın ki? Araştırıyorum, araştırıyorum, araştırıyorum, ama anlayamıyorum, Willy. Evin son taksidini bugün ödedim. Bugün, canım. Ama artık evde kimse olmayacak. *(Ses boğulurcasına)* Özgür ve borçsuzuz. *(Sesi dalıa da boğulurcasına)* Özgürüz. *(BIFF yavaşca ona yaklaşır)* Özgürüz... Özgürüz...

BIFF onu tutup ayakları üzerine kaldırır ve kollarına alır. LINDA sessizce hıçkırmaktadır.
BERNARD ve CHARLEY gelip onları izler, peşlerinden de HAPPY gelir.
Kararan salonda sadece flüt sesi kalmıştır.
Evin dışındaki binalar giderek sanki yükselircesine, aydınlanıp belirginleşir, ve...

PERDE İNER

New York, 2000